

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Terveiden edistämisen koulutusohjelma / ylempi AMK

Elina Virmakoski

NUOREN AIKUISEN VASTUUNOTTAMINEN OMISTA TALOUSASIOISTAAN
– VASTUUTTAMINEN PIENLUOTOTUKSEN YHTEYDESSÄ

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Terveysten edistämisen koulutusohjelma

VIRMAKOSKI, ELINA	Nuoren aikuisen vastuunottaminen omista talousasioistaan - vastuuttaminen pienluoton yhteydessä
Opinnäytetyö	75 sivua + 17 liitesivua
Työn ohjaaja	Yliopettaja, KT, Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen
Toimeksiantaja	Kymenlaakson ammattikorkeakoulu Oy Voi hyvin nuori! -hanke
Huhtikuu 2012	
Avainsanat	aikuistuminen, nuori aikuinen, pienituloiset, taloudellinen vastuu, vastuuntunto

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia nuorten aikuisten tapaa kantaa vastuuta talousasioistaan sekä selvittää niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat heidän kykyynsä kantaa vastuuta. Erityisenä kiinnostuksen kohteena oli, millaisia vaikutuksia Kotkan diakoniarahaston pienluoton saamisella oli nuorten aikuisten elämään ja miten heitä vastuutettiin sen saamisen yhteydessä.

Opinnäytetyön menetelmä oli laadullinen ja opinnäytteessä hyödynnettiin etnografista lähestymistapaa. Aineisto koottiin haastattelemalla kahdessa eri vaiheessa 7 nuorta aikuista ja tekemällä sähköpostikysely yhdelle nuorelle aikuiselle. Haastateltavat valittiin alle 30-vuotiaiden Kotkan diakoniarahaston lainan saaneiden joukosta. Tutkimusongelmat oli laadittu perehtymällä aiheita käsitteleviin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen sekä hyödyntämällä tutkijan vahvaa työkokemusta alalta. Haastattelut ja sähköpostikysely analysoitiin sisällönanalyysiä käyttäen.

Tulosten mukaan nuoret aikuiset oppivat tapansa kantaa vastuuta kotoa vanhemmilta, hieman koulusta sekä elämäkokemusten ja vastoinikäymisten kautta. Vastuun kantamisen kykyyn vaikutti eniten vanhemmilta saatu esimerkki asioiden hoitamisesta. Myös kodin ja koulun säännöt ja niistä kiinni pitävät aikuiset opettivat vastuuta. Kotkan diakoniarahaston pienluoton saaminen oli joillakin auttanut luottotietojen säilyttämisessä ja toisilla palauttanut aiemmin menetetyt luottotiedot. Pienluoton avulla nämä nuoret aikuiset saivat taloustilanteensa tasapainoon ja sitä kautta toivoa tulevaisuuteen.

Tutkimuksen tulokset ovat hyödynnettävissä nuorten aikuisten talousasioiden kanssa työskentelevien työvälineenä. Tuloksista voi olla hyötyä myös niillä paikkakunnilla, joissa harkitaan pienluotustoiminnan käynnistämistä.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Health Promotion

VIRMAKOSKI, ELINA

Young People's Ability to Accept Responsibility for Their
Finances and Factors Influencing It.

Liabilities Set by Diakonia Fund in Small Loans.

Master's Thesis

75 pages + 17 pages of appendices

Supervisor

Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen, Principal

Lecturer, PhD

Commissioned by

Kymenlaakso University of Applied Sciences

Voi hyvin nuori! -hanke

April 2012

Keywords

disadvantaged, economic responsibility, maturation, sense
of responsibility, young adult

The purpose of this study was to find out how young adults take responsibility for their economic affairs, and to identify the factors affecting their abilities to take responsibility. Of special focus was the impact of getting small credit sums from Kotka Diakonia fund on young adults' lives and how they were made responsible.

The method of this thesis was a qualitative one and an ethnographic approach was used. The material was collected by interviewing 7 young adults in two separate phases and by an e-mail inquiry to one young adult. The interviewees were compiled from a crowd of people aged under 30 years, who had received loans from Kotka Diakonia fund. The research questions were drawn by familiarizing with the subject and related literature as well as by utilizing the researcher's work experience. The data was analyzed using content analysis.

According to the results of the study young adults learn their ways to take responsibility from their parents, a little from school and through life experiences and setbacks. The ability to take responsibility was most affected by the example of running errands. The adults taking care of home and school rules also taught responsibility to children. Getting a small loan from Kotka Diakonia fund helped some young adults to keep or restore their credit statuses. The young adults got their economic situations into balance by the small loans and thus hope for the future.

The study results can be used as a tool for those working with young people's financial affairs. The results may also be used in those places where they consider launching funds for small loans

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	NUOREN TUKI TALODELLISISSA VAIKEUKSISSA	7
	2.1 Diakoniarahaston käynnistäminen	8
	2.2 Vastuuttaminen pienluototuksen yhteydessä	10
3	ETNOGARFIA NUOREN ELÄMÄNTILANTEEN SELKIYTTÄJÄNÄ	11
	3.1 Etnografian ihmiskäsitys	13
	3.2 Laadullinen tutkimus	14
	3.3 Tutkimuskentän kuvaus	15
4	ETNOGRAFISEN TUTKIMUKSEN KOKONAISTAVOITTEET	17
5	NUOREN AIKUISEN KASVU, KEHITYS JA VASTUU	17
	5.1 Nuori matkalla vastuulliseen aikuisuuteen	18
	5.1.1 Mitä vastuu on?	19
	5.1.2 Itsetunto	21
	5.2 Nuori aikuinen	28
	5.3 Nuoren kehityksen hankaluuksia	29
	5.4 Nuori aikuinen työelämässä	30
	5.5 Nuori aikuinen talouselämässä	32
	5.6 Voimaantuminen	33
6	NUORI JA HÄNEN ELÄMÄNTILANTEENSA – ENSIMMÄISEN VAIHEEN HAASTATTELUAINIESTON KERUU	33
	6.1 Tutkimuksen tavoitteista johdetut tarkennetut tutkimusongelmat	34
	6.2 Otanta	34
	6.3 Opinnäytetyön eteneminen	36
	6.4 Haastatteluteemojen muodostaminen	37
	6.5 Haastattelujen ja havainnoinnin toteuttaminen	39
	6.6 Haastattelun ja havainnoinnin analyysi ja tulokset	39
	6.6.1 Nuoren aikuisen lapsuusperhe ja lähipiiri	40
	6.6.2 Perheen taloudellinen asema	42
	6.6.3 Nuoren vastuuntunnon syntyminen ja kasvu	42

6.6.4	Nuoren itsenäistymisen vaihe	45
6.6.5	Talousvaikeuksien syntyyn vaikuttaneet tekijät	46
6.6.6	Pienluoton vaikutus nuoren aikuisten elämään	47
7	NUORI JA VASTUU - TOISEN VAIHEEN AINEISTON KERUU	49
7.1	Tutkimuksen tavoitteista johdetut tarkennetut tutkimusongelmat	49
7.2	Otanta	50
7.3	Haastatteluteemojen muodostaminen	50
7.4	Haastattelujen ja sähköpostikyselyn sekä havainnoinnin toteuttaminen	51
7.5	Haastattelujen, sähköpostikyselyn ja havainnoinnin analyysi ja tulokset	51
7.5.1	Vanhempien esimerkin merkitys vastuuseen kasvamisessa	52
7.5.2	Koulun rooli vastuukasvatuksessa	53
7.5.3	Kavereiden ja vapaa-ajanviettotapojen merkitys vastuun oppimisessa	54
7.5.4	Pienluoton merkitys	55
8	YHTEENVETO TUTKIMUSTULOKSISTA	56
8.1	Nuoren vastuuseen kasvaminen	59
8.2	Perhetaustan merkitys talousvaikeuksien syntyyn	60
8.3	Talousvaikeuksien syntyyn vaikuttaneet tekijät	60
8.4	Pienluoton saamisen ja taloustilanteen selkiytymisen merkitys nuoren elämässä	61
8.5	Nuoren aikuisen vastuuttaminen pienluototuksen yhteydessä	61
9	POHDINTA	62
9.1	Tulosten tarkastelua	62
9.2	Opinnäytetyön luotettavuus	64
9.3	Opinnäytetyön eettisyys	65
9.4	Kokemus opinnäytetyöprosessista	66
10	KEHITTÄMISEHDOTUKSET	67
LIITTEET		
	Liite 1. Tutkimustaulukko	
	Liite 2. Ensimmäisen vaiheen haastatteluteemat	
	Liite 3. Toisen vaiheen haastatteluteemat ja kysymykset	
	Liite 4. Kotkan diakoniarahaston toimintakertomus 2010	
	Liite 5. Kotkan diakoniarahaston toimintakertomus 2011	
	Liite 6. Diakoniarahaston kehittämishankkeen loppuraportti 2011	

1 JOHDANTO

Nuorison työttömyys, päihteidenkäyttö ja syrjäytyminen ovat nousseet lähes päivittäiseksi puheenaiheiksi mediassa. Suurin osa maamme nuorista voi hyvin, mutta vuonna 2009 tehdyn Nuorisobarometrin mukaan yhä suurempi osa nuorista jää nykyisin työttömiksi ja on varassa syrjäytyä. Työttömäksi jääminen on yksilön kannalta entistä suurempi ongelma. (Myllyniemi 2009, 106 – 128). Vuonna 2007 Suomessa 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta työttömänä oli 9 %, kun vuonna 2011 työttömiä nuoria oli 13 % (Sotkanet). Nuorten työttömyydestä johtuva näköalattomuus aiheuttaa ahdistusta ja masennusta sekä päihteiden liikkakäyttöä. Päihteet ja mielenterveysongelmat puolestaan syventävät talousvaikeuksia.

Maassamme 18 – 24-vuotiaasta väestöstä 12,3 % sai toimeentulotukea vuonna 2007, Kotkassa vastaava luku oli 18,4 %. Vuonna 2010 luvut olivat 14,5 % ja 23,3 %. (Sotkanet.) Näistä luvuista voi päätellä, että nuorten aikuisten talousvaikeudet erityisesti Kotkassa ovat lisääntyneet viimeisten vuosien aikana. Nuorten talousvaikeuksien takana on hyvin monenlaisia tekijöitä. Huono-osaisuus alkaa monesti jo lapsuudessa ja jatkuu nuoruudessa. Terveysongelmat ja sosiaaliset ongelmat kasautuvat jo aikaisessa vaiheessa tiettyihin ihmisryhmiin. Huono-osaisen lapsuuden ja nuoruuden eläneet sijoittuvat monesti aikuisuudessa alempiin koulutus- ja sosiaaliryhmiin. (Havio, Inkinen & Partanen, 2009, 158.)

Tämän opinnäytetyön tutkimuskohteena on nuori aikuinen, jolla on taloudellisia vaikeuksia. Tutkimusmateriaalina ovat Kotkan Diakoniarahaston pienluototuksen kautta luoton saaneet alle 30-vuotiaat nuoret aikuiset. Tämä opinnäytetyö tehdään osana Kymenlaakson ammattikorkeakoulun toteuttamaa ja Tekesin rahoittamaa Voi Hyvin Nuori! -tutkimushanketta. Hankkeen tavoitteena on lisätä nuorten aikuisten hyvinvointia ja vähentää pahoinvointia tutkimuksen sekä sosiaali- ja terveysalan innovaatioiden keinoin.

Tutkimus liittyy kiinteästi seurakunnissa tehtävään diakoniatyöhön. Tämän tutkimuksen avulla on tarkoitus selvittää, millainen vaikutus pienluoton saamisella ja talousongelmien helpottamisella on nuoren aikuisen elämään. Tutkimuksen avulla pyritään kartoittamaan talousongelmien taustoja, esim. vanhempien sosioekonomisen statuksen merkitystä. Tutkimuksen kantava teema on nuoren aikuisen kyky ottaa vastuuta omis-

ta talousasioistaan. Tutkimuksen tavoitteena on myös saada kootuksi yhteen niitä menetelmiä, joiden avulla nuori selviytyy talousvaikeuksista ja löytää elämäänsä mielekästä sisältöä.

Tutkimuksen avulla saadaan ainutlaatuista tietoa Kotkan Diakoniarahaston pienluototuksen toiminnasta ja vaikuttavuudesta. Tämänkaltaista kaupungin ja seurakuntayhtymän yhteistä luototusmallia ei ole missään muualla Suomessa. Kotkan toimintamalli on herättänyt kiinnostusta seurakunnissa ja kyselyitä mallistamme on tullut. Tämän tutkimuksen tieto on varmasti haluttua siellä, missä tämänkaltaisen toimintamallin käynnistämistä suunnitellaan.

Tutkimuksen avulla saadaan myös diakoniatyön kannalta tärkeää tietoa kotkalaisten nuorten talouden hallinnasta. Kotkan kaltaisessa korkean nuorisotyöttömyyden kaupungissa ollaan yleisesti kiinnostuneita nuorten asioista. Tutkimuksen tieto on hyödynnettävissä myös sosiaalitoimessa, nuorisotoimessa ja monissa muissa nuorten parissa työtä tekevissä organisaatioissa. Tutkimuksen myötä voi syntyä uusia yhteistyömalleja eri tahojen välille, kun yksittäisten nuorten asioita aletaan tehostetusti tutkia ja edistää.

2 NUOREN TUKI TALODELLISISSA VAIKEUKSISSA

Seuraavassa kerrotaan, miten Kotkassa tuetaan taloudellisissa vaikeuksissa olevia nuoria aikuisia Kotkan diakoniarahaston pienluototuksen avulla.

Diakoniatyö on perinteinen ja tärkeä työmuoto seurakuntatyön kentässä. Sen keskeinen ajatus on auttaa niitä, joiden hätä on suurin ja joita muut tahot eivät auta. Diakoniatyön juuret ovat Raamatussa. Ensimmäisen kerran diakoniatyö mainitaan Apostolien teoissa, missä kerrotaan ensimmäisten diakonien virkaan asettamisesta (Raamattu. Apt. 6:1 - 6.) Jeesus opetti kaikkia ihmisiä rakastamaan lähimmäisiään ja palvelemaan toinen toistaan. Näitä Jeesuksen opetuksia voidaan pitää vielä tänä päivänäkin kirkon diakoniatyön ohjenuorana. (Veikkola 2002, 107 - 108.)

Toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii jumalanpalvelusten pitämisestä, kasteen ja ehtoollisen toimittamisesta sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoi-

dosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä. (Kirkkolaki 4. luku § 1.)

Diakoniatyöntekijät kohtaavat arkityössä monista eri syistä johtuvaa taloudellista ahdingkoa ja hätää. Siihen pyritään löytämään ratkaisuja yhdessä asiakkaan ja muiden auttamistahojen kanssa. Kotkan kaupungin ja Kotka-Kymin seurakuntayhtymän yhteistyössä toteuttama Kotkan diakoniarahaston pienluototus on toimiva, konkreettinen diakoniatyön työväline.

Nykypäivän diakoniatyön monipuolisuutta osoittaa se, että sen taustalla ovat läheiset yhtymäkohdat sekä kristinuskon että toisaalta sosiaali- ja terveydenhuollon ihmiskäsityksiin. Pohdittaessa diakonian ihmiskäsitystä sivutaan samalla kristinuskon sekä eräitä sosiaali- ja terveydenhuollon korostuksia ihmisen olemuksesta. (Niemelä 2002, 87.)

Diakoniarahaston pienluototuksen toiminnan taustalla on kristillinen, diakoninen ihmiskäsitys. Ihmiskäsitys tarkoittaa käsitystä siitä, mikä on ihminen ja mikä hänessä on olennaista. Ihmiskäsitykseen liittyy myös arvoja ja ihanteita eli käsitys siitä, millainen ihmisen tulisi olla. Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan jokainen ihminen on ainutkertainen ja ehdottoman arvokas. Ihmisellä on oikeus elämään ja turvallisuuteen. Jumala on luonut ihmisen omaksi kuvakseen. ”Ja Jumala loi ihmisen omaksi kuvaksensa, Jumalan kuvaksi hän hänet loi; mieheksi ja naiseksi hän loi heidät.” (Raamattu. 1. Moos 1:27.) (Ruokanen 1990, 27 - 31.)

Ihmisen elämän tehtävä, sisältö, arvo ja tarkoitus määräytyvät suhteessa Jumalaan. Kristillinen ihmiskäsitys ottaa huomioon myös ihmisen pahuuden, sen, että ihminen tekee sekä tahallaan että tahtomattaan väärin. Pahuuteen läheisesti liittyy anteeksianto ja armo, joihin kaikki kristityt ovat osallisia. Kristillisessä ihmiskäsityksessä keskeistä on se, että ihminen elää yhdessä toisten kanssa ja pyrkii noudattamaan Raamatun ohjetta lähimmäisenrakkaudesta ja toisesta välittämisestä (rakkauden kaksoiskäsitys Matt. 22:39). (Karhunen 2007, 21 - 22.)

2.1 Diakoniarahaston käynnistäminen

Kotka-Kymin seurakuntayhtymän yhteinen kirkkoneuvosto totesi kokouksessaan 15.4.2009, että seurakuntayhtymä lähtee mukaan toteuttamaan Kumppanuudella taantumaa vastaan -hanketta. Käynnistettävän hankkeen avulla oli tarkoitus toimia talou-

den taantumien vaikutusten lieventämiseksi Kotkan kaupungin alueella. Kokouksessa todettiin, että hanketta tulevat toteuttamaan Kotka–Kymin seurakuntayhtymä, Kotkan kaupunki, ammattijärjestöt, Kotkan Työ ja elinkeinotoimisto sekä Etelä-Kymenlaakson yrittäjät. Kokouksessa todettiin, että työryhmä valmistelee hanketta ja päätöksiä tehdään kevään 2009 aikana. (Kotka–Kymin seurakuntayhtymän yhteisen kirkkoneuvoston pöytäkirja 4/2009, 74. §.)

Kotka-Kymin seurakuntayhtymän yhteinen kirkkoneuvosto esitti kokouksessaan 9.12.2009 Kotkan diakoniarahaston perustamista osana Kumppanuudella taantumaa vastaan -hanketta. Diakoniarahaston lisäksi hankkeen osia ovat työpaikkadiakonin palkkaaminen sekä Apaja-hanke, jonka avulla työllistetään vaikeasti työllistyviä ihmisiä, kuten maahanmuuttajia. Sosiaalisen luotonuksen mallin mukaista toimintaa on valmisteltu yhteistyöprojektin puitteissa kevästä 2009. Kotkan kaupunginhallitus hyväksyi osaltaan rahaston perustamisen kokouksessaan 23.11.2009 (KH 23.11.2009/456. §). Rahaston toimintaperiaatteet on valmisteltu yhteistyössä seurakuntayhtymän ja Kotkan kaupungin edustajien kanssa. Asiantuntijoina ovat valmistelussa olleet mukana Takuu-säätiön ja Helsingin kaupungin talous- ja velkaneuvontayksikön edustajat. (Kotka- Kymin seurakuntayhtymän yhteisen kirkkoneuvoston pöytäkirja 12/2009, 205. §.)

Kotkan diakoniarahastoa hallinnoi Kotka-Kymin seurakuntayhtymä. Rahaston peruspääoma on 150 000 €, josta Kotkan kaupungin osuus on 100 000 € ja seurakuntayhtymän osuus 50 000 €. Rahaston asioita hoitaa nelijäseninen johtokunta, jonka jäseniä ovat kotkan kaupungin sosiaalityön johtaja Anna Liakka, Kotkan kaupungin controller Maija Spännäri, Langinkosken seurakunnan diakonissa Elina Virmakoski sekä seurakuntayhtymän yhteisten työalojen ja keskusrekisterin johtaja Matti Kontkanen, joka toimii johtokunnan puheenjohtajana. Johtokunnalle asioita valmistelee Kotkan seurakunnan diakonissa, velkaneuvoja Anna-Maija Kallasjoki. (Kotka–Kymin seurakuntayhtymän yhteisen kirkkoneuvoston pöytäkirja 12/2009, 205. §.)

Diakoniarahastoon liittyvän koulutuksen hoitaa tarpeen mukaan Takuu-säätiö. Rahastosta myönnettävä tuki on tarkoitettu Kotkassa vakinaisesti asuville pienituloisille ja vähävaraisille henkilöille, joilla ei eri syistä ole mahdollisuutta saada kohtuuehtoista luottoa. Luoton myöntäminen edellyttää, että lainan saaja kykenee koko laina-ajalta

tuloistaan maksamaan lainan kuukausittaiset lyhennykset ja korot. (Kotka- Kymin seurakuntayhtymän yhteisen kirkkoneuvoston pöytäkirja 12/2009, 205. §.)

Pienluottoa tai takausta voidaan myöntää henkilön tai perheen itsenäistä selviytymistä tukeviin tarkoituksiin eli menoihin, jotka auttavat hakijaa selviytymään itsenäisesti. Hakemuksessa tulee perustella, miten luotto tukee asiakkaan itsenäistä selviytymistä. Luottoa ei myönnetä, jos hakijan maksukyky on liian pieni haetun luoton maksamiseksi tai jos maksukyky on liian suuri, eikä hakijaa voida pitää pienituloisena. Luoton saamisen esteenä voi olla myös kiinteä varallisuus, jota realisoimalla tilanne saadaan hoidettua. (Kotka- Kymin seurakuntayhtymän yhteisen kirkkoneuvoston pöytäkirja 12/2009, 205§.)

Luoton määrä on yleensä vähintään 200 € ja enintään 2000 €. Luoton määrästä päätettäessä arvioidaan hakijan kyky maksaa luotto takaisin. Luotosta peritään 12 kuukauden EURIBOR-viitekorko ilman asiakaskohtaista marginaalia. Korko peritään kuukausierän yhteydessä laskettuna eräpäivänä jäljellä olevan lainapääoman mukaan. Koron tarkistus tapahtuu 12 kuukauden välein. Luotosta ei peritä toimitusmaksua eikä järjestelypalkkiota. Luoton takaisinmaksuehdot sovitaan luotonosaajan kanssa hänen todellisen maksukykynsä mukaan. Luotosta tehdään luottosopimus, jossa sovitaan takaisinmaksuehdot. Luoton takaisinmaksun hoitamatta jättäminen johtaa perimistöimiin. (Kotka–Kymin seurakuntayhtymän yhteisen kirkkoneuvoston pöytäkirja 12/2009, 205. §.)

2.2 Vastuuttaminen pienluototuksen yhteydessä

Luoton saaminen edellyttää, että luoton saanut henkilö todetaan luotettavaksi ja että hän osaa kantaa vastuun ottamastaan lainasta. Luotettavuutta mitataan luoton saamisen yhteydessä sillä, että luotonhakija toimittaa kaikki taloustilannettaan koskevat alkuperäiset tosittien velkaneuvojalle. Velkaneuvoja ottaa tarpeen tullen yhteyttä esimerkiksi sosiaalitoimistoon, velkojiin ja KELAan tarkistaakseen luotonhakijan tilanteen. Jo se, että nuori ottaa yhteyttä työntekijään luoton saadakseen, on osoitus halusta ottaa vastuu omista talousasioistaan. (Kallasjoki 2012.)

Luottoa hakevan nuoren aikuisen kanssa selvitetään dokumenttien lisäksi keskustellen, miten hän on hoitanut asiansa ja mistä talousvaikeudet johtuvat. Tällaisessa kes-

kustelussa on helppo tarttua epäjohdonmukaisiin selityksiin ja näin sada selville mahdollinen epärehellisyys. Velkaneuvoja on kokenut työssään, joten hänen ihmistunteuksensa sekä kykynsä työskennellä ihmisten kanssa on todella hyvä. Myös pienluoton myöntämisvaiheessa lainapäätökset tekevä johtokunta keskustelee jokaisen luotonhakijan tilanteesta yksityiskohtaisesti ja arvioi luotonhakijan luotettavuutta velkaneuvojan selvittelemien asioiden perusteella. (Kallasjoki 2012.)

Pienluoton takaisinmaksua seurataan reaaliaikaisesti. Maksamattomista lyhennyksistä tulee tieto velkaneuvojalle, jolloin hän pystyy puuttumaan tilanteeseen, etten kuin maksuja on rästissä monta. Jos luoton saanut ihminen on ohjattu hakemaan luottoa diakoniatyöntekijän toimesta, tieto maksamattomista eristä menee kyseiselle diakoniatyöntekijälle. Olen soittanut sellaisille ihmisille, jotka minä olen ohjannut hakemaan pienluottoa ja kysynyt, mistä velan lyhentämättömyys johtuu. Usein tällaisen puhelun avulla vaikeudet saadaan selvitettyä ja luoton maksu jatkuu. Jos lyhennysten laiminlyönnille löytyy jokin selkeä selittävä tekijä, luoton hakijalle voidaan myöntää kuukaudesta kolmeen kuukauteen maksuvapautta, jolloin hän saa taloutensa tasapainoon. Tällaiset järjestelyt edesauttavat luoton takaisinmaksua paremmin kuin lainan laittaminen perintään.

3 ETNOGARFIA NUOREN ELÄMÄNTILANTEEN SELKIYTTÄJÄNÄ

Tässä luvussa kerrotaan etnografisesta tutkimusmenetelmästä ja sen käytöstä tässä tutkimuksessa.

Tämä tutkimus on laadullinen, ja siinä hyödynnetään etnografista tutkimusmenetelmää. Alun perin etnografia on tarkoittanut kansaa ja ihmisten toimintaa kuvailevia kirjoituksia. Etno-sana polveutuu kreikankielisestä kansaa ja ihmisiä tarkoittavasta ethnos-sanasta. Grafia tulee kreikan kielen graphein-sanasta, joka tarkoittaa kirjoittamista. Etnografisella tutkimuksella tarkoitetaan siten tutkimuksia, joilla tuotetaan kuvauksia ja selityksiä ihmisistä, jotka muodostavat kansan tai yhteisön. Etnografisen tutkimustiedon avulla pystytään enemmän ymmärtämään eri kulttuureista olevia ihmisiä, elämäntapoja ja ihmisten terveyteen ja sairauteen liittämiä ilmiöitä. (Nikkonen, Jantunen & Juntunen 2001, 44 - 45.)

Etnografiassa tutkittavan ryhmän tai ilmiön kuvaileminen on tärkeä osa tutkimusta. Ilmiön kuvailemisen lisäksi haastattelujen analysointi muodostaa tutkimuksen selkärangan tai juonen. Tätä täydennetään muilla aineistoilla. Joissakin tutkimuksissa eri aineistonhankintakeinot ovat hyvin tasavertaisessa asemassa. Tutkimuksessa keskeistä on haastattelu- ja havainnointimateriaalin yhdistäminen teoreettiseen viitekehykseen. Aineiston kerääminen ja analysointi limittyvät toisiinsa ja analysoinnin kautta löytyy usein uusia teemoja seuraaviin haastatteluihin. (Ruusuvuori ym. 2010, 46 - 48.)

Keskeinen osa etnografiaa on, miten tutkija saa yhteyden omaan tutkimuskenttäänsä. Tutkijan asema tutkimukseen osallistujiin nähden vaikuttaa tutkimushaastattelujen onnistumiseen, sillä tutkimuksen tekeminen vaatii onnistuneita vuorovaikutustilanteita. Luottamuksen syntyminen haastateltavan ja tutkijan välille vaikuttaa siihen, millaista tietoa haastateltava haluaa tutkijalle kertoa. On tärkeää, että tutkija on perehtynyt hyvin tutkittavaan yhteisöön. (Ruusuvuori ym. 2010, 57.)

Tutkimuksen taustafilosofia on hermeneuttis-fenomenologinen. Fenomenologisen tutkimuksen kohteena on ihmisen suhde omaan elämistodellisuuteensa. Ihmisen maailmasuhde perustuu elämyksellisyyteen ja kokemuksellisuuteen. Ihmisen toiminta on suurelta osin tarkoitushakuista ja on suuntautunut johonkin. Ihminen tulkitsee ympärillään olevaa koko ajan eli antaa asioille tiettyjä merkityksiä. Merkitykset eivät synny itsestään, vaan niiden lähde on se yhteisö, missä yksilö elää. Tätä kutsutaan fenomenologiseksi merkitysteoriaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 31 - 32).

Hermeneuttisen perinteen mukaan tutkimuksen keskeisiä filosofisia ongelmia ovat, millainen ihminen on tutkimuskohteena sekä se, millaista inhimillinen tieto on luonteeltaan ja miten sitä kerätään. Fenomenologisen tutkimuksen hermeneuttinen ulottuvuus muodostuu tulkinnan tarpeesta. Hermeneutiikan avulla yritetään luoda tulkinnalle mahdollisia sääntöjä, jotta tulkintoja voitaisiin paremmin yleistää. Asioiden ymmärtäminen on aina myös niiden tulkintaa ja tulkinnan perustana on ihmisen aiempi ymmärrys. Asioiden ymmärtäminen vaatii aina myös ilmiöiden merkityksen oivaltamista. Näin asioiden ymmärtäminen kulkee kehänä, jota kutsutaan hermeneuttiseksi kehäksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 33 - 34).

Hermeneuttis-fenomenologisen tutkimuksen tarkoitus on käsitteellistää tutkittava ilmiö. Tutkimuksen avulla pyritään nostamaan esille jo käytännössä koettuja ja tiedettyjä asioita ja tuoda ne tietoiselle tasolle. Kokemuksen tutkimisessa tutkijan on rajattava tutkimuskohde ja tulkittava rajaamansa. Tämän vuoksi hermeneuttis-fenomenologista tutkimusta voidaan kutsua myös tulkinnalliseksi tutkimukseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 35).

3.1 Etnografian ihmiskäsitys

Etnografisessa lähestymistavassa ihmiskäsitys on holistinen (Nikkonen ym. 2001, 49). Lauri Rauhalan mukaan ihmisen elämä voidaan jakaa neljään osaan, jotka ovat kehollisuus, tajunnallisuus, situationaalisuus sekä sielullinen kuolemattomuus. Näistä perusmuodoista kehollisuus ja tajunnallisuus kuvastavat lähinnä ihmisen olemusta. Kehollisuus käsittää ihmisessä ilmenevät orgaaniset tapahtumat, esim. aineenvaihdunnassa entsyymien toiminta. Orgaaninen elämä on ihmisen kokonaisuuden toimimiselle välttämätöntä, mutta se ei ole sidoksissa ajatteluamme. Tajunnallisuuden ydin on mieli. Tajunnallisuus kattaa inhimillisen kokemuksen kokonaisuuden, johon sisältyvät muun muassa symbolisaatio, käsitteellisyys, ajattelu, tunteet ja merkityssuhteiden luominen. Tajunnallisuus voidaan jakaa edelleen psyykkiseen ja henkiseen ulottuvuuteen. Psyykinen tarkoittaa alemmaa tajunnallisuutta, jossa käsitteellisyys ja tietämien ilmenevät. (Rauhala 1990, 35 - 38.)

Situationaalisuudella Rauhala tarkoittaa ihmisen kuulumista erilaisiin elämäntilanteisiin. Elämäntilanteet, joihin ihminen on suhteessa, ovat joko ihmisestä riippuvaisia tai riippumattomia. Situationaalisuudella on vahva yhteys myös kehollisuuteen ja tajunnallisuuteen, koska ne luovat olosuhteet, joissa ihminen elää ja kehittyy. Neljäs ihmisen olemassaolon perusmuoto koskee ihmisen sielullista kuolemattomuutta, joka on sidoksissa uskoon ja toivoon. Rauhala perustelee kuolemattomuuden osa-alueen mukaan ottamista ihmiskäsitykseen sillä, että usko yliluonnolliseen on osa useimpien ihmisten ihmiskäsitystä. Järjen avulla ei voida uskoa yliluonnolliseen perustella, ei siis myöskään kieltää. (Rauhala 1990, 36, 40 - 42.)

Tässä tutkimuksessa pyrin löytämään selittäviä tekijöitä nuorten aikuisten talousvaikeuksien syntymiselle ja sille, miten nuoret aikuiset ottavat vastuuta omista talousasioistaan. Erityisesti olen kiinnostunut siitä, mistä ja miten nuori oppii tapansa kantaa

vastuuta ja mikä on perhetaustan merkitys nuoren talousvaikeuksien syntymiselle. Pyrin haastatteluilla saamaan esille nuorten aikuisten kokemuksia Kotkan diakoniarahaston pienluototuksen toiminnasta niin, että tarpeen tullen toimintaa voidaan kehittää asiakkaita paremmin palvelevaksi.

3.2 Laadullinen tutkimus

Karkeasti jaoteltuna erilaisia tutkimustyyppisiä on kaksi, kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen. Voisi sanoa, että kvantitatiivinen tutkimus käsittelee numeroita ja kvalitatiivinen asioiden merkityksiä. Sekä tutkimuksissa että arkielämässä tarvitaan näitä molempia tiedonlajeja. Tutkimustyyppin valintaa mietittäessä pitää pohtia, mikä menetelmä tuo parhaiten selvyyttä käsiteltäviin ongelmiin. Näitä kahta lähestymistapaa on vaikea täysin erottaa toisistaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 132- 133.)

Laadullisesta tutkimuksesta puhuttaessa mietitään usein, mikä on laadullisen tutkimuksen suhde teoriaan. Laadullisessa tutkimuksessa tarvitaan ehdottomasti teoriaa. Teorialla tarkoitetaan tutkimuksen viitekehystä, tutkimuksen teoreettista osuutta, joka muodostuu käsitteistä ja niiden välisistä merkityssuhteista. Tutkimuksen teoriaosassa kerrotaan, mitä kyseisestä aiheesta jo tiedetään sekä kerrotaan tutkimusta ohjaavasta metodologiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 17 - 18.)

Laadullisen, kvalitatiivisen tutkimuksen tavoite on kuvata todellista elämää. Todellisuus on monitahoista ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole testata jo olemassa olevan teorian paikkansapitävyyttä, vaan tarkastella aineistoa mahdollisimman monitahoisesti ja löytää paljon arkitietoa. Laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Tutkimuksessa ei ole olemassa tarkkoja mittareita kuten määrällisessä, vaan tutkija kirjaa ylösoomia havaintojaan ja haastatteluissa ilmi tulleita asioita. Laadullisen tutkimuksen tekijä ei voi ohittaa arvolähtökohtia. Ne muokkaavat sitä, miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä. Tutkimussuunnitelma muotoutuu tyypillisesti tutkimuksen edetessä olosuhteiden mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 156 - 160.)

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on ihminen, hänen elämänpiirinsä ja niihin liittyvät merkitykset. Tutkimuksessa voidaan käyttää runsaasti eri aineistonkeruumetode-

ja, kuten haastattelua, havainnointia ja videointia. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan tekemisissä kertomusten ja tarinoiden kanssa, jolloin tilastollisesti yleistettävää tietoa ei ole mahdollista saada. (Kylmä & Juvakka 2007, 16 - 17.)

Tämä tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen kehittämistutkimus. Toiminnallinen osuus toteutetaan toimintatutkimuksellisena prosessina, jossa toiminnan suunnittelu, havainnointi ja reflektointi muodostavat spiraalimaisen kehän. Tutkimuksen aineisto koostuu teoria-aineiston lisäksi teemahaastattelujen avulla kerättävistä nuorten elämäntarinoista. Niissä tutkija keskustelun ohella havainnoi haastateltavaa. Haastattelut toteutetaan etnografista menetelmää käyttäen. Etnografian avulla pyritään selvittämään, mikä muokkaa ihmisen käyttäytymistä omassa kulttuuriympäristössään ja millaista tietoa hän käyttää kuvatessaan kokemuksiaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 156 - 160.)

3.3 Tutkimuskentän kuvaus

Kotkan diakoniarahasto aloitti toimintansa 1.3.2010. Rahaston toiminnan aloittamista edelsi huolellinen valmistelu, jossa oli mukana rahaston ohjausryhmä sekä asiantuntija- apua Takuusäätiöstä. (Diakoniarahaston johtokunnan toimintakertomus 2010.)

Tässä tutkimuksessa tutkimusaineistona on alle 30-vuotiaita, pienluoton saaneita nuoria aikuisia. Nykynuorten elämässä tyypillistä on vastuun ottamisen vaikeus. Ympäröivä yhteiskunta ruokkii ”heti mulle kaikki” -asennetta, ja pikavipit liitettynä tällaiseen asenteeseen saavat suurta vahinkoa aikaan. Vastuun ottaminen ei kuulu tuohon elämäntapaan. Aina asioiden hoitamattomuus ei ole vastuuttomuutta, vaan joskus nuori aikuinen ei jostain syystä kykene tai osa hoitaa asioitaan kuntoon. Tutkimuksen avulla pyritään selvittämään vastuuttomuutta suhteessa kyvyttömyyteen huolehtia omista talousasioista.

Tyypillisesti pienluoton hakuprosessi alkaa siitä, että asiakas kertoo talousvaikeuksistaan ja luotontarpeestaan joko diakoniayöntekijälle, sosiaalityöntekijälle tai suoraan pienluototuksen velkaneuvojalle. Minä diakoniatyöntekijänä keskustelen tällaisen asiakkaan kanssa ja selvitän, mistä hänen talousvaikeutensa johtuvat. Keskustelun kuluessa muodostan hänen asiastaan kokonaiskuvan ja tarvittaessa ohjaan hänet pienluoton velkaneuvojan luokse tai pyrin auttamaan häntä muilla tavoin.

Kotkan seurakunnan velkaneuvojan koulutuksen saanut diakonissa, Anna-Maija Kallasjoki, tapaa kaikki luoton hakemista suunnittelevat ihmiset ja käy heidän kanssaan tarkasti läpi heidän taloustilanteensa. Kallasjoki ohjaa lukuisan määrän ihmisiä sosiaalitoimistoon, velkaneuvojalle tai pankkiin järjestelemään talousasioitaan muuta kautta, vain osa hänen kohtaamistaan ihmisistä päätyy hakemaan Diakoniarahaston luottoa. Kallasjoki esittelee luottihakemukset rahaston nelihenkiselle johtokunnalle. Johtokunnan jäsenet keskustelevat jokaisen hakijan tilanteesta ennen luototuspäätöksen tekemistä. Johtokunta kokoontuu tekemään luototuspäätöksiä noin kerran kuussa. (Diakoniarahaston johtokunnan toimintakertomus 2010.)

Vuoden 2010 aikana lainoja myönnettiin 103 hakijalle, joista 22 oli alle 30-vuotiaita. Vuonna 2011 luottoja myönnettiin 55 hakijalle. (Diakoniarahaston toimintakertomus 2011.) Luoton myöntämistä harkittaessa asiakkaan tilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. Harkinnassa otetaan huomioon myös sosiaalisen ja diakonisen avun tarve. Luoton hakijat ohjautuvat avun piiriin pääsääntöisesti sosiaalityöntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden kautta. Asiakkaan oma työntekijä jatkaa asiakkaan tukemista luoton saamisen jälkeenkin. Osa asiakkaista ottaa suoraan yhteyttä rahaston velkaneuvojaan. Luoton hakeminen ja saaminen eivät siis tarkoita pelkästään rahan saamista. Luoton saajalle tarjotaan seurakuntayhtymän puolesta koulutettua tukihenkilöä. Tähän mennessä kukaan luoton saaneista ei ole halunnut itselleen ulkopuolista tukihenkilöä. Monella luotonsaajalla on hakuvaiheessa mukana läheinen ihminen, joka toimii luonnollisesti tukihenkilönä. (Diakoniarahaston johtokunnan toimintakertomus 2010.)

Diakoniarahastossa on toteutettu vuoden 2011 aikana kehittämishanke, jonka tarkoituksena oli luottotappioiden vähentäminen. Hankkeen puitteissa on tehostettu yhteydenpitoa niihin asiakkaisiin, joilla on maksuvaikeuksia. Sekä diakoniatyöntekijät, velkaneuvoja että maahanmuuttaja-asiakkaiden kohdalla maahanmuuttajatyön koordinaattori ovat ottaneet asiakkaisiin yhteyttä ja yrittäneet yhdessä selvittää asiakkaan tilannetta. Näistä yhteydenotoista on ollut selkeästi hyötyä, ja moni lainansa takaisinmaksun laiminlyönyt on alkanut uudelleen maksaa pois velkaansa. Osan kohdalla on neuvoteltu lainan ehtoja uudestaan, pienennetty kuukausieriä tai annettu maksuvapaita kuukausia. (Kotkan diakoniarahaston kehittämishankkeen 2011 loppuraportti.)

Kehittämishankkeen osana sosionomiopiskelija Martta Tiainen on analysoinut kaikkien maksuvaikeuksissa olleiden taustatiedot velka-asiakirjoista. Hänen analyysinsä mu-

kaan ettei voida osoittaa mitään yhteistä tekijää, joka voisi ennustaa maksuvaikeudet. Tämä tulos vahvistaa sitä käsitystä, joka velkaneuvojalla on ollut asiasta. Analyysia jatketaan vielä vertaamalla maksuvaikeuksissa olevien tietoja jatkuvasti maksavien tietoihin. (Kotkan diakoniarahaston kehittämishankkeen 2011 loppuraportti.)

4 ETNOGRAFISEN TUTKIMUKSEN KOKONAISTAVOITTEET

Tämän etnografisen tutkimuksen tavoitteena on paneutua etnografisella otteella talousvaikeuksissa olevan nuoren aikuisen elämään. Tässä tutkimuksessa nuoren aikuisen taloudellisia ongelmia lähestytään vastuun näkökulmasta.

Tutkimuksen päätehtävä voidaan muotoilla kolmeksi kysymykseksi: Millaiset asiat vaikuttavat nuoren aikuisen tapaan kantaa vastuuta? Millaisia tekijöitä on nuoren aikuisen talousongelmien taustalla? Millaisia merkityksiä pienluoton saamisella on nuoren elämässä? Tällaista tutkimustehtävän asettelua voidaan kutsua kuvailevaksi kysymyksen asetteluksi, koska tutkimus kysymys kuvailee, millä tavalla jokin asia on. (Hirsjärvi ym. 2007, 121.)

Tutkimuksen osaongelmia ovat: Millainen merkitys vanhempien sosioekonomisella asemalla on nuoren aikuisen talousvaikeuksien synnyssä? Aiheuttaako päihde- tai mielenterveysongelma vastuuttomuutta tai kyvyttömyyttä hoitaa talousasioita? Tutkimuksen avulla pyritään selvittämään myös, millainen merkitys pienluoton saamisella sekä talousvaikeuksien selviämällä on nuoren elämässä. Tutkimuksen avulla selkiytetään myös sitä, miten nuorta voidaan vastuuttaa ja vastuutetaan pienluoton saamisen yhteydessä.

5 NUOREN AIKUISEN KASVU, KEHITYS JA VASTUU

Tässä kappaleessa käsitellään ihmisen kehitysvaihetta nuoruudesta aikuisuuteen vastuun näkökulmasta. Vastuun kantaminen omasta itsestään ja elämästään on keskeinen kehitystehtävä nuoren aikuisen elämässä.

5.1 Nuori matkalla vastuulliseen aikuisuuteen

Lapsen ja nuoren elämässä tapahtuu monenlaisia muutoksia aikuiseksi kasvamisen matkalla. Nuoren itsenäistymisen keskeisimpiä asioita ovat tarve itsenäistyä ja saada vapautta. Kun puhutaan nuoren itsenäistymiseen liittyvästä vapaudesta, on luonnollista ottaa vastapariksi sana vastuu. Nämä kaksi sanaa muodostavat tärkeän ajatuksen, että vapautta ei ole olemassa ilman vastuuta ja toisaalta, vastuun ottaminen omista asioista tekee vapaaksi. Ihminen on vapaa päättämään monista elämänsä asioista, mutta vastuussa tekemistään päätöksistä. Päätöksiin pohjaavat teot saattavat kantaa pitkälle tulevaisuuteen, sen vuoksi vastuullisuus valintoja tehtäessä on tarpeen. (Salonen 2010, 58.)

Mikä kaikki nuoren kehitykseen vaikuttaa? Miten biologia ja sosiaalinen vuorovaikutus muokkaavat lasta? Monesti lapsen ja nuoren kehityksestä puhuttaessa keskitytään joko perintötekijöiden vaikutukseen tai ympäristön vaikutukseen. On tärkeää ymmärtää, että kehitys kulkee prosessinomaisesti ja siihen vaikuttavat sekä perimä että ympäristö ja ihmissuhteet. Geenit tarjoavat mahdollisuuksia ja ympäristö vaikuttaa siihen, miten geenit pääsevät ihmisessä vaikuttamaan. Lapsella on piirteitä, joita vanhemmat pystyvät kasvatuksella muokkaamaan, mutta myös niitä piirteitä, joiden kanssa pitää opetella elämään. Kehittyessään ihminen myös muovaa omaa ympäristöään. (Luoma, Mäntymaa, Puura & Tamminen 2008, 85 - 86.)

Lastenpsykiatri Jari Sinkkonen toteaa kirjassaan *Nuoruusikä*, että nuoruusiän kuvaileminen on hankalaa, koska kehitysvaiheeseen liittyy monenlaisia ristiriitoja. Hänen mukaansa nuoren kehitykseen vaikuttavat geneettisen perimän ohella myös kasvuolosuhteet ja kodin ilmapiiri. Jos lapsen kasvuolosuhteissa on paljon puutteita, puberteetti alkaa aikaisemmin, eli lapsi sopeuttaa kehityksensä vallitseviin olosuhteisiin. Nuori ihminen on pääasiallisesti fyysisesti vahva, terve ja varustettu hyvällä vastustuskyvyllä. Samanaikaisesti masennusta on entistä enemmän ja riski jäädä riippuvaiseksi jostakin on huomattavasti kohonnut. Yleisesti ajatellaan, että nuorten mielialojen voimakkaat vaihtelut johtuvat hormonitoiminnasta, mutta suurin selittävä tekijä on keskushermoston keskeneräisyys. Keskushermosto sytyttää intohimoja ja tuottaa uusia ja voimakkaita ylläkkeitä, mutta ei kuitenkaan ole vielä valmis säätelemään niitä. (Sinkkonen 2010, 31 - 32, 40 - 41.)

Kohti aikuisuutta kasvamassa oleva nuori nähdään monesti kapinallisena, aggressiivisena ja hankalana. Moni vanhempi tuntee epäonnistuneensa, kun oma lapsi yhtäkkiä riitelee, moittii ja on vastahankaan. Tämä kaikki kuuluu normaaliin nuoruusiän kehitykseen, sillä silloin nuori harjoittelee hankalien tunteiden hallintaa. Murrosikään kuuluu etääntyminen omista vanhemmista ja itsenäistymisen. Nuori kääntää selkensä vanhemmille ja kodin turvallisuudelle voidakseen itsenäistyä. Hän näkee vanhempiensa puutteet eikä ollenkaan kodin ja tarjoamia hyviä asioita. Irrottautuminen hyvästä ja turvallisesta kodista olisi liian raskasta, joten nuori tekee entisestä turvallisesta ympäristöstään mahdollisimman inhottavan ja ikäävän. (Caccitore, Korteniemi-Poikela & Huovinen 2009, 235- 236.)

Vanhemmilla on suuri rooli nuoren kehityksessä. Joskus nuori voi kokea, että hänen täytyy suorittaa elämää kelvatakseen vanhemmilleen. Hän voi kokea, että vain menestyminen ja täydellisyys kelpaavat vanhemmille. Nuorta voi ahdistaa tunne siitä, että hän ei olekaan niin osaava ja valmis, mitä vanhemmat odottavat. Jatkuva onnistumisen pakko ja paine on suuri raskaus. Seurauksena voi olla jatkuva pahanolon tunne, joka ilmenee esimerkiksi syömishäiriönä, päihteidenkäyttönä. On tärkeää, että nuori oppii, että hän saa epäonnistua ja opetella elämää ja siltikin vanhemmat rakastavat häntä. (Cacciatore ym. 2009, 103 - 104.)

5.1.1 Mitä vastuu on?

Tieteellisessä mielessä vastuu on filosofinen kysymys. Filosofissa vastuu nähdään ensisijaisesti eettisenä erityiskysymyksenä. Perinteinen filosofia on tutkinut vastuuseen liittyen erityisesti ihmisen olemista koskevia kysymyksiä. Vastuusta puhuttaessa ihminen on keskeinen subjekti, mutta myös ihmisen ajatuksilla on suuri merkitys silloin, kun pyritään ymmärtämään vastuuta laajemmin. (Käyhkö 2002, 87.)

Käsitys vastuusta on muuttunut historian myötä. 1800-luvulla Suomessa uskottiin kovaan kuriin, kansalaisten piti kunnioittaa ja totella esivaltaa. Lapsille opettaja oli suuri auktoriteetti. Opettajan tehtävä oli kasvattaa lapsista kunnan kansalaisia ja vahtia, että sääntöjä noudatettiin. Myös kodeissa lapset elivät kovan kurin alla, kunnioittivat ja tottelivat vanhempiaan rangaistusten pelossa. (Ahola & Hirvihuhta 2000, 9.)

1900-luvun myötä käsitys kurista muuttui. Kuri alettiin nähdä vapautta rajoittavana tekijänä. Opettajaa, joka joutui turvautumaan rangaistuksiin, saatettiin pitää epäpätevä, koska hänen arvovaltansa ei riittänyt pitämään oppilaita kurissa. Opetuksen keskiössä oli lapsi. Vuosituhannen lopulla opettajan rooli alkoi muuttua tiedon jakajan sijasta aktiivisesti toimivan oppilaan ohjaajaksi. Opettajan roolin muuttumisen myötä nousi varsinkin koulumaailmassa esiin kysymys vapauteen liittyvästä vastuusta. Opettajat kokivat, että lapsille oli vaikeaa opettaa vastuuta, koska rangaistusmahdollisuudet olivat vähäiset. (Ahola & Hirvihuhta 2000, 9.)

Sana *vastuu* määritellään Nykysuomen sanakirjassa näin:

”Velvollisuus vastata omana (t. joskus toisen) huolena t. velvollisuutena t. omassa (toisen) hoidossa t. valvonnassa olevasta asiasta, omaisuudesta, henkilöstä tms. näille mahdollisesti tapahtuvista vahingoista koituvien seuraamusten uhka, edesvastuu, vastuunalaisuus, vastuuvellollisuus. Vastuu työstä, työn valmistumisesta, lasten kasvatuksesta. Vastuu päätöksestä, ratkaisuihin. Vastuu varoista, veloista...” (Nykysuomen sanakirja 1966, 405.)

Jokapäiväisessä elämässä vastuutamme asioista määrittävät monenlaiset asiat. Virallisia vastuitamme määrittelevät eri lait. Esimerkiksi rikoslaisissa rikosoikeudellinen vastuu edellyttää, että tekijä on täyttänyt 15 vuotta ja on syyntakeinen. Sitä nuorempia rikoksentekejiä ei pidetä rikosoikeudellisesti syyntakeisina. Nuoriin rikoksentekejiin voidaan kohdentaa lastensuojelullisia toimenpiteitä, esimerkiksi ottaa heidät huostaan. Alle 15-vuotias voidaan tuomita korvausvastuuseen rikostapauksessa. Tällöin tulee miettiä myös lapsen vanhempien vastuuta tapahtuneesta. Rangaistusvastuun edellytyksenä on teon tahallisuus tai tuottamus. (Rikoslaki 3 luku 4. §.)

Onko vastuuta tarpeen mitata tai arvioida vai riittääkö, että vastuuta tarkastellaan periaatekysymyksenä? Onko vastuu yleinen käsite vai sopimuksenvarainen ja tilannekohtainen asia. Vastuu voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan, vastuuseen itseensä ja vastuuseen suhteessa johonkin vastuujärjestelmään. (Käyhkö 2002, 88.) Tässä tutkimuksessa tarkastellaan nuoren kykyä ottaa vastuuta omista talousasioistaan ja kykyä hoitaa vastuullisesti ottamansa pienluotto. Tutkimuksessa vastuuntarkastelu kohdistuu siis sekä vastuuseen itseensä että vastuuseen liitettynä pienluototusjärjestelmään.

Yksilön ja julkisen vallan vastuun jakautumisperusteet löytyvät perustuslaista. Perustuslain 19. § sanotaan, että jokaisella on oikeus saada apua yhteiskunnalta, jos ei itse kykene hankkimaan itselleen ihmisarvoisen elämän edellyttämä turvaa. (Suomen perustuslaki 19. §). Yksilöllä on siis ensisijaisesti vastuu omasta elämästään (Hyvinvointivaltion rajat 2006, 23.)

Yhteiskunnassamme on myös paljon kirjoittamattomia sääntöjä, joiden mukaan vastuu määräytyy. Eettistä vastuuta määrittelevät moraalikäsitksemme perustuvat meillä länsimaissa hyvin pitkälle Raamattuun. Jumala loi ihmisen viljelemään ja varjelemaan maata ja samalla asetti ihmisen vastuuseen kaikesta luomastaan.

”Jumala sanoi, tehkäämme ihminen, tehkäämme hänet kuvaksemme, kaltaiseksemme, hallitkoon hän meren kaloja, taivaan lintuja, karja-eläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, joita maan päällä liikkuu.” Ja Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät. Jumala siunasi heidät ja sanoi heille: ”Olkaa hedelmälliset, lisääntykää ja täyttäkää maa ja ottakaa se valtaanne. Valitkaa meren kaloja, taivaan lintuja ja kaikkea, mikä maan päällä elää ja liikkuu. (Raamattu. 1 Moos 1:26 - 28.)

Aikuisten tehtävänä on opettaa omalla erimerkillään lapsille ja nuorille, mitä vastuu käytännössä tarkoittaa. Nämä vastuuseen liittyvät säännöt opitaan kotona, koulussa, harrastusten parissa, arkea yhdessä eläen. Jokainen ihminen on vastuussa omasta itsestään ja teoistaan. Vanhemmat ovat vastuussa lapsestaan. Erilaisissa tilanteissa ja eri ihmisillä voi olla erilaisia käsityksiä vastuusta.

Tässä tutkimuksessa käsitellään yksilön vastuuta omista raha-asioista. Yksilön vastuusta puhuttaessa tarkoitetaan sekä lainsäädännöllä määräytyvää vastuuta että moraalikäsitksemme kautta määräytyvää vastuuta. Perheen sisäistä elatus- ja huolenpito vastuusta koskevat säännökset sisältyvät avioliittolakiin ja lakiin lapsen elatuksesta. Yksilön ja julkisen vallan jakautumisen perusteet ovat perustuslaissa. (Hyvinvointivaltion rajat 2006, 23 - 24.)

5.1.2 Itsetunto

Jotta nuoren vastuullisuus voisi kehittyä, hänen pitää pystyä eläytymään toisen ihmisen asemaan. Vastuun kantaminen vaatii vastuuntunnetta, mikä onnistuu empaattiselta ihmiseltä. Sen oivaltaminen, että vain omaa etuaan ajatteleamalla yhteisten asioiden

hoitaminen ei onnistuisi, on perusta vastuuntunnon kehittymiselle. Itsetunnolla on keskeinen merkitys vastuuntunnon syntymisessä. Heikolla itsetunnolla varustettu nuori välttelee vastuuta, eikä osaa asettaa toisen ihmisen asemaan. (Salo 2004, 55 - 56)

Itsetunnolla tarkoitetaan sitä kuvaa, millaisena ihminen näkee itse itsensä. Sen määrittelemisen ei ole yksinkertaista, sillä ei ole mitään mittaria, millä itsetuntoa voitaisiin mitata. Vaikka itsetuntoa ei voi nähdä, sen vaikutukset ovat hyvinkin näkyviä ja merkittäviä. Itsetunto vaikuttaa suoraan ihmiseen, olemukseen, ajatuksiin ja tekoihin. Itsetunto näkyy ihmisestä ulospäin ilmeiden, eleiden ja käyttäytymisen kautta. Ihmiset havainnoivat toinen toisensa käyttäytymistä ja näin muodostavat käsityksiä myös toisen itsetunnosta pelkän ulkoisen olemuksen kautta. (Caccitore ym. 2009, 12 - 13.)

Lapsen ja nuoren itsetunto kehittyy suhteessa toisiin ihmisiin, ihminen on tässä mielessä laumaeläin. Itsetunnon kehitys jatkuu läpi elämän. Jos lapsi saa elää turvallisessa ja välittävässä perheyhteisössä, hän saa hyvät lähtökohdat arvostaa itseään ja myös toisia. Kotona ja koulussa on itsetunnon kannalta tärkeää keskittyä nuoren vahvuksien tukemiseen eikä heikkouksien kaivelemiseen. (Cacciatore ym. 2009, 12 - 16.)

Itsetunto on nuoren aikuisen elämässä läsnä jatkuvasti ja vaikuttaa suoraan ihmisen olemukseen ajatuksiinsa ja tekoihinsa. Itsetunto vaikuttaa myös siihen, miten muut suhtautuvat häneen ja ymmärtävät häntä, sillä itsetunto näkyy usein myös päällepäin. Hyvän itsetunnon omaksunut nuori arvostaa itseään, ja se näkyy hänen olemuksestaan. Silloin muutkin alkavat kohdella häntä samalla tavalla, arvostavasti. Hyvää itsetuntoa ulospäin näyttävä, ystävällisen oloinen ihminen pääsee helpommin elämässä eteenpäin. Itseään vähättelevä nuori ilmaisee sen usein olemuksellaan, toiset aistivat sen ja saattavat suhtautua torjuen, joskus myös suojellen ja tukien. (Cacciatore ym. 2009, 12 - 16.)

Lapsen ja nuoren itsetunnon kehityksessä mallioppimisella on keskeinen merkitys. Lapselle riittää malliksi normaali vanhemmuus, täydellisyyden tavoittelulla ei saavuteta lisäarvoa. Lapsen on hyvä nähdä, että vanhempien vastoinkäymisiä ja arjen vaikeuksia. Lapsen on hyvä saada kokea, että hänkin saa erehtyä ja olla vajavainen ja silti hänestä välitetään. Pienet vastoinkäymiset kasvattavat lasta nuoruuden ja aikuisuuden vastoinkäymisiin ja antavat uskoa niistä selviämiseen. (Matinlompola 2007, 108.)

Lapsen itsetunnon kehittymisen kannalta on tärkeää, että kasvattajat keskittyvät lapsen vahvuuksien tukemiseen. Koululla on suuri vastuu tässä tehtävässä. Opettajan antama huomio, luokan sosiaalinen tuki, onnistumisten tuoma ilo kantavat lasta eteenpäin. Usein koulussa näkyvä vetäytyminen tai uhma liittyy epäonnistumisen pelkoon. Lapsi voi rauhoittua ja keskittyä, jos hän tuntee olevansa hyväksytty ja tervetullut ja tuntee olonsa turvalliseksi. Hyvää palautetta voi antaa kaikesta, mitä oppilas jo osaa ja mistä selviää, vertaamalla häntä toisiin. (Cacciatore ym. 2009, 16 - 17.)

5.1.3 Koti ja vanhemmat vastuuseen kasvattajina

Lapsen syntyessä hän sopeutuu perheensä tapoihin ja rytmiin paremmin kuin perhe sopeutuu lapseen. Lapsen syntymä saa aikaa muutoksia perheessä, mutta tärkeää on kuitenkin, että perheen arki jatkuu suhteellisen ennallaan eteenpäin. Lapsen maailma on hänen kotinsa ja sen ihmiset, koska lapsi on riippuvainen läheisistä ihmisistä. Itsetuntoinen, toimiva ja hyväksyvä koti on lapsen ensimmäinen turvapaikka maailmassa. Lapsen on tärkeää oppia yhteisöllisyyttä, ja koti antaa siihen parhaat mahdolliset puitteet. Kotona lapsi saa opetella tiimityötä, vastuun ottamista, empatiaa ja luottamusta. (Cacciatore ym. 2009, 72 - 73.)

Vanhempien rooli vastuuseen kasvattajina on todella suuri. Arkinen vastuuseen kasvatusta tapahtuu yleisimmin kotona tai sen lähipiirissä. Mallioppimisen merkitys on suurin lapsuus- ja nuoruusiässä. Ei ole samantekevää, millaisia roolimalleja vanhemmat antavat lapsilleen. Lapsen on hyvä nähdä ja kokea, etteivät vanhemmat ole täydellisiä, vanhemman ei tarvitse aina osata kaikkea. Tällöin lapsi oppii hyväksymään epätäydellisyyden itsessään. Aikuisen tehtävänä on monesti selittää lapselle ympäröivien aikuisten toimintaa. Tällöin on hyvä pyrkiä löytämään positiivisia puolia ihmisistä ja ilmiöistä. (Matinlompola 2007, 106 - 107.)

Ulla Appelroth ja Petra Korpela selvittelivät Pro gradu- tutkimuksessaan kodin ja koulun vastuuta. Tutkimukseen osallistuneet neljä vanhempaa ja neljä alakoulun opettajaa olivat sitä mieltä, että kasvatusvastuu kuuluu ensisijaisesti vanhemmille. Muiksi kasvattajiksi mainittiin koulu, opettaja, sisarukset, päiväkotit, kerho-ohjaajat, kaverit, isovanhemmat ja media. Osa opettajista koki joutuvansa ottamaan vastuuta lasten kasvatuksesta vähän tai jonkin verran. (Appelroth & Korpela 2009, 40.)

Haastatelluilta kysyttiin, mitkä ovat niitä asioita, joissa kotona pitää kantaa vastuu. Kodin kasvatusvastuuseen kuuluviksi mainittiin peruskäyttäytymistapojen sekä sosiaalisten tapojen opettaminen, yleisen siisteyden opettaminen, tiettyjen perustaitojen, kuten polkupyörällä ajon opettaminen sekä kulttuuriarvojen opettaminen. Opettajien mielestä kodin vastuulle kuuluu myös antaa lapselle turvalliset puitteet kasvaa ja kehittyä. Opettajat korostivat, että rajojen oppiminen ja sääntöjen noudattaminen kuuluu kodin vastuualueeseen. Opettajat olivat sitä mieltä, että koulussa näkyy, onko oppilaalle opetettu perusasiat kotona. (Appelroth & Korpela 2009, 41 - 42.)

Kodin hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri on korvaamaton kasvualusta lapsen itsetunnon ja vastuuntunnon kehitykselle. Kodin ilmapiirin luovat vanhemmat ja lapset yhdessä, kukaan ei ole toista tärkeämpi. Sääntöjen tulee olla samat kaikille, paitsi totta kai ikä voi tuoda mukanaan vapauksia. Kotitöiden perusajatus on, että kaikki perheenjäsenet otetaan huomioon, jokainen kantaa vastuuta yhteisistä asioista. Yksilön hyvä toteutuu vasta yhteisön, perheen, hyvinvoinnin ja sujuvuuden kautta. Hyvä itsetunto perustuu parhaimmillaan hyvän pientiin eli perheen hyvinvointiin. (Caccitore ym. 2009, 74.)

Kun lasten kanssa tulee vastaan vastoinkäymisiä, vanhemmat tuntevat helposti olevansa vajavaisia ja epäonnistuneita. Vanhempien olisi hyvä tiedostaa, että täydellistä vanhemmuutta ei ole olemassakaan. Lapsessa on paljon omaa itseään, mihin vanhempi ei voi kasvatuksella juurikaan vaikuttaa. Täydellisen vanhemmuuden sijaan olisikin hyvä puhua riittävästä vanhemmuudesta. (Matinlompola 2007, 105.)

Vanhemmuuden ja vastuuseen kasvattamisen apuna on Suomessa muutamia valtakunnallisesti tunnustettuja guruja, joiden mielipiteitä kysellään usein. Näillä ihmisillä on paljon teoreettista tietoa, mutta käytännön kasvatuskokemukset saattavat olla vähäiset. Tällaisten tietäjien olemassaolo kertoo asian tärkeydestä ja on sen vuoksi hyvä asia. Teoriatieto ei kuitenkaan koskaan voi korvata käytännön työstä syntyvää kokemuksellista tietoa. Tällaisen superammattilaisen rinnalla tavallinen, arkea pyörittävä vanhempi saattaa menettää itseluottamuksensa kasvattajana, tuntee itsensä entistä vajaammaksi vanhemmaksi. Vanhemmuudessa ei kuitenkaan koskaan ole kyse ammattilaisuudesta, sillä ammattivanhempia on vain erilaisissa laitoksissa. (Matinlompola 2007, 104 - 105.)

5.1.4 Päiväkoti ja koulu vastuuseen kasvattajina

Lapsen kasvatuksesta ovat päävastuussa vanhemmat, mutta koko kasvuympäristö vaikuttaa siihen, millainen nuori ja aikuinen lapsesta kasvaa. Vanhan suomalaisen sanonnan mukaan lapsen kasvattamiseen tarvitaan koko kylä. Nyky-yhteiskunnassa kasvatust vastuu kuuluu kotien lisäksi päiväkodille, koululle ja kolmannen sektorin toimijoille.

Suomessa on hyvä ja toimiva perusopetus, jonka kaikki lapset ovat velvollisia suorittamaan. Suomen peruskouluissa noudatetaan perusopetuksen opetussuunnitelmaa, jonka mukaan perusopetuksen arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Perusopetuksen tavoite on edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista. Perusopetuksen avulla annetaan jokaiselle lapselle mahdollisuus monipuoliseen kasvuun, oppimiseen ja terveen itsetunnon kehittymiseen. Tämä turvaa jokaiselle koululaiselle mahdollisuuden hankkia elämänsä aikana lisää tietoa ja taitoja sekä osallistua jatko-opintoihin. (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004, 14.)

Koulussa ja päiväkodissa perheen muodostavat kaverit ja siellä töissä olevat aikuiset. Lauma on siellä paljon suurempi ja monimutkaisempi kuin kotona. Kasvatus ei ole yksinkertaista, ei kotona eikä koulussa. Kodista poiketen koulussa kaikki luokan lapset ovat samanikäisiä, joten samojen asioiden opettaminen kaikille yhtä aikaa on todennäköisesti helpompaa kuin kotona, jossa lapset ovat eri-ikäisiä. (Caccitore ym. 2009, 15 - 16.)

Kasvava ja kehittyvä nuori kaipaa keskustelua vastuunottoon liittyvistä asioista vanhempien lisäksi kodin ulkopuolisten aikuisten kanssa. Opettajat tai valmentajat ovat juuri niitä aikuisia, joiden tulisi olla valmiita ottamaan vaikeatkin asiat puheeksi. Heidän antamansa myönteinen ja kannustava palaute kantavat lasta pitkälle. Helposti ajatellaan, että nuoret eivät halua kantaa vastuuta. Voi kuitenkin olla, että aikuiset ovat epävarmoja siitä, kenellä on velvollisuus puuttua tilanteisiin ja millä tavalla. (Ahola & Hirvihuhta 2000, 10.)

Paulina Salo tutki peruskoulun kolmasluokkalaisten kykyä ottaa vastuuta koulutehtävistä vuonna 2004 tehdyssä tutkimuksessa. Hän toteaa tutkimuksessaan, että voidakseen oppia vastuun ottamista, lapsen pitää osata eläytyä toisen asemaan. Vastuunotto vaatii vastuuntunnetta, mikä onnistuu empaattiselta yksilöltä. Itsetunnolla on myös keskeinen rooli vastuun ottamisessa. Itsetunnon heikko lapsi välttelee vastuuta eikä osaa asettua toisen ihmisen asemaan, vaan toimii oman etuaan tavoitellen. Koulun rooli vastuuseen kasvattajan on todella suuri. Koulussa opetetaan ryhmässä toimimista, vastuun ottamista omasta sekä yhdessä toteutettavasta toiminnasta. Koulumaailmassa opettajat joutuvat usein puuttumaan oppilaan toimintaan tilanteissa, missä oppilas on tehnyt joitain kiellettyä. Silloin aikuisen on puututtava tilanteeseen ja opastettava, miten toimitaan. (Salo 2004, 55 - 57.)

Sosiaalipsykologi Tapani Ahola, työyhteisökonsultti ja terapeutti Harri Hirvihuhta sekä psykiatrian erikoislääkäri Ben Furman ovat kehittäneet Opetushallituksen aloitteesta vastuun portaat –mallin, jonka tarkoitus on antaa opettajille työväline vastuukasvatukseen koulussa. Sen avulla oppilasta voidaan vastuuttaa väärästä teosta ja ohjata häntä oikeanlaiseen käyttäytymiseen. Malli on luotu erityisesti sellaisia tilanteita vasten, joissa oppilas on tehnyt jotakin väärää. Tätä mallia voidaan kuitenkin soveltaa hyvin monenlaisissa tilanteissa. (Ahola & Hirvihuhta 2000, 6, 10.)

Vastuun portaat alkavat väärän teon myöntämisestä ja kulkevat ymmärtämisen, anteeksipyyntöön, sovittamisen ja lupaamisen kautta vastuuntuntoon ja positiivisen identiteetin vahvistumiseen. Vastuun portaiden mukaan väärän teon käsitteleminen alkaa siitä, että ihminen myöntää tehneensä väärin. Myöntämisen seurauksena nuoren on mahdollista ymmärtää tekonsa ja sen seuraukset. Ymmärtääkseen tekonsa, nuoren on tärkeää osata ajatella empaattisesti, miten hänen tekonsa on vaikuttanut muihin ja millä se on toisista tuntunut. (Ahola & Hirvihuhta 2000, 29 - 32.)

Myöntämisen ja ymmärtämisen jälkeen on tärkeää, että nuori pystyy pyytämään anteeksi tekemäänsä vääryyttä. Käytännön kokemus on osoittanut, kunnollinen anteeksipyyttäminen on hyväksi molemmille osapuolille. Anteeksipyyntöön yhteydessä on hyvä keskustella siitä, miten osapuolet voivat jatkossa kohdata toisensa arjen tilanteissa niin, että konflikteja ei enää synny. Raamattu opettaa meitä pyytämään ja antamaan anteeksi toisillemme. Raamatun opettamassa anteeksiantamisessa on ajatus siitä, että kadumme, emmekä enää tee samaa syntiä uudestaan. Tämä syntikäsitys on osa kulttuu-

riamme ja vaikuttaa taustalla myös maallista anteeksiantamista pohdittaessa. Kristillinen perinne opettaa, että muille aiheutettua pahuutta ei tarvitse hyvittää kärsimällä itse vaan aidosti katumalla ja pyytämällä anteeksi. (Ahola & Hirvihuhta 2000, 9, 32.)

Anteeksipyynnön jälkeen on tärkeää miettiä teosta koituvaa rangaistusta tai teon sovittamista uhrille. Rangaistusmahdollisuudet ovat hyvin rajalliset ja koulumaailmassa onkin todettu, että teon sovittaminen toimiin opetusmielessä rangaistusta paremmin. Nuoren kanssa on hyvä miettiä yhdessä sopiva rangaistus teon mahdollisesta uusimisesta. On tärkeää ja merkittävää, että aikuinen puuttuu väärinkäytöksiin ja ohjaa nuorta tilanteessa keskustellen eteenpäin. Jos nuori ei pysty sitoutumaan lupaukseensa vaan rikkoo sen, on se hänelle itselleen suuri asia. Lupauksen rikkouduttua on hyvä pohtia syitä, mitä johtivat tähän. Jos nuori pysyi lupauksessaan jonkin aikaa, on hyvä korostaa tätä myönteistä puolta ja etsiä siitä ratkaisua lupauksen pitämiseen jatkossakin. (Ahola & Hirvihuhta 2000, 32 - 34, 37 - 39.)

Onnistunut vastuuntunnon löytämisprosessi tarkoittaa sitä, että nuori on pitänyt lupauksensa, hoitanut hyvitykseksi sovitun asian ja anteeksipyynnön kunnolla. Perinteisessä rangaistuskäytännössä rangaistus kärsitään, mutta siitä ei välttämättä seuraa tekijälle eikä myöskään uhrille mitään hyvää. Vastuuntunnon vahvistumista lisää seurantatapaamisen järjestäminen, jossa todetaan, että nuori on sovittanut tekonsa ja voi nyt aloittaa putaalta pöydältä. Ainakin koulumaailmassa onnistumisen tekeminen julki lisää motivaatiota toimia jatkossakin vastuullisesti. (Ahola & Hirvihuhta 2000, 41.)

Nuoren olisi kasvaessaan hyvä nähdä ympärillään aikuisten erilaisia vastuun kantamisen tapoja. Ihmisten välisiä erimielisyyksiä olisi hyvä tarkastella pikemminkin moraalisisina kuin juridisina kysymyksinä. Aikuisilla ei ole läheskään aina kykyä neuvotella ja keskustella asioista ja sen vuoksi asioita ratkotaan turhan usein oikeudessa. Nykyisin nuorten kohdalla on jo vuosia pyritty saamaan asiat sovittelun avulla ratkaistuksi. Näin nuori saisi kokemuksen siitä, että vastuuta ottamalla asiat saadaan ratkotuksi pienimmän riesan tietä. (Ahola & Hirvihuhta 2000, 11.)

Mikä saa ihmisen kieltämään tekonsa ja selittelemään tapahtunutta vähäisemmäksi? Jokainen meistä pelkää, mitä tapahtuu, jos tunnustaa. Rikosoikeudessa tällaiseen esim. koston tai rangaistuksen pelkoon voi jopa olla aihetta. Rikosasioissa kostotoimenpiteet

voivat olla hyvinkin raakoja ja rangaistukset todellisia. Kahden lapsen tai nuoren välisissä kiistatilanteissa rangaistukset on tärkeää pitää inhimillisinä.

5.2 Nuori aikuinen

Nuori aikuinen – käsitettä käytetään monessa yhteydessä, mutta sen määrittelyminen ei ole yksiselitteistä. Tässä tutkimuksessa keskitytään 16 - 29-vuotiaisiin nuoriin aikuisiin Voi hyvin nuori! -hankkeen mukaan. Ikähaitarin alkupäässä olevat voidaan määritellä nuoriksi, mutta lähempänä 30 ikävuotta olevat eivät useinkaan miellä olevansa enää nuoria ja sen vuoksi tässä tutkimuksessa käytetään termiä nuori aikuinen.

Nuoruuden ja aikuisuuden välistä aikaa kuvaamaan on amerikkalainen psykologi Jeffrey Jensen Arnett tuonut esille käsitteen emerging adulthood. Tämä voidaan suomen-
taa termillä orastava tai varhainen aikuisuus. Hänen mukaansa tämä elämänvaihe sijoittuu ikävuosiin 18 ja 25 ikävuoden välille. Arnettin mukaan on tärkeää erottaa nuoruus ja orastava aikuisuus toisistaan. Nuoruuden ja aikuisuuden välille muodostuu ajanjakso, jolloin nuori on irtautumassa tai irtautunut lapsuuskodistaan ja sen riippuvuussuhteista, mutta ei ole vielä muodostanut omaa aikuisen ihmisen identiteettiä. Hänen käsityksensä mukaan nykypäivänä nuoruus ja murrosikä alkavat aiempaa aikaisemmin, noin kymmenen ikävuoden tietämällä. Murrosiän voidaan katsoa kestävän täysi-ikäisyyden kynnykselle asti. Vasta täysi-ikäisyys tekee nuoresta täysivaltaisen aikuisen. Nykyisin perheen perustamista lykätään myöhemmäksi, koska halutaan opiskella, kokeilla erilaisia elämäntapoja ja identiteettejä. Tämä elämänvaihe on viime vuosikymmeninä korostunut teollistuneissa länsimaissa. (Arnett 2005, 8 - 12.)

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta on julkaissut suomalaisten nuorten arvoja ja asenteita selvittävää nuorisobarometriä vuodesta 1994 asti. Vuodesta 2004 julkaisu on tehty yhteistyössä Nuorisotutkimusverkoston kanssa. Nuorisobarometreissä tutkitaan 15 – 29-vuotiaita nuoria aikuisia. Joukko on jaettu kolmeen osaan, 15 - 19-vuotiaisiin, 20 – 24-vuotiaisiin ja 25 – 29- vuotiaisiin. Samaa ikäjaottelua on käytetty nuorisobarometreissa alusta asti. (Myllyniemi 2007, 6, 13.)

Nuoren ihmisen elämässä kotoa pois muuttaminen ja itsenäistyminen ovat vaativia elämänvaiheita. Lapsuuskodissa opituilla tavoilla ja tottumuksilla on suuri merkitys nuoren selviämisen kannalta. Nuori, joka on saanut vanhemmiltaan toimivan mallin

talousasioiden hoitamisessa, on vahvoilla. Monet nuoret aikuiset kaipaavat tukea itsenäistymisvaiheeseensa esim. sosiaalitoimistosta, työ- ja elinkeinotoimistosta tai muilta julkisen sektorin toimijoilta.

Itsenäistyminen on nuoren kehityksen keskeinen tavoite. Nuoren kehitys voidaan jakaa monin tavoin erilaisiin vaiheisiin. Tässä tutkimuksessa keskitytään nuoren itsenäistymisen vaiheeseen. Itsenäistyminen mielletään usein prosessina, joka alkaa murrosiässä ja johtaa omista vanhemmista riippumattomaan elämään. Nuoruuden kehitysvaiheen aikana kiintymyssuhteet muuttuvat. Lähimmäksi ihmissuhteeksi muotoutuu suhde ystävään tai seurustelukumppaniin, ei enää vanhempiin. Nuoren voidaan ajatella olevan itsenäinen silloin, kun hän pärjää taloudellisesti omilla tuloillaan. Näin lama-aikana taloudellinen itsenäistyminen ei ole niin yksinkertaista kuin paremman työllisyyden aikana. (Sinkkonen 2010, 50 - 51.)

Itsenäistymiseen kuuluu monen nuoren kohdalla mielialojen vaihtelut ja kapinointi auktoriteetteja kohtaan. Uhmaikäisen lapsen tavoin murrosikäinen hakee omaa paikkaansa toisaalta muista ihmisistä riippuvaisena ja toisaalta itsenäisenä ihmisenä. Hänessä asuva lapsi tarvitsee huolenpitoa ja hoivaa, kun taas itsenäinen nuori haluaa selvittää yksin. Vanhemman tai muun turvallisen aikuisen rooli itsenäistyvän nuoren rinnalla on tärkeä. Nuori tarvitsee aikuista olemaan olemassa myllerryksen keskellä sanomassa, että ei ole mitään hätää. Aikuinen kuuntelijana, tukijana ja rajojen asettajana joutuu vastaanottamaan nuorelta arvostelua ja vastaväitteitä. Koulun ja kodin rooli itsenäistyvän nuoren tukijana on ehdottoman tärkeä. (Sinkkonen 2010, 50 - 55.)

5.3 Nuoren kehityksen hankaluuksia

Huono-osaisuudella tarkoitetaan ongelmien kasautumista. Se voi alkaa jo nuoruudessa, ja siihen liittyy usein huono terveys. Väestöryhmien välisten erojen synty alkaa kehittyä jo lapsuudessa ja jatkuu nuoruudessa, mikä näkyy esimerkiksi opintomenestyksen ja terveyden välisissä yhteyksissä. Tämä tarkoittaa sitä, että terveysongelmat ja haitalliset tottumukset kasautuvat jo nuoruudessa niihin ryhmiin, jotka sijoittuvat aikuisena alempiin koulutus- ja sosiaaliryhmiin. Terveiden kannalta väestöryhmittäisten erojen pienentäminen on suurimpia haasteita, johon tuskin on tarjolla yksinkertaisia ratkaisuja. Nuorena sukupuolten väliset terveyserot ovat samansuuntaiset kuin aikuis-

senä: tytöt oireilevat enemmän, mutta poikien kuolleisuus on suurempi. (Rimpelä 2010, 14 - 23.)

Perheet, joissa käytetään päihteitä, ovat hyvin erilaisia keskenään. Mitään tyypillistä päihdeperhettä ei ole, vaan se, mikä arvioidaan häiritseväksi tai haitaksi, on yksilöllistä ja perhekohtaista. Varsinainen päihderiippuvuus koetaan rasitteeksi, koska se vaikuttaa sekä itse päihderiippuvaiseen että muiden perheenjäsenten psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Vanhempien päihdeongelma muodostaa lapselle ja koko perheelle tragedian, johon liittyy usein inhimillistä kärsimystä sekä häpeän, erilaisuuden ja syyllisyyden tunteita. Lapsen ja perheen pärjäämistä voidaan kuitenkin tukea, mikäli asioihin osataan suhtautua ilman tuomitsemista ja leimaamista. Leimautuminen tai sen pelko voi johtaa ongelman peittelyyn, kieltämiseen ja vähättelyyn, joka voi hidastaa avun saamista. (Havio ym. 2009, 158.)

Turvallisten ihmissuhteiden avulla nuoren omat ongelmanratkaisutaidot kehittyvät ja suojaavat nuorta esim. mielenterveysongelmilta. Nuori reagoi perheen sisällä tapahtuviin asioihin voimakkaasti. Perheen taloustilanteen heikentyessä heikkenevät myös perheen ihmissuhteet ja vanhemmuus. Lapsuuden ja nuoruuden aikana koettu perheen taloudellinen ahdinko on merkittävä nuoren hyvinvoinnin riskitekijä. Nuori myös oppii oman perheensä tavat, joten nuoren talousvaikeuksien takana ovat usein lapsuudenperheen ongelmat. (Helve 2010, 83 - 84.)

Mielenterveyden ongelmat ovat nuorten merkittävin terveysongelma ja ne ovat nuoruudessa noin kaksi kertaa yleisempiä kuin lapsuudessa. Mielenterveyden häiriöt ovat ylempää sosiaaliluokkaa yleisempiä alemmissa sosiaaliluokissa. Mielenterveyshäiriöt ovat nuorilla suuri syy työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen. Tällainen tilanne muodostuu helposti pitkäaikaiseksi ja tulee yhteiskunnalle hyvin kalliiksi. Nuorille tyypillisiä mielenterveyshäiriöitä ovat masennus, syömishäiriöt, ahdistuneisuushäiriö ja käytöshäiriöt. Nuorena alkava skitsofrenia on vähentynyt. (Aalto-Setälä 2010, 25 - 26.)

5.4 Nuori aikuinen työelämässä

Nuorten työasenteita on seurattu vuodesta 1994 alkaen julkaistujen Nuorisobarometri-
en avulla. Barometrien teemoista riippumatta ovat työelämään liittyvät asenteet olleet

vuosittain tutkimuskohteena. 1990-luvun alun lama oli tärkeä kimmoke aloittaa nuorten työhön liittyvien asenteiden tutkiminen. Tämänhetkisen talouden taantumien ja korkean nuorisotyöttömyyden aikana asenteiden kartoitus on erittäin ajankohtaista. (Myllyniemi 2009, 106.)

Nuorten työllistymistä tarkasteltaessa töiden kysynnän ja tarjonnan suhde on keskeinen tekijä. Töiden vaatavuuden lisääntyessä opiskeluaikat pitenevät ja työssäolon alkamisaika siirtyy näin myöhemmäksi. Samaan aikaan puhutaan työurien pidentämisen merkityksestä kansantaloudelle. Pätkätoiden aikakaudella nuoret haluavat sitoutua työpaikkaansa mutta myös vaihtaa työpaikkaa halutessaan. Nuorisobarometrien 15 vuoden seurannan perusteella voidaan todeta, että nuorten työmoraali ei ole huonontunut, vaan nuoret aikuiset pitävät työtä tärkeänä arvona elämässään. (Myllyniemi 2009, 106.)

Nuorten ikäluokan pienenessä ja vanhusväestön lisääntyessä nuoriin aikuisiin kohdistuu yhteiskunnan taholta työllistymispaineita. Korkean työttömyyden aikana tämä aiheuttaa valtavaa ristiriitaa nuoren elämässä. Töitä ei ole ja kuitenkin vaaditaan ja oletetaan, että nuori työllistyy mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Kansantalouden kannalta tarpeita työurien pidentämiseen molemmista päistä on olemassa. Työelämään siirtymisen kitkatekijöihin, kuten pätkätoihin ja välivuosiin kiinnitetään entistä enemmän huomiota. (Myllyniemi 2009, 106.)

Opiskelu on keskeinen tekijä nuorten työllistymisen kannalta. Vaikka työmarkkinat vetävät myös heikosti koulutettuja nuoria aikuisia, työvoimatilastot osoittavat, että koulutettu työllistyy kouluttamatonta todennäköisemmin. Heikommin koulutettujen työttömyysriski on koulutettuja suurempi. Ilman toisen asteen tutkintoa työelämään kiinnittyminen voi olla vaikeaa, ja pidemmällä tähtäimellä heidän asemansa työmarkkinoilla on epävarma, mikä kohottaa tämän joukon syrjäytymisriskiä. Huoli nuorten syrjäytymisestä on ajankohtainen heikon taloustilanteen aikana, sillä syrjäytyneiden nuorten saaminen takaisin yhteiskunnan palvelujen piiriin on vaikeaa. Tästä on näyttöä 1990-luvun alun laman ajalta. Silloin nuoria jäit työttömäksi enemmän kuin kokeneempia työntekijöitä ja eivät ole palautuneet lamaa edeltäneelle tasolle. (Suurpää, 50.)

Kotka on historialtaan teollisuuskaupunki, teollisuus ja satama ovat taanneet työpaikan sukupolvelta toiselle. Tämänhetkisessä taloustilanteessa tehtaiden ja tuotantolaitosten irtisanomiset vaikuttavat voimakkaasti nuorten työllistymiseen. Ammatillinen koulutuskaan ei takaa nykypäivänä työpaikkaa kuten ennen.

Tilastollisesti Kotkan työllisyystilanne on huomattavasti koko maan keskiarvoa heikompi. Vuonna 2010 koko maassa työllisiä oli 43,3 % ja Kotkassa 38,6 % väestöstä. Myös nuorisotyöttömyyden osalta Kotkassa tilanne on huonompi kuin koko maassa keskimäärin. Vuonna 2010 nuorista Kotkassa oli työttömänä 19,4 ja koko maassa vain 13 % 18 - 24 -vuotiaasta työvoimasta. Pienimmillään nuorisotyöttömyys on 2000-luvulla ollut vuonna 2007. Se oli silloin Kotkassa 11,2 ja koko maassa 9 %. (Sotkanet.)

5.5 Nuori aikuinen talouselämässä

Tämän päivän nuorten aikuisten talouselämä on paljon monimutkaisempaa kuin pari vuosikymmentä sitten. Houkutuksia on paljon ja rahoitustapoja tavaran ja palvelujen hankkimiseen on helposti tarjolla. Viime vuosina nuorten aikuisten talousongelmia ovat lisänneet pikavipit, joita on helppo ottaa mutta joiden kulut ovat korkeat.

Kauppa- ja teollisuusministeriön teetti vuonna 2006 tutkimuksen, jonka tavoitteena oli kerätä tietoa 18 - 29-vuotiaiden nuorten ja nuorten aikuisten pikavippien ja muiden kulu-
lulusluottojen käytöstä (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 12). Tutkimuksen mukaan työmarkkina-asema näyttää olevan hyvin merkittävä tekijä pikavippejä tarkasteltaessa. Työmarkkinoiden marginaalissa olijat, kuten varusmiehet, kotiäidit ja sairauslomalaiset, ovat yhdessä työttömien kanssa kärjessä kulutusluoton, etenkin pikavippien käyttämisessä. Tyypillisimmin nämä ihmisryhmät ottavat luottoa ruokaan, juhlimiseen, muiden velkojen tai niiden korkojen takaisinmaksuun ja myös liikennekuluihin sekä puhelinkuluihin. Luottoja otettiin eniten päivällä ja illalla, ei niinkään yöaikaan, kuten yleisesti luullaan. Korkeammassa tuloluokassa olijat ottavat tyypillisesti muuta kulu-
tusluottoa kuin pikavippejä ja suurempiin hankintoihin, kuten kodinelektroniikkaan, matkailuun tai auton ostoon. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 39 - 44.)

Tutkimuksesta kävi ilmi, että pikavippien ottajat kokivat usein ottaneensa lainaa pakkotilanteessa. Pakkotilanteita olivat sellaiset, että lapselle tai itselle piti saada ruokaa

tai tärkeä lasku piti saada maksetuksi. Pakkotilanteen lisäksi syitä pikavipin ottamiseen oli esimerkiksi se, että piti päästä kavereiden kanssa juhlimaan, saada tupakkaa tai nautintoaineita. Muita syitä olivat auton rikkoutuminen, polttoaineentarve, palkanmaksun viivästyminen tai pelihimo. Pikavipin ottamiseen saattoi vaikuttaa häpeän tunne. Pikavipin ottamalla vältti sen häpeän, mitä saattaa tuntea joutuessaan lainaamaan rahaa vanhemmiltaan tai ystäviltään. Tutkimuksen mukaan pikavippiä käytettiin myös taloustilanteen tasoittamiseen tilanteessa, jossa lasku uhkasi mennä perintään. Silloin pikavipin kulut arvioitiin pienemmiksi kuin laskun erääntymisestä koituvat kulut. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 34 - 38.)

5.6 Voimaantuminen

Voimaantuminen on ihmisen sisällä tapahtuva prosessi, johon vaikuttavat muut ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet. Se on yhteydessä ihmiseen omaan haluun, oimien päämäärien asettamiseen sekä näkemykseen omasta itsestään ja tehokkuudestaan. Voimaantumisteoriassa ihmistä pidetään vapaana, luovana toimijana, joka asettaa jatkuvasti itselleen tavoitteita ja päämääriä omassa elämässään. Voimaantumista voidaan tukea monin tavoin, mutta toinen ihminen ei voi antaa voimaa toiselle eikä päättää toisen voimaantumisesta. (Siitonen 1999, 117 - 118).

Pienluototuksen yhteydessä voimaantumista tapahtuu, kun nuori aikuinen saa pienluoton avulla taloustilanteensa hallintaan. Talousvaikeudet aiheuttavat alakuloa, stressiä ja toivottomuuden tunteita. Näiden tunteiden väistyessä hän saa toivoa tulevaisuuteen, löytää itsestään uusia voimia ja optimismia. Taloustilanteen tasapainottuminen nostaa myös itsetuntoa ja myös sitä kautta nuori aikuinen löytää uusia näköaloja elämäänsä. (Kallasjoki 2012.)

6 NUORI JA HÄNEN ELÄMÄNTILANTEENSA – ENSIMMÄISEN VAIHEEN HAASTATTELUAINEISTON KERUU

Ensimmäisen vaiheen haastattelujen tavoitteena oli tutustua talousvaikeuksissa olevien nuorten aikuisten taustoihin, tämän hetken elämäntilanteisiinsa ja niihin asioihin, jotka ovat ajaneet heidän taloudellisen tilanteensa umpikujaan. Tavoitteena oli myös saada tietää, miten pienluotto oli vaikuttanut heidän elämäntilanteisiinsa.

6.1 Tutkimuksen tavoitteista johdetut tarkennetut tutkimusongelmat

Ensimmäisen vaiheen haastattelujen tutkimusongelmat olivat:

1. Millainen oli lapsuusperhe ja lähipiiriin?
2. Minkälainen oli vanhempien taloudellinen asema?
3. Mistä ja miten nuori oppii tapansa kantaa vastuuta?
4. Millainen murrosikä ja itsenäistymisvaihe nuorella oli?
5. Mitkä asiat ovat johtaneet talousvaikeuksien syntyyn?
6. Minkälainen oli nuoren aikuisen elämäntilanne ennen lainan saamista, miten laina on vaikuttanut elämään?

6.2 Otanta

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimukseen osallistujat voidaan valita erilaisia periaatteita noudattaen. Tässä tutkimuksessa käytettiin harkinnanvaraista, sopivuuteen perustuvaa otantaa. Harkinnanvaraisuudessa on vaikeutena edustavan otannan aikaansaaminen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 58 - 60.)

Tässä tutkimuksessa harkinnanvaraisuus tarkoittaa sitä, että haastateltavat valittiin niin, että tutkimukseen saadaan mahdollisimman monipuolinen ja edustava otos. Tämän tutkimuksen aineisto koostuu pienluoton saaneiden nuorten aikuisten haastateluista. Sopivia haastateltavia oli apunani valitsemassa luototushakemukset tehnyt velkaneuvoja, jolle kaikki mahdollisesti haastateltavat ovat tuttuja. Tutkimusaineisto kerättiin käymällä läpi kaikki keväeseen 2011 mennessä pienluoton saaneet alle 30-vuotiaat henkilöt. Tästä tutkimuksesta rajattiin pois maahanmuuttajataustaiset lainansaajat, koska tutkimuksessa haluttiin paneutua perinteisen suomalaisen kasvatuksen vaikutuksiin. Pois rajattiin myös vakavasta päihdeongelmasta kärsivät lainan saaneet henkilöt, koska päihteiden vaikutusta elämänkulkuun on todella vaikea arvioida. Li-

säksi päihdeongelmaisen voi olla vaikeaa pohdiskella mennyttä elämäänsä vietettyään sen paljolti päihdyttävien aineiden vaikutuksen alaisena.

Mahdollisiksi haastateltaviksi valikoitui 19 nuorta aikuista. Näiden joukossa oli sekä lainansa hyvin hoitaneita että niitä, jotka ovat jättäneet lainaerät joko kokonaan tai osittain maksamatta. Osa osallistujaehdokkaista oli maksanut lainansa jo kokonaan pois. Tutkimukseen pyydettiin mukaan kaikki valitut nuoret aikuiset, jolloin varmistettiin riittävän tutkimusaineiston saaminen, sillä oli ennakoitavissa, että kaikki tutkimukseen mukaan pyydetty eivät halua osallistua. Tavoitteena oli saada haastateltavaksi vähintään 6 nuorta aikuista ja keskustella jokaisen kanssa erikseen teemahaastattelua ja havainnointia käyttäen.

Valituille nuorille aikuisille lähetettiin kirje, jossa pyydettiin heitä osallistumaan tutkimukseen. Siinä mainittiin, että heidän tarinansa ovat minulle tuttuja, koska olen ollut tekemässä lainapäätöksiä pienluototuksen johtokunnan jäsenenä. Kirjeessä mainittiin, että luototushakemukset tehnyt tuttu työntekijä on taustalla mukana tutkimuksen tekemisessä. Kirjeessä pyydettiin nuoria kirjoittamaan avoimesti, ilman varsinaisia kysymyksenasetteluja, oma elämäntarinansa ja lähettämään se sähköpostitse tutkijalle. Kirjeen saatuaan vain yksi valituista kirjoitti oman elämäntarinansa ja ilmoitti samalla halukkuutensa osallistua tutkimukseen.

Soitin niin monelle nuorelle aikuiselle, että sain tahtomani kuusi haastattelua sovituksi. Yritin soittaa 15 nuorelle aikuiselle satunnaisessa järjestyksessä, yhtä heistä en saanut kiinni, koska hänen numeronsa ei ollut enää käytössä. Kaksi puhelua vastannutta kieltäytyi haastattelusta, koska heitä ei kiinnostanut osallistuminen. Viisi nuorta ei vastannut puhelimeen useista soittoyrityksistä huolimatta. Neljä näistä oli sellaisia, jotka olivat laiminlyöneet joko kokonaan tai osittain lainansa takaisinmaksun. Yhden kanssa keskustelin kahteen kertaan puhelimesta ja sovimme, että soitan vielä kerran, jolloin hän tietäisi, milloin voisin häntä haastatella. Useasta yrityksestä huolimatta hän ei enää vastannut puhelimeen.

Tavoittamieni kuuden nuoren aikuisen kanssa kävin puhelimesta läpi tutkimukseen ja haastatteluun liittyviä asioita ja sovin tutkittavan kanssa haastattelun toteuttamista varten haastatteluajan. Motivoin nuorta osallistumaan tutkimukseen sillä, että haastattelujen avulla hän saa käydä läpi omaa elämäänsä ja löytää näin uusia ulottuvuuksia tä-

män hetken tilanteeseensa. Nuori saa käyttöönsä minun ammattitaitoni ja saa näin lisätukea oman elämänsä raiteilleen saattamisessa.

6.3 Opinnäytetyön eteneminen

Pian ensimmäiset haastattelut tehtyäni huomasin, että haastatteluista saamana materiaali ei tulisi riittämään tutkimukseni tutkimusongelmien ratkaisemiseksi. Päätin, että teen sovitut haastattelut ja syvennän haastatteluja vielä toisen vaiheen haastatteluilla. Ensimmäisen vaiheen tavoitteeksi muodostui tutustuminen lainansaaneiden nuorten aikuisten elämäntilanteisiin ja aineiston kerääminen syventäviä haastatteluja varten. Seuraavassa kuvassa (kuva 1) esitellään opinnäytetyöprosessin eteneminen.

tutkimuksen aiheen valinta

aikaisempiin tutkimuksiin ja
teoriatietoon perehtyminen,
teoriapohjan luominen,
tavoitteiden asettaminen

sopivien haastateltavien valitseminen

ensimmäisen vaiheen haastattelujen toteuttaminen

aineiston analysointi ja teoriatietoihin perehtyminen

uusien haastateltavien etsiminen ja valitseminen

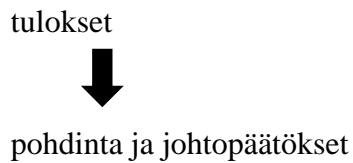

toisen vaiheen haastattelujen ja
sähköpostikyselyjen toteuttaminen

aineiston analysointi

Kuva 1. Opinnäytetyön eteneminen

6.4 Haastatteluteemojen muodostaminen

Ensimmäisen vaiheen haastatteluteemat alkoivat hahmottua oman työkokemukseni kautta. Minulla on yli kymmenen vuoden työkokemus seurakunnan diakoniatyöntekijänä ja olen ollut paljon tekemisissä nuorten aikuisten ja heidän erilaisten elämän haasteidensa kanssa. Olen diakoniarahaston johtokunnan jäsenenä ollut tekemässä kaikkien luottoa saaneiden luotospäätöksiä, joten heidän tarinansa ovat tuttuja. Näiden elämäntarinoiden perusteella minulle on muodostunut yleiskuva siitä, millaisten asioiden kanssa talousvaikeuksissa olevat nuoret painiskelevat. Teemojen muodostumiseen vaikuttivat myös tutkimukselle asetetut tavoitteet.

Teemat muotoutuivat elämänvaiheittain aikajanelle lapsuus – nykyhetki. Ajatuksena oli, että lapsi kasvaa kotona, koulussa, kavereiden kanssa ja itsenäistymisen kautta. Anna-Liisa Lämsän väitöskirjan Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä mukaan perhe-elämän ongelmat ja lähiympäristöltä saatavan tuen puutteet ovat merkittävä riskitekijä lasten ja nuorten syrjäytymistä tarkasteltaessa. Tutkimuksessa huomattiin, että lasten ja nuorten syrjäytymisen riskitekijöitä ovat vanhempien päihteidenkäyttö ja mielenterveyden ongelmat sekä niihin usein liittyvät puutteet lapsen perusturvassa. (Lämsä 2009, 202.)

Anna-Liisa Lämsä puhuu toivon pedagogiikasta. Hän sanoo, että koti ja koulu ovat nuoren kasvamisen turvallinen kivijalka. Jos tämä murtuu, nuori jää kadun kasvatettavaksi. Jaottelin haastatteluteemat tämän kolmijaon mukaisesti. (Lämsä 2010.)

Etnografisessa tutkimuksessa tutkimusaineistoa kerätään osallistuvan kenttätutkimuksen avulla. Kenttä voi tarkoittaa fyysisistä paikkoja tai tiettyä ihmisryhmää, jolla on kokemuksia yhdestä, samasta asiasta. Tutkimusmateriaali on aina sidoksissa tiettyyn kenttään ja siitä tulee aina myös analysoida suhteessa omaan kenttäänsä ja aineistokokonaisuuteensa. (Ruusuvaori ym. 2010, 39 - 40.)

Yleisimmät aineistonkeruumenetelmät laadullisessa, etnografista menetelmää hyödyntävässä tutkimuksessa ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71). Haastattelut voidaan toteuttaa tarkoituksen mukaan hyvin eri tavoin. Ne voivat olla mitä tahansa vapaamuotoisen keskustelun ja suunnitellun tutkimushaastattelun välillä. Tutkimuksen aineisto ei voi koostua pelkästään haastatteluista, vaan tietoa kerätään myös kenttäpäiväkirjan ja havainnoinnin avulla. Kenttäpäiväkirjaan tutkija kirjaa, mitä ihmiset ovat sanoneet ja miten reagoineet haastattelutilanteissa. Eri aineistojen voidaan ajatella täydentävän tai selittävän mutta myös kyseenalaistavan toisiaan. (Ruusuvuori ym. 2010, 41 - 43.)

Tässä tutkimuksessa aineistonkeruumenetelminä käytetään teemahaastattelua ja havainnointia. Teemahaastattelu, josta käytetään myös nimeä puolistrukturoitu haastattelu, on lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuoto. Sille ei ole olemassa mitään yhtä selkeää määritelmää. Teemahaastattelu kohdentuu nimensä mukaisesti tiettyihin ennalta valikoituihin teemoihin. Tutkija on ennalta perehtynyt tutkittavaan aiheeseen ja on luonut tietojen perusteella tiettyjä olettamuksia aiheesta, joihin haastatteluteemat perustuvat. Teemahaastattelussa huomioidaan, että ihmisten tulkinnot ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. Teemahaastattelussa teemat ja aihepiirit ovat jokaiselle haastateltavalle samat, mutta haastattelutapahtuma on jokaisen haastateltavan kohdalla erilainen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47 - 48.)

Yleensä teemahaastattelut nauhoitetaan ja kirjoitetaan auki. Nauhoituksen ohessa kannattaa kirjata päiväkirjaan omia havaintoja tilanteen tunnelmasta, haastateltavan reaktioista ja eleistä. Joskus haastattelumahdollisuus tulee kentällä vastaan niin yllättäen, että sen nauhoittaminen on mahdotonta. Tällöin pitää turvautua haastattelun tallentamiseen kirjallisesti. Nauhoittamattomasta haastattelusta eivät tallennu kaikki puheen vivahteet ja jotkin asiat saattavat jäädä kirjaamatta. Toisaalta päiväkirjaan kirjataan haastattelijan havainnot, joten haastattelun analysointia tehdään jo itse haastattelua tehtäessä. (Ruusuvuori ym. 2010, 41 - 42.)

Laadullisen tutkimuksessa aineiston analyysimenetelmänä käytetään yleisesti sisällönanalyysiä. Sen avulla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Tässä tutkimuksessa menetelmänä on aineistolähtöinen eli induktiivinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi etenee aineiston pelkistämisen ja ryhmittelyn kautta teoreettisten käsitteiden luomiseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108).

6.5 Haastattelujen ja havainnoinnin toteuttaminen

Toteutin haastattelut touko – kesäkuussa vuonna 2011. Tein ne Kotka-Kymin seurakuntayhtymän kolmessa eri diakoniatoimistossa, pääsääntöisesti haastateltavalle ennestään tutuissa paikoissa. Pyrin näin luomaan haastatteluille luottamuksellisen ja lämpimän ilmapiiri, jonka toivoin auttavan haastattelujen onnistumista. Sovin alun perin yhden haastatteluista tehtäväksi haastateltavan kotona, mutta hän halusi asiaa miehtittyään vaihtaa paikan seurakunnan tilaksi.

Sovituista 6 haastattelusta toteutui 5. Yksi haastateltava ei saapunut sovitusti paikalle enkä tavoittanut häntä puhelimitse. Lähetin hänelle kirjeen, jossa pyysi häntä mukaan tutkimuksen toiselle haastattelukierrokselle. Haastattelut kestivät puolesta puoleentoista tuntiin, riippuen haastateltavan keskustelutaidoista ja –halukkuudesta.

Haastattelujen ohessa havainnoin haastateltaviani. Havainnointia käytetään kysely- ja haastattelututkimuksissa syventämään saatua tietoa. (Hirsjärvi ym. 2007, 207 - 208.) Havainnoin haastattelu aikana, miten haastateltava reagoi eri aihealueiden käsittelemiseen. Haastateltavien ilmeet, eleet ja äänenpainot kertovat paljon siitä, millainen on haastateltavan suhde käsiteltävään asiaan. Kirjasin havainnot haastattelukysymykset sisältävään lomakkeeseen.

Havainnoin erityisesti, miten haastateltava reagoi haastattelun koskiessa isää, äitiä, sisarusia ja muita läheisiä ihmissuhteita. Minua kiinnosti myös, miten tutkittava reagoi päihteistä ja mielenterveyteen liittyvistä asioista puhuttaessa. Kiinnitin erityisesti huomiota siihen, miten haastateltavat kertoivat omista talousvaikeuksistaan ja niiden syntyyn johtaneista syistä sekä pienluoton saamisen tuomasta muutoksesta.

6.6 Haastattelun ja havainnoinnin analyysi ja tulokset

Analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta asiasta. Sisällysanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon. Analysointi selkiyttää hajanaista ja laajaa aineistoa ja mahdollistaa johtopäätösten tekemisen tutkittavasta ilmiöstä. Ennen analyysin tekemistä tulee päättää analyysiyksikkö, joka voi olla sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. Valitsin analyysiyksi-

köksi ajatuskokonaisuuden, koska näin saan parhaiten esiin haastateltavien ajatukset. Ajatuskokonaisuus voi muodostua useammasta kuin yhdestä lauseesta. Teemat olivat nuoren lapsuudenaikaiset ihmissuhteet ja niiden merkitys, lapsuuskoti ja vanhempien sosioekonominen asema, koulunkäynti, murrosikä ja itsenäistyminen sekä pienluoton vaikutus taloustilanteeseen ja elämään. Tässä tutkimuksessa haastatteluista analysoidaan vain selvästi esiin tulevat viestit, ei piiloviestejä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 107- 108, 110.)

Tulosten analysointi eteni seuraavasti:

1. Tallensin tutkimushaastattelut nauhurille ja varmuuskopioin tietokoneelle.
2. Kuunneltuani ensin tallenteet useaan kertaan kirjoitin ne tekstiksi haastatteluteemoittain.
3. Sen jälkeen luin auki kirjoittamani haastattelutekstit läpi useaan kertaan ja analysoin ne sisällönanalyysiä käyttäen. Sisällönanalyysin tavoitteena on tutkittavien toiminta- ja ajattelutapojen ymmärtäminen.

Seuraavassa kerrotaan haastattelujen tulokset teemoittain purettuna. Haastateltavista kaksi oli miehiä ja kolme oli naisia. Yksi haastateltava eli avoliitossa, yksi oli yksinhuoltaja, 3 eli yksin. Haastattelutulokset puretaan seuraavassa auki tutkimuskysymyksittäin.

6.6.1 Nuoren aikuisen lapsuusperhe ja lähipiiri

Haastattelemani nuoret aikuiset olivat eläneet lapsuus- ja nuoruusaikansa hyvin erilaisissa perheissä. Kaikki viisi haastateltavaa oli syntynyt kahden vanhemman perheeseen, mutta kolmessa perheessä vanhemmat erosivat myöhemmin. Yhdessä perheessä äiti sairastui ja kuoli, jonka vuoksi lapsi joutui ensin lastenkotiin ja sieltä sijaisperheeseen. Isä ja jo täysi-ikäiset siskot pitivät koko ajan yhteyttä lapseen. Kaikissa perheissä oli useampi kuin yksi lapsi ja sisarusuhteet koettiin lämpimiksi ja tärkeiksi. Sisarusten kanssa leikittiin yhdessä ja joskus tapeltiin. Kaikilla haastateltavilla oli lapsuusaikana kavereita, osa kavereista oli samasta pihapiiristä, osa samalta luokalta tai

harrastusten parista. Isovanhemmat olivat tärkeitä ihmisiä, osalla oli myös muita sukulaisia arjen elämässä mukana.

Haastateltavien mukaan heidän elämäänsä vaikutti paljon vanhempien läsnäolo. Molempien vanhempien kanssa asuminen toi turvallisuudentunnetta. Joissakin perheissä joko toinen vanhemmista tai molemmat olivat töidensä vuoksi paljon pois kotoa. Myös erosta johtuva vanhemmalta toiselle siirtyminen vaikutti nuoren kasvuolosuhteisiin. Lapsen arki oli epävarmaa:

”Se oli vähä sellast. Välil oltii äiskäl ja välil oltii iskäl. Että ei tienny oikee et kummas paikas nyt ollaa. Se vähä nyt meni sillee.” (H4)

Lapsuusperheiden erilaisista olosuhteista huolimatta kaikki haastateltavat kuitenkin kokivat elämänsä kotona turvallisiksi. Havaintojeni mukaan läheisistä ihmisistä kertominen toi ääneen lämpimän sävyn, josta saattoi päätellä, että ihmissuhteet perheissä olivat pääsääntöisesti hyvät ja niillä oli tärkeä merkitys lapsen kasvamisen kannalta.

Haastatteluissa tuli ilmi, että kolme nuorta aikuista olivat kasvaneet perheessä, jossa ainakin toisen vanhemman alkoholinkäytöstä koitui haittaa. Haastateltavat kokivat, että isän alkoholinkäytöllä ei ollut vaikutusta arjen sujuvuuteen ja turvallisuuteen. Heidän turvanaan oli äiti, yhdessä perheessä perheen vanhin tytär, joka ei käyttänyt alkoholia vaan huolehti arjen sujuvuudesta ja lasten hyvinvoinnista. Vanhemman alkoholin käyttö aiheutti kuitenkin jonkin verran tunnetta siitä, että hän ei ollut kokoaikaisesti läsnä perheelleen. Eräässä perheessä isä sairasti alkoholismin lisäksi masennusta, joka johti itsemurhaan vanhempien eron jälkeen. Tässä perheessä lapset kokivat kuitenkin olonsa turvallisiksi isän ongelmista huolimatta.

Haastateltavien äänensävyistä ja eleistä saattoi päätellä, että kertomastaan huolimatta vanhemman alkoholinkäyttö ei ollut niin yksinkertainen kuin haastateltavat antoivat ymmärtää. Tämä sanojen ja eleiden välinen ristiriita saattoi johtua siitä, että lapsi ei ole juurikaan tiedostanut alkoholista johtuvaa jännitettä perheessään. Lapset kokevat usein, että heidän perhesuhteensa ovat normaalit, koska he ovat tottuneet niihin. Ulkopuolinen saattaa arvioida lapsen kasvuolosuhteet erikoisiksi ja haitallisiksikin.

6.6.2 Perheen taloudellinen asema

Haastattelemieni nuorten aikuisten lapsuusperheissä kolmessa viidestä molemmat vanhemmat olivat töissä. Kahdessa perheessä isä oli töissä, äiti ei kokoaikaisesti. Kukaan ei mainitse, että perheen talous olisi ollut erityisen tiukka varhaislapsuuden aikana. Tosin 1990-luvun alun lama-aika vaikutti kahden haastateltavan lapsuuteen niin, että rahaa ei vanhemmilla tuntunut olevan. Mistään ei kuitenkaan varsinaisesti ollut puutetta.

Eräässä perheessä vanhemmat olivat yrittäjiä ja rahaa ja omaisuutta oli. Se itsessään ei ollut tärkeää, vaan vanhemmat halusivat antaa lapsilleen kaikkea sitä, mistä olivat itse jääneet paitsi:

”Mun isä oli syntynyt nelkytluvulla ja asu mummosa tykönä. Heil oli semmonen yks huone ja työhuone kautta kirjasto ja siel asu seittemän henkee. Joulukuusi ripustettiin katosta kun se ei mahtunu muuten. Se sanoki et halus aivan kaikkee muuta omille lapsillensa”(H5)

Yrittäjäys tässä perheessä tarkoitti sitä, että vanhemmat olivat hyvin paljon poissa lastensa luota, lapset pärjäsivät keskenään. 1990-luvun alun laman myötä vanhempien useat yritykset menivät konkurssiin, he menettivät kaiken, ja perheen taloustilanne tiukkeni huomattavasti. Kaiken menettäminen johti molempien vanhempien alkoholi-soitumiseen.

Kaikkien haastateltavien mielestä heidän vanhempansa kantoivat vastuuta kodin talousasioista hyvin. Kahden huoltajan perheissä vastuut jakautuivat monesti niin, että toinen maksoi laskut ja toinen määräsi. Haastateltavilla ei ollut kovin selkeää käsitystä lapsuusperheensä taloustilanteesta, vastaukset olivat lähinnä oletuksia ja tuntemuksia vanhempien taloustilanteesta. Silloin, kun vanhemmat hoitavat velvollisuutensa hyvin, lapsi kokee, että hänestä pidetään huolta ja hän on turvassa.

6.6.3 Nuoren vastuuntunnon syntyminen ja kasvu

Haastateltavat kertoivat oppineensa vastuuta kotoa vanhemmilta, hieman koulusta opettajilta ja myös elämäkokemusten ja vastoinkäymisten kautta. Haastateltavilla oli se kuva, että vanhemmat kantoivat vastuun perheen asioista hyvin. Tosin useampi

mainitsi, että ei ole selkeää käsitystä siitä, kumpi kantoi vastuun esimerkiksi perheen talousasioista. Vanhempien esimerkki on opettanut, miten asiat hoidetaan vastuullisesti. Eräs haastateltavista mainitsee, että perheen lapset kantoivat vastuuta kodin siivoamisesta ilman, että vanhemmat heitä siihen kehottivat.

Haastatteluista kävi ilmi, että kodeissa opetettiin vastuuta kurin ja sääntöjen avulla. Neljässä perheessä viidestä oli normaalit tai tiukat säännöt nukkumaanmenoaikojen ja kotiintuloaikojen suhteen. Perheissä isä oli äitiä useammin se, jota uskottiin. Eräs haastateltavista mainitsi, että isä oli auktoriteetti ja antoi kotiarestia, jos asioitaan ei hoitanut kunnolla. Tällä on ollut merkitystä nuoren miehen vastuun oppimiselle. Toinen vastaajista totesi, että tiukat säännöt pahensivat tilannetta, koska tuntui, että koskaan ei saanut tehdä mitään:

”Aika tiukkaa oli. Kasvatus, tai no ne kuvitteli et kasvatus on tiukka et meist viel tulis jotaa mut ei se koskaa auttanu. Pahens vaa asiaa ku ei saanu koskaa tehdä mitää. Vähä välii sai kuunnella jotaa parin tunnin saarnaa äitilt, se kyl jakso valittaa. Se vähä niinku purkas omaa huonoo olooo siihen et kakara oli tehny jotaa pahaa. Siihen sai sit purkaa kaiken. Iskä anto mennä vähän rennommin.” (H 3)

Yhdessä perheessä ei ollut sääntöjä, vaan luotettiin lapsen fiksuuteen ja siihen, että hän pärjää. Lapsi itse olisi kaivannut ruoka-aikoja ja kotiintuloaikoja, joita toisilla lapsilla oli. Vanhemmat olivat yrittäjiä ja sen vuoksi paljon pois kotoa, joten sääntöjen ja arkirytmien noudattaminen oli lähes mahdotonta. Vapaasta kasvatuksesta huolimatta haastateltava koki olonsa turvalliseksi, koska isosisko piti huolta.

Haastatteluista kävi ilmi, että koulumenestyksellä ja koulussa viihtymisellä on suuri merkitys lapsen ja nuoren elämässä. Kouluhankaluudet luovat varjonsa koko lapsuus- ja nuoruusaikaan.

Kaksi haastateltavaa oli kokenut alakouluajan menneen hyvin. Heidän mielestään kouluun oli mukava mennä ja numerot olivat hyviä. Eräs mainitsee, että hän oli ahkera koululainen, mutta hänellä oli oppimisvaikeuksia, joihin sai onneksi apua koulunkäyntiavustajalta. Koulunumerot olivat sen vuoksi kohtalaisen hyviä. Tämä opetti, että omista kouluasioista kannattaa ottaa vastuu. Toinen haastateltava mainitsee, että hänellä oli koulussa keskittymisvaikeuksia, joiden vuoksi koulu ei varsinkaan yläkoulussa oikein sujunut. Asiaa tutkittiin, mutta mitään selkeää syytä vaikeuksiin ei löytynyt.

Yhdellä hyvin alkaneeseen koulu-uraan alkoi tulla vaikeuksia laman ja vanhempien talousongelmien myötä. Hän joutui vanhempiensa alkoholisoitumisen ja äitinsä vakavan sairastumisen vuoksi alakouluna aikana ensin lastenkotiin ja siitä sijaisperheeseen toiseen kaupunkiin. Kaikella tällä oli vaikutusta koulunkäyntiin ja myös koko lapsuus- ja nuoruusajan elämään. Suuresta koulusta pieneen maalaiskouluun siirtyminen oli shokki lapselle, jolla oli muutenkin vaikea vaihe elämässä menossa.

Yläkouluajana kolmella viidestä oli eriasteisia hankaluuksia, lintsasta, keskittymisvaikeuksia, eristäytyneisyyttä, numeroiden huomattavaa laskemista. Eräs mainitsee, että kavereiden mukana tuli tehdyksi typeryyksiä, joista hän onnekseen jäi kiinni ja joutui vastuuseen. Koulussa ei haastateltavien mukaan reagoitu numeroiden huomattavaan laskemiseen, nuorta ei vastuutettu koulumenestyksen heikentymisestä. Vain yksi haastateltavista kertoo, että yläasteella oli helpompi olla kuin alakoulussa. Tähän vaikutti se, että yläkoulu oli huomattavasti alakoulua isompi, sinne oli helpompi sopeutua ja löytyi samanhenkisiä kavereita. Yläkouluajan hankaluudet selittyvät haastatelluilla osittain siihen aikaan kotona tapahtuneisiin suuriin muutoksiin, kuten vanhempien avioeroon tai vanhemman kuolemaan.

Haastateltavat kokivat, että koulu ei juuri opettanut vastuunottamista. Lintsauksesta ei tullut seuraamuksia, tupakointiin ei reagoitu. Haastateltavat kokivat, että elämä ja vastoinkäymiset ovat opettaneet vastuuta koulua enemmän. Yksi haastateltava mainitsee, että vanhemmat reagoivat huonoihin kouluarvosanoihin ja niistä tuli sanomista.

Kaksi viidestä ei ole opiskellut itselleen ammattia peruskoulun jälkeen. Toinen heistä on eläkkeellä mielenterveydellisistä syistä ja toinen ei ole löytänyt tarpeeksi kiinnostavaa alaa. Koulutukseen hakeutumista hänen kohdallaan vaikeuttaa se, että mielenkiintoisen koulutuspaikan perässä joutuisi ehkä muuttamaan toiselle paikkakunnalle. Kolme haastateltavaa on käynyt keskiasteen koulua ja valmistunut ammattiin. Yhdellä heistä on kaksi tutkintoa suoritettuna. Tutkintojen eteen on tehty paljon töitä:

”Mä olen nyt viis vuotta opiskellu lähihoitajaks. Oon pitäny kaks äitiyslomaa siinä välissä. Valmistumista on ihan oikeesti odotettu. Nyt mä olen sit valmistunu. Nyt tuntuu siltä et halua täs pari kuukautta vaan olla lasten kanssa. Et kyl se yksinhuoltajan opiskelu kahen lapsen kanssa ei oo helppoo.” (H5)

Kouluasioista puhuttaessa useimpien haastateltavien ilmeistä ja eleistä saattoi päätellä, että koulu ei ollut mieluisin paikka. Äänensävy oli monotoninen ja eleet niukkoja. Joidenkin opettajien tai ikävien tilanteiden muistelemisen kodalla nosti selkeästi pintaa vihan ärsyyntymisen tunteita.

6.6.4 Nuoren itsenäistymisen vaihe

Haastatellut nuoret aikuiset tuntuivat käyneen läpi hyvin tyypillisiä itsenäistymiseen liittyviä kehitystehtäviä. He kaikki olivat tavalla tai toisella koetelleet rajojaan, joko vanhempien, opettajien tai viranomaisten kanssa. Omien rajojen testaaminen on tärkeä osa itsenäistymisprosessia.

Haastatteluista ilmeni, että murrosikä sujui kaikilla kohtalaisen hyvin. Jokaisella oli ollut tavanomaisia hankaluuksia vanhempien kanssa. Vanhempien sääntöihin suostuminen ei aina ollut helppoa:

”Noo, se meni, sanotaan että olihan niit tota ristiriitoja äidin kanssa. Et tota voi olla, et saatoin joskus olla hankala. No mä en saanut tehä sitä mitä mä halusin.” (H1)

Eräs haastateltavista mainitsi, että joutui murrosiässä tekemisiin poliisin kanssa varastettuaan kavereiden kanssa kaupasta. Hän kertoi olleensa kiltti ja menneensä helposti mukaan kavereiden hölmöyksiin. Lastensuojeluviranomaiset puuttuivat asiaan, ja hän kertoi ottaneensa tästä opikseen. Joku mainitsi, että äidin kanssa oli riitoja, koska äiti laittoi rajoja toilailuihin. Yksi kertoi koulun menneen säheltämiseksi murrosiässä, koska olo oli levoton ja koulunkäyntiin ei jaksanut keskittyä.

Eräs haastateltavista kertoi, että hänen äitinsä kuoli hänen ollessaan 12-vuotias. Sen seurauksena hän joutui sijaishotiin. Omasta kodista pois muutto ensin lastenkotiin ja sieltä sijaishotiin oli hänelle järkyttävää. Tilannetta helpotti se, että viikonlopuksi hän pääsi aina siskonsa luokse ja isänkin piti yhteyttä. Hän muutti sijaishodista opintojensa perässä toiselle paikkakunnalle omaan asuntoon jo 16-vuotiaana ja koki, että se oli oikea ratkaisu.

Kaikki haastattelemani nuoret aikuiset muuttivat nuorena pois kotoa. He olivat 16 - 20-vuotiaita muuttaessaan vanhempiensa luota omaan asuntoon tai opiskelija-

asuntolaan. Osa heistä muutti opiskelujensa perässä toiselle paikkakunnalle. Yhtä luokkaan ottamatta vanhemmat tukivat nuortaan kotoa poismuutossa ja auttoivat asunnon hankkimisessa ja muiden asioiden hoitamisessa. Vanhempien apu oli lähinnä tukea käytännön asioissa, ei niinkään taloudellista apua.

6.6.5 Talousvaikeuksien syntyyn vaikuttaneet tekijät

Haastateltavien talousvaikeuksien taustalla oli hyvin erilaisia syitä. Kaikilla oli ainakin osittain syynä pienet tulot. Työmarkkinatuki, pieni eläke tai pieni palkka eivät meinaa millään riittää edes pakollisiin menoihin. Eräs haastateltavista oli eläkkeellä mielenterveydellisistä syistä. Hänen eläkkeensä on hyvin pieni, koska hän ei ole pystynyt tekemään töitä masennuksen vuoksi. Sairausmenot ovat kohtalaisen suuret ja masennus vaikuttaa kykyyn hoitaa omia asioita:

”Masennus aiheuttaa väsymystä, ahdistusta, toivottomuutta, mikään ei kiinnosta.” (H2)

Kolme haastatelluista oli töissä ja yksi kotona työttömänä. Työssä olijoiden työsuhteet eivät olleet vakituisia, joten tulevaisuuden suhteen tilanne oli avoin. Tulevaisuuden suunnitteleminen tällaisessa tilanteessa on lähes mahdotonta. Työtön haastateltava oli äskettäin ammattiin valmistunut kahden lapsen yksinhuoltaja, joka halusi antaa aikaa lapsilleen rankan opiskelurupeaman jälkeen ennen työhön hakeutumista. Hänen työllistymisensä on lähes varmaa heti, kun hän haluaa hakeutua töihin.

Eräällä haastateltavalla pienluoton hakemiseen johtaneet talousvaikeudet alkoivat siitä, että vuokranantaja ei maksanut takuuvuokraa sovitusti takaisin muuttotilanteessa. Pariskunnasta molemmat olivat silloin työttöminä. Talous oli tiukalla niin tiukalla, että ei kestänyt tämänkaltaisia odottamattomia tapahtumia. Laskuja jäi tämän vuoksi maksamatta ja velkakierre syntyi.

Haastatteluista ilmeni, että pikavipit olivat olleet usealle syynä talousvaikeuksien syntyyn. Yksi kertoi ottaneensa pikavippejä elämiseen, laskujen maksamiseen ja ruokaan. Rahaa ei ollut mennyt turhuuksiin. Eräs haastateltu ei halunnut kertoa, mihin pikavippirahat oli käytetty. Yksi haastatelluista myönsi, että oma tyhmyys raha-asioissa johti ongelmiin. Hän ei ollut pitänyt huolta raha-asioistaan ja oli ottanut pikavippejä, joita ei ollut kyennyt maksamaan.

Yksi haastatelluista kertoi, että oli joutunut talousvaikeuksiin lähiomaisten sairauksien vuoksi. Hän hoiti sairasta isäänsä toisella paikkakunnalla, jolloin eläminen tuli kalliimmaksi kuin kotona. Samanaikaisesti pahasta masennuksesta kärsivä puoliso ei hoitanut eläkeasioitaan kuntoon ja eläkkeen ja asumistuen maksaminen loppui. Perheen äiti oli kotihoidontuella, joten perheen tulot olivat hyvin pienet. Siinä taloudellisessa tilanteessa jäi laskuja maksamatta. Samaan tilanteeseen tuli isän hautajaiskustannukset ja suuri suru isän kuolemasta. Nämä molemmat syyt olivat hänestä itsestään riippumattomia, niihin oli mahdoton varautua ennalta:

”Siinä kohtaa sit multa jäi niinku laskuja laskujen jälkeen pystyyn. Se oli niinku se mikä niinku ajoi siihen tilanteeseen. Sit oli viel se, että oli isän hautajaiset... Sen jälkeen tuli semmonen oravanpyörä ku ne laskut kasaantu ni sit ku mie maksoin vanhat laskut ni tuli uudet ja ne jäi maksamatta. Ja taas mie maksoin niit vanhempii ja taas tuli uudet ja ne jäi maksamatta. Ja ne kasaantu ja kasaantu ja kasaantu.” (H5)

Havaintojeni mukaan talousasioista puhuminen ei ollut kaikille haastateltaville helppoa. Varsinkin sen myöntäminen, että oli itse aiheuttanut ajattelemattomuuttaan omat hankaluutensa, tuntui olevan vaikea asia. Toisaalta jollakin nuorella aikuisella tuntui olevan hieman välinpitämätön asenne sekä raha-asioihin että vastuulliseen elämäntapaan. Joku haastateltavista kertoi hyvin avoimesti kaikista asioistaan ja tuntui olevan sinut elämäntilanteensa kanssa.

6.6.6 Pienluoton vaikutus nuoren aikuisten elämään

Kaikki haastateltavat olivat saaneet Kotkan diakoniarahastolta pienluoton, jolla oli maksettu heidän pikavippejään tai muita laskujaan, joista he eivät olisi muuten selvinneet. Haastatteluissa tuli ilmi, että yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat saaneet maksetuksi luottoaan suunnitelmien mukaan.

Lainan saamisen vaikutukset voidaan jakaa karkeasti kolmeen kategoriaan. Tärkein, eniten nuoren aikuisen elämään vaikuttava asia oli, että pienluoton avulla saatiin pelastetuksi luottotiedot, mikä auttoi huomattavasti tulevaisuuden suhteen. Toinen tärkeä asia oli, että luoton avulla saatiin menneet maksetuksi ja elämän pystyi aloittamaan puhtaalta pöydältä. Haastateltavat kertoivat, että tärkeää luoton saamisessa oli se, että se opetti raha-asioden hoitamista ja vastuun ottamista.

Eräs haastateltavista kertoi, että lainalla saatiin maksetuksi rästilaskuja niin, että hänen luottotietonsa eivät menneet. Kunnossa olevat luottotiedot mahdollistivat pariskunnan muuttamisen uuteen, halvempaan asuntoon. Ilman luottotietoja asunnon vaihtaminen olisi ollut mahdotonta ja rahatilanne olisi jatkunut tiukkana. Hänen työsuhteensa on määräaikainen, mitään tietoja sen jatkumisesta ei ole. Talousasioiden kuntoon saaminen antoi uskoa tulevaisuuteen ja siihen, että elämässä asiat järjestyvät. Toiveissa oli työn jatkuminen ja avomiehen työllistyminen, jolloin taloustilanne kohenisi entisestään.

Eläkkeellä oleva haastateltu sai elämiseen otetut pikavipit maksetuksi ja siltä osin elämä on nyt entistä paremmalla mallilla. Pienillä tuloilla eläminen on koko ajan tiukkaa ja rahat eivät meinaa riittää terveydenhoitomenoihin ja laskuihin. Pikavippejä hän ei enää halua ottaa, koska oppi, että niistä koituu vain hankaluuksia.

Opiskelevan yksinhuoltajaäidin kohdalla pienluoton saaminen mahdollisti opintojen loppuunsaattamisen. Ilman pienluottoa hän olisi joutunut jättämään opintonsa kesken ja menemään töihin. Nyt, opintojen päätyttyä, hänen elämäntilanteensa on huomattavasti parempi kuin ennen luoton saamista. Pahimmillaan tilanne näytti toivottomalta:

”Tästä ei niinku tuu yhtään mitään. Tästä ei niinku pääse yli eikä ympäri, et mun täytyy lopettaa koulut kesken ku mullahan on se suurtalouskokin tutkinto. Ni mie ensin mietin sitä että jos mie lopetan koulut kesken ja lähen takas sen alan töihin. Sit mie tuumin, et en mie nyt halua sitäkään ku se valmistuminen on niinku näin hilkulla. Et jos nyt jotenkin muuten sais sit sen asian hoidettuu. Ja sossust sit sanottii että ei. Ja sit joku sano mulle, et tämmönen pienluotuslaina on niinku tullu. Ja mie kävin sit netist kattomassa. Ja sit mie soitin ja tuln käymään ja sit mie sain sen. ... Sitä on oppinu elää opiskelijana kahden lapsen kans aika niukasti. (H5)

Eräs haastateltava kertoi, että työt eivät jatku nykyisen työsopimuksen jälkeen. Ala on sellainen, mikä voisi kiinnostaa, mutta kouluun joutuisi lähtemään toiselle paikkakunnalle. Pienluotolla saatiin menneet asiat maksetuksi ja luottotiedot säilyivät. Lainan lyhentäminen on sujunut ihan hyvin. Lainan avulla oikaistu taloustilanne on opettanut elämään halvalla. Kantapään kautta on tullut opi siitä, että pikavippeihin ei kannata koskea. Hän mainitsee myös, että pelkän makaronin syöminen ei ole mukavaa, mutta lähes joka päivälle on kuitenkin jotain ruokaa. Talousvaikeudet ovat opettaneet arvostamaan tallella olevia luottotietoja, koska hän on kaveripiirin ainoa, jolla on luottotiedot vielä tallella.

Yksi työssä olijoista oli erittäin tyytyväinen elämäntilanteeseensa. Oman alan töitä oli luvattu vuodeksi eteenpäin ja talousasiat alkoivat sen vuoksi näyttää paremmalta. Pienluotolla saatiin maksetuksi pikavipit ja suuret puhelinlaskut pois, elämän pystyi aloittamaan puhtaalta pöydältä ja luottotiedot säilyivät. Elämäntilanteen paraneminen antoi uskoa tulevaisuuteen ja luvan haaveilla omasta asunnosta ja perheen perustamisesta.

Kaikki haastatteluun osallistuneet kokivat, että tällä hetkellä elämässä asiat ovat aika hyvin. Taloustilanteen korjaantuminen koettiin vahvasti elämänlaatua parantavana ja voimia antavana asiana.

7 NUORI JA VASTUU - TOISEN VAIHEEN AINEISTON KERUU

Tässä luvussa kerrotaan toisen vaiheen haastattelujen ja sähköpostikyselyn tavoitteet, otanta, haastatteluteemojen muodostuminen ja haastattelujen toteuttaminen.

7.1 Tutkimuksen tavoitteista johdetut tarkennetut tutkimusongelmat

Toisen vaiheen haastattelujen tavoitteena oli syventää vastuu-teemaa. Ensimmäisen vaiheen haastattelujen pohjalta nousi monta uutta kysymystä, joihin oli tutkimuksen onnistumisen kannalta tärkeää saada vastauksia. Tavoitteena oli myös saada tietoa siitä, millainen vaikutus pienluoton saamisella oli nuoren aikuisen elämään ja mitä olisi tapahtunut ilman luoton saamista.

Toisen vaiheen tutkimusongelmat ovat:

1. Millainen merkitys vanhempien esimerkillä on vastuuseen kasvamisessa?
2. Mikä on koulun rooli vastuukasvatuksessa?
3. Kavereiden ja vapaa-ajanviettotapojen merkitys vastuun oppimisessa?
4. Millainen on ollut pienluoton merkitys?

Tarinoissa pyritään löytämään elämän merkittäviä käännekohtia, joilla on vaikutusta nykytilanteen syntyyn. Näitä tarinoita verrataan keskenään pyrkien löytämään niistä

samankaltaisuuksia. Tärkeää on myös huomioida, jos samankaltaisuuksia ei löydy. Näiden tekijöiden avulla pyritään teoretisoimaan, millaiset tekijät ajavat nuoren talousvaikeuksiin sekä millaiset tekijät tukevat nuorta näistä vaikeuksista selviämisessä. Tarinoiden avulla pyritään löytämään niitä elämän tärkeitä asioita, joista vastuuntunto syntyy sekä ymmärtämään pienluototuksen saamisen merkitys ja vaikuttavuus nuoren elämässä.

7.2 Otanta

Toisen vaiheen haastatteluja valmistellessani soitin kaikille, joita en haastatellut ensimmäisellä kierroksella. Sain alkuperäisistä 19 haastateltavaksi valituista vain kaksi suostui toisen vaiheen haastatteluun. Haastateltavien tavoittaminen oli hankalaa, koska useat haastateltaviksi valitut eivät vastanneet puhelimeen. Tästä voidaan päätellä, että nuorilla aikuisilla ei ole tapana vastata puheluihin, joiden soittaja ei ole tiedossa. Toisena päätelmänä voisi olla se, että lainansa ja todennäköisesti muutkin elämän asiat huonosti hoitaneet eivät ehkä uskalla vastata puhelimeen uusien vaikeuksien pelossa. Lisää haastateltavia saadakseni valitsin mukaan kaksi syksyllä 2011 lainan saanutta nuorta aikuista. Toinen heistä oli muuttanut lainan saamisen jälkeen opiskelemaan toiselle paikkakunnalle ja toista haastattelutilanne jännitti niin paljon, että hän ei kokenut voivansa osallistua haastatteluun. Näiden syiden vuoksi toimitin heille haastattelukysymykset sähköpostitse.

Tein haastattelut ja sähköpostikyselyt välillä elokuu 2011 - tammikuu 2012. Toinen sähköpostihaastateltavaksi valittu ei vastannut haastatteluun kahdesta muistutuksesta huolimatta.

Haastattelut nauhoitettiin ja kirjoitettiin auki teemoittain. Nuorten kertomien elämäntarinoiden hahmottamisessa käytetään etnografian keinoja.

7.3 Haastatteluteemojen muodostaminen

Toisen vaiheen haastatteluteemat muodostuivat ensimmäisen vaiheen haastattelujen pohjalta. Teemoina toisessa vaiheessa olivat lapsuuden perhesuhteet ja niiden merkitys vastuuntunnon muodostumiseen, koulun merkitys vastuuseen kasvattajana, vapaaajan viettotapojen merkitys ja pienluoton saamisen merkitys nuoren aikuisen elämään.

7.4 Haastattelujen ja sähköpostikyselyn sekä havainnoinnin toteuttaminen

Haastatteluja varten soitin läpi ne alle 30-vuotiaat nuoret aikuiset, joihin en ollut vielä ottanut yhteyttä ensimmäisen vaiheen haastattelujen yhteydessä. Kaksi heistä suostui haastateltavaksi. Tarvitsin enemmän haastateltavia saadakseni tarvittavan määrän aineistoa kerätyksi. Mietimme pienluototuksen velkaneuvojan kanssa tilannetta ja valitsimme syksyn 2011 aikana pienluoton saaneista alle 30-vuotiaista kaksi mielestämme sopivaa haastateltavaa. Toinen heistä oli muuttanut lainan saamisen jälkeen toiselle paikkakunnalle opiskelemaan, joten päädyin hänen kohdallaan sähköpostikyselyyn. Toinen ei halunnut tulla haastateltavaksi, koska jännitti jo etukäteen haastattelutilannetta todella paljon. Kerroin, että haluaisin hänen kokemuksensa osaksi tutkimustani ja päädyimme yhdessä sähköpostikyselyn tekemiseen.

Toteutin toisen vaiheen haastattelut elo - lokakuussa 2011 ensimmäisen vaiheen tapaan Kotka-Kymin seurakuntayhtymän tiloissa. Nauhoitin haastattelut ja kirjoitin ne auki teemoittain. Haastatteluista toinen kesti puoli tuntia ja toinen hieman yli tunnin.

Tutkimusaineistoa voidaan kerätä haastattelun ohella myös kyselytutkimuksen avulla. Yleisimmin kyselytutkimusta käytetään kvantitatiivisessa tutkimuksessa, mutta tässä tutkimuksessa se liitettiin osaksi kvalitatiivista tutkimusta käytännön syistä. Tein sähköpostikyselyn kahdelle henkilölle. Laitoin molemmille saatekirjeen ja sen liitteenä kyselyksi muokatut haastatteluteemat. Toinen heistä vastasi pian ja oli vastannut jokaiseen kysymykseen. Toiselta en saanut minkäänlaista vastausta, vaikka laitoin hänelle alkuperäisen viestin lisäksi kaksi muistutusviestiä.

Analysoin sähköpostikyselyn vastaukset yhdessä haastatteluvastausten kanssa, koska kysymykset käsittelivät samoja aiheita. Havainnoin haastateltavia nuoria aikuisia haastattelun tekemisen yhteydessä. Sähköpostikyselyn yhteydessä havainnointia ei voitu toteuttaa.

7.5 Haastattelujen, sähköpostikyselyn ja havainnoinnin analyysi ja tulokset

Analysoin toisen vaiheen tutkimusaineiston, sekä haastattelut että sähköpostikyselyn vastaukset, ensimmäisen vaiheen tavoin sisällönanalyysiä käyttäen (ks. 6.5). Kuuntelin haastattelunauhoitukset, kirjoitin ne auki ja analysoin. Analyysiyksikkönä oli täs-

säkin vaiheessa ajatuskokonaisuus. Sekä haastattelujen että kyselyn vastaukset olivat moninaisia, ajatuskokonaisuudet erottuivat niistä selkeästi.

Toisen vaiheen tulokset esitetään tässä toisen vaiheen tutkimusongelmien mukaisesti. Haastateltavat kertoivat, että he ovat oppineet vastuun ottamista kotoa vanhemmilta sekä hieman myös koulusta. Elämän vastoinkäymiset ovat myös opettaneet vastuun kantamista.

7.5.1 Vanhempien esimerkin merkitys vastuuseen kasvamisessa

Tutkimukseen osallistuneet nuoret aikuiset kertoivat avoimesti lapsuus- ja nuoruusajastaan. Haastatteluista ja kyselystä kävi ilmi, että he olivat viettäneet keskenään hyvin erilaista elämää lapsuus- ja nuoruusaikanaan.

Eräs heistä kertoi, että lapsuus- ja nuoruusaika oli sekä taloudellisesti että emotionaalisesti turvallista. Vanhemmat kannustivat häntä koulunkäynnissä ja harrastuksissa sekä tukivat häntä monin tavoin. Molemmat vanhemmat olivat töissä ja hoitivat vastuullisesti perheen taloutta ja antoivat näin hyvän esimerkin asioiden hoitamisesta. Perheessä oli lämmin ilmapiiri ja lapsi sai kokea olevansa turvassa. Tämä kaikki on vaikuttanut siihen, että hän on

Toinen kertoi olleensa nuoren yksinhuoltajan lapsi, jonka lapsuutta varjosti äidin runsas alkoholinkäyttö ja siitä aiheutunut ristiriitainen käytös. Äiti oli selvin päin ollessaan kylmä ja tunteeton ja piti yllä lapsen kehitystasoon nähden todella tiukkaa kuria. Alkoholista juotuaan hänen käytöksensä muuttui ihan toisenlaiseksi:

”Sit taas ku se juhli ni silloin se oli sellain et voikun sä olet rakas ja ihana ja kyllä minä sinusta välitän. Sitä oli inhottava kuunnella et humalassa sanotaan toista ja selvin päin katotaan kun lahonnutta... kalaa. Se oli aika ristiriitasta.” (H 1)

Kolmas kertoi, että ollessaan lapsi äiti oli jatkuvasti töissä ja isä ei välittänyt. Tässä perheessä vanhemmat erosivat, kun lapsi oli 12-vuotias. Silloin hän muutti asumaan äitinsä ja veljensä kanssa. Eron myötä äidin alkoholinkäyttö lisääntyi huomattavasti, mikä lisäsi lapsen vastuutaakkaa kohtuuttomasti:

”Lapsena vastuulla oli oma huone, eron jälkeen lähes kaikki kun äiti joi jatkuvasti” (K 1)

Vastuuseen kasvamiseen on tutkimukseen osallistujien mukaan ollut suuri vaikutus sillä, miten lapsi näki vanhempiensa kantavan vastuuta arjen asioista. Kaksi tutkimukseen osallistujaa mainitsi, että vanhemmat kantoivat vastuunsa hyvin. Kahden huoltajan perheissä arjen vastuut oli jaettu isän ja äidin kesken. Myös vanhemmilta saatu tuki koulunkäyntiin, harrastuksiin ja myöhemmin opiskeluun vaikuttivat siihen, että nuori halusi hoitaa tehtävänsä vastuullisesti.

7.5.2 Koulun rooli vastuukasvatuksessa

Tutkimuksen osallistujilla oli hyvin erilaisia kokemuksia kouluajoista. Alakouluajaksi meni kaikilla pääsääntöisesti hyvin. Yhdellä nuorella aikuisella epäiltiin vakavaa masennusta ensimmäisen kerran jo 7-vuotiaana. Hän kertoi, että masennus on vaikuttanut koulunkäyntiin, jaksamiseen ja koulumenestykseen koko kouluajan. Hänen kohdallaan myös koulukiusaaminen, johon opettajat eivät puuttuneet, vaikutti koulussa viihtymiseen. Koulumuistoihin ei liittynyt juuri mitään positiivista.

Yläkoulu ja murrosikä toivat kaikille mukanaan joitakin vaikeuksia. Hankaluudet liittyivät tiettyjen opettajien opetustyyliin ja unohduksiin ja muihin laiminlyönteihin. Koulussa vastuuta yritettiin opettaa rankaisemalla laiminlyöneistä jälki-istunnolla tai kotiin lähetettävällä lapulla. Kaikki kertoivat, että koulunkäyntiä helpottivat kaverit.

Osallistajat kokivat, että koulu opetti vain jonkin verran kantamaan vastuuta omista asioista. Vastuun oppiminen liittyi hyvin konkreettisiin asioihin:

”No tietyst nyt joissain asioissa ainakii et huolehtii omat kouluasiat ja tavarat ja tollaset. (Jos ei huolehtinut) Sai lapun kotiin tai jälki-istuntoo tai jotaa muuta. Kyl ne (opettajat) yllättävän tarkkoi lähinnä yläasteel oli noist asioist.” (H 2)

Toisaalta välillä oppilaan tekemisiä katsottiin läpi sormien. Kotiin tuli yleensä tieto laiminlyönneistä, vanhemmat reagoivan niihin korottamalla ääntään tai muistuttamalla tehtävien tärkeydestä.

Kaksi kolmesta tutkimukseen osallistuneesta nuoresta aikuisesta on opiskellut itselleen ammatin. Toinen heistä on suorittanut kaksi keskiasteen tutkintoa ja toinen on suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon. Nuorin osallistujista on hakemassa ammatilliseen koulutukseen. Molemmat ammatin itselleen opiskelleista mainitsivat, että he halusivat hoitaa opintonsa hyvin, koska ala oli kiinnostava. Ammatillinen koulutus vaatii nuorelta vastuunottoa huomattavasti enemmän kuin peruskoulu. Koulutuksen hyvin suorittaminen antaa tunteen siitä, että vastuunottaminen omista opiskeluista kannattaa.

Haastatteluista ja kyselystä kävi ilmi, että koulun merkitys vastuuseen kasvattajana oli ollut vähäinen. Nämä nuoret aikuiset eivät kokeneet koulun opettaneen vastuuta paljontaan ja siinä oli suuria eroja opettajasta riippuen.

Havaintojeni mukaan kouluun liittyvistä asioista ei kerrottu kovin innokkaasti. Koulu-aikojen muistelemisen ei herättänyt vahvoja tunteita puoleen eikä toiseen.

7.5.3 Kavereiden ja vapaa-ajanviettotapojen merkitys vastuun oppimisessa

Lapsi ja nuori viettää aikaa koulun ja kodin lisäksi ystävien kanssa ja harrastusten parissa. Eräs tutkimukseen osallistuneista kertoi viettäneensä vapaa-aikaansa lapsuudessa paljon yksin, joko kotona tai ulkona kävellen. Toinen kertoi, että viihtyi sekä yksin kotona esimerkiksi käsitöitä tehden ja piirrellen että kavereiden kanssa. Yläkouluikäisenä kavereiden kanssa oleminen jäi vähemmälle:

”Piirsin, ompelin, en mä...mitähän mä tein...luin jonkuu verta, kuuntelin musiikkii tosi paljon, tuijotin ikkunasta, enhän mä nyt siis, tosi vähän. No tietyst nuorempana, et toi oli nyt sitä vaihetta ku ollaan niinku vähän vanhempii et ala-asteen ja yläasteen välissä. Mut et sillon ihan lapsena ni sillon mä nyt oon varmaan jotain leikkiny kuitenkin, rakennellu majoja siel huoneessani ja sitte ollu kuitenkin ulkona kavereiden kans leikkimässä.” (H 1)

Kavereiden kanssa harrastettiin urheilua, kuunneltiin musiikkia tai oltiin ulkona. Myöhemmin nuoruudessa kavereiden kanssa tehtiin välillä tyhmyksiäkin. Kavereiden ei koettu kuitenkaan vaikuttaneen paljon vapaa-ajan viettotapoihin.

Alkoholinkäytöllä on ollut vaikutusta vain yhden tutkimukseen osallistuneen elämään. Eräs nuorista aikuisista kertoi, että on nähnyt, miten päihteet ovat vaikuttaneet hänen äitiinsä eikä sen vuoksi ole koskaan itse käyttänyt päihteitä. Toinen kertoi käyttäneensä jonkin verran, mutta niillä ei ole ollut juuri minkäänlaista vaikutusta hänen elämänsä. Yhdellä nuorella aikuisella on ollut ongelmia alkoholin suhteen jo nuorena. Ajoittaisesta runsaasta alkoholinkäytöstä huolimatta hän on hoitanut työnsä ja opiskelunsa hyvin.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat viettäneet lapsuus- ja nuoruusaikanaan vapaa-aikaansa hyvin eri tavoin. Yksi heistä oli aktiivinen harrastaja, ja hän sai myös vanhemmiltaan kannustusta ja tukea vapaa-ajan toimintaansa. Hän harrasti myös isänsä kanssa yhdessä. Kahdessa muussa perheessä heikko taloudellinen tilanne vaikutti lapsen harrastusmahdollisuuksiin. Näiden perheiden lapset viettivät aika paljon aikaa yksin, joko kotona tai ulkona.

Havaintojeni mukaan haastateltavat eivät reagoineet erityisesti kertoessaan vapaa-ajanviettotavoistaan. He eivät kokeneet harrastusten opettaneet paljoakaan vastuullisuutta.

7.5.4 Pienluoton merkitys

Kaikki haastatellut kertoivat, että pienluoton saamisella oli suuri merkitys heidän elämässään. Kaksi tutkimukseen osallistunutta nuorta aikuista oli turvautunut pikavippeihin jouduttuaan eri syistä rahapulaan. Pikavipit maksettiin pois pienluotolla ja näin taloustilanne saatiin tasapainoon. Pienluoton kuukausierät ovat pieniä ja pikavippien kaltaisia suuria kuluja ei kerry vaan laina lyhenee koko ajan. Ilman tätä järjestelyä heille olisi tullut maksuhäiriömerkintä luottotietorekisteriin. Maksuhäiriömerkintä vaikeuttaa esimerkiksi vuokra-asunnon saamista, estää osamaksusopimusten tai puheelinliittymän avaamisen ja vaikeuttaa vakuutusten saamista.

Toisella heistä talousasiat ovat nyt tasapainossa ja lainan lyhentäminen on mennyt suunnitelmien mukaan. Taloustilanteen selkiytymisen lisäksi hänelle on järjestynyt työpajapaikka ja toiveissa on päästä opiskelemaan tai löytää työharjoittelupaikka. Taloustilanteen paraneminen ja sitä kautta tulevaisuuden selkiytyminen antoivat uskoa elämään ja vähensivät stressiä huoattavasti. Toisella talousvaikeudet jatkuvat pien-

luoton saamisesta huolimatta. Hänen velkaantumisensa on jatkunut, vaikka vanhat pikavipit maksettiin pienluotolla pois. Pienluotto on menossa perintään maksamattomien lyhennysten vuoksi. Hän on menossa velkaneuvojalle selvittämään rahasioitaan. Tämä osoittaa, että ihan kaikissa tapauksissa pienluotosta ja siihen liittyvästä talousneuvonnasta ei ole apua.

Yhden haastateltavan kohdalla lyhytaikainen työttömyys sotki taloutta niin, että ilman pienluottoa tilanteesta selviäminen olisi ollut lähes mahdotonta. Pienluotolla maksettiin lähinnä lapsiperheen asumiseen liittyviä kuluja, esimerkiksi uusi imuri ja pesukone rikkoutuneiden tilalle:

”Pääsyy oli toi asumiskulut. Ja sitte oli just sattu moni että hajos imurit ja pesukoneet ja tollaset samoihin aikoihin ni se tietyst teki ison loven siihen. Ja yleinen eläminen --- Se tilanne nyt vaan oli sellanen, et sitä rahaa ei vaan ollu vaik sitä ei oltu tuhlatu mihinkää --- Sillon se oli tosi iso vaikutus, että ei luottotiedot menny. Se pelasti kyl meidän tilanteen siin vaiheessa. (H 2)

Perheen tilanne korjautui heti, kun perheen isä pääsi töihin. Työttömyyttä kesti vain kolme kuukautta. Tämä perhe on jo maksanut pienluoton kokonaan pois. Tämän perheen asiat ovat menneet lainan saamisen jälkeen monella tavalla parempaan suuntaan. Lainan lyhenemistä on seurattu tyytyväisin mielin:

”Ihan hyvin on sujunu (luoton lyhennys). Se ei ihan viel oo, onks se nyt tammikussa maksettu. (H 2)

Pienluoton saamisesta puhuttaessa haastateltavien ilmeistä ja eleistä saattoi havaita helpottuneisuuden. Talousasiat olivat aiheuttaneet stressiä ja luoton mukanaan tuoma helpotus oli suuri. Toinen haastateltavista tosin vaikutti hieman ärtyneeltä koska koki, että työntekijä ei ollut hoitanut hänen kohdallaan luottoon liittyviä maksuvaikeuksia hyvin, jonka vuoksi luoton takaisinmaksu ei onnistunut suunnitelmien mukaan.

8 YHTEENVETO TUTKIMUSTULOKSISTA

Tässä luvussa tehdään yhteenveto ensimmäisen ja toisen vaiheen haastattelutuloksista kehitystehtävän tavoitteiden mukaan. Seuraavat taulukot kertovat osallistujien taustatietoja. Tutkimukseen osallistujat olivat kasvaneet hyvin erilaisissa perheissä, vain kaksi oli elänyt koko lapsuus- ja nuoruusaikansa kahden vanhemman perheessä.

Kaikki osallistujat olivat muuttaneet kotoa aikaisessa vaiheessa omilleen, osa opiskelupaikan vuoksi eri paikkakunnalle. Kolme osallistujaa ei ollut opiskellut itselleen ammattia, muilla oli joko keskiasteen- tai ammattikorkeakoulututkinto. Myös talousvaikeuksiin johtaneita syitä on monenlaisia. Tunnistettavuuden minimoimiseksi ensimmäisen ja toisen vaiheen osallistujat on sijoitettu samoihin taulukoihin satunnaisessa järjestyksessä.

Taulukko 1. Tutkimukseen osallistujien lapsuusperheen tilanne, nuoren itsenäistyminen ja koulutus.

	lapsuusperhe	itsenäistyminen	koulutus
Nainen	Laman aiheuttamista talousongelmista johtuva vanhempien alkoholiongelma, vanhempien avioero, äidin kuolema	16-vuotiaana pois kotoa, eri paikkakunnalle	kaksi keskiasteen tutkintoa
Mies	Molemmat vanhemmat, turvattu taloustilanne.	19-vuotiaana, eri paikkakunnalle	AMK- tutkinto
Nainen	Perheessä turvattu taloustilanne, isän masennus ja alkoholiongelma, vanhempien avioero, isän kuolema.	18-vuotiaana	peruskoulu
Nainen	Ennen eroa turvattu taloustilanne, vanhempien avioero, äidin alkoholi- ja mielenterveysongelmat, epävakaa taloustilanne.	17-vuotiaana, eri paikkakunnalle	peruskoulu
Mies	Vanhempien avioero, asui vuorotellen isällä ja äidillä	19-vuotiaana	keskiasteen tutkinto
Nainen	Nuori yksinhuoltajaäiti, äidin alkoholiongelma, epävakaa taloustilanne	16-vuotiaana eri paikkakunnalle	kaksi keskiasteen tutkintoa
Nainen	Vakaa taloustilanne, isän alkoholiongelma, vanhempien avioero	16-vuotiaana eri paikkakunnalle	keskiasteen tutkinto
Mies	Molemmat vanhemmat, vakaa, ajoittain tiukka taloustilanne	20-vuotiaana	peruskoulu

Taulukko 2. Nuoren aikuisen tämänhetkinen työtilanne, pienluoton hakemiseen johtaneet syyt sekä tämänhetkinen taloustilanne.

	työtilanne	pienluoton hakemisen syyt	taloustilanne nykyisin
Nainen	työtön kotiäiti, työllistyminen todennäkistä heti kun haluaa	Sairaana isän hoitamisesta koituneet kulut, puolison terveysongelmista johtunut kyvyttömyys raha-asioiden hoitamiseen.	Talous tasapainossa.
Mies	työssä, vakituinen työsuhte	Luotolla maksettiin työttömyysajan laskuja.	Talous kunnossa
Nainen	eläkkeellä	Luotolla maksettiin elämiseen otettuja pikavippejä.	Talous edelleen hieman epätasapainossa suurten terveydenhuoltomenojen vuoksi.
Nainen	Työpajalla, hakee opiskelupaikkaa	Luotolla maksettiin pikavippejä.	Talous tiukalla, mutta tasapainossa.
Mies	Työssä, määräaikainen työsuhte	Luotolla maksettiin elämiseen otettuja pikavippejä.	Talous nyt tasapainossa.
Nainen	Kuntouttavassa työtoiminnassa.	Luotolla maksettiin rästilaskuja.	Talous epätasapainossa, pienluotto jää maksamatta.
Nainen	Työssä, määräaikainen työsuhte	Luotolla maksettiin pikavippejä, joita oli otettu, kun vuokranantaja ei maksanut takuuvuokraa takaisin ja laskut piti saada maksetuksi.	Talous edelleen tiukalla.
Mies	Työssä, määräaikainen työsopimus	Luotolla maksettiin pikavippejä pois, ei kerro syytä vippeihin.	Edelleen tiukkaa taloudellisesti.

8.1 Nuoren vastuuseen kasvaminen

Nuoret aikuiset kertoivat oppineensa vastuun kantamista sekä kotoa vanhemmilta että koulusta opettajilta. Vastuuseen kasvamiseen on tutkimukseen osallistujien mukaan ollut suuri vaikutus sillä, miten lapsi näki vanhempiensa kantavan vastuuta arjen asioista. Kahden huoltajan perheissä arjen vastuut oli jaettu isän ja äidin kesken. Myös vanhemmilta saatu tuki koulunkäyntiin, harrastuksiin ja myöhemmin opiskeluun vaikuttivat siihen, että nuori halusi hoitaa tehtävänsä vastuullisesti.

Haastatteluista kävi ilmi, että kodeissa opetettiin vastuuta kurin ja sääntöjen avulla. Monessa perheessä oli perinteiset nukkumaanmenoajat ja kotiintuloajat, joiden noudattamista vanhemmat valvoivat. Perheissä isä oli äitiä useammin se, jota uskottiin. Joissakin perheissä oli haastateltavien mielestä liian tiukka kuri, josta oli pikemminkin haittaa kuin hyötyä.

Vanhempien tuki sekä koulunkäyntiin että harrastuksiin ja myöhemmin opiskeluun vaikuttivat siihen, että nuori halusi hoitaa tehtävänsä vastuullisesti. Myös vanhemman vahva auktoriteettiasema suhteessa nuoreen opetti kunnioitusta ja tahtoa hoitaa asiansa hyvin. Päihteiden käyttö perheessä vaikutti paljon vanhemman kykyyn ottaa vastuuta lapsen elämästä ja arjen rutiineista. Päihdeperheessä lapsi joutui kantamaan vastuuta elämästään huomattavasti omaa ikätasoaan enemmän.

Haastatteluista ja kyselystä kävi ilmi, että koulun merkitys vastuuseen kasvattajana oli ollut vähäinen. Nämä nuoret aikuiset eivät kokeneet koulun opettaneen vastuuta paljonkaan. Koulussa ei puututtu tarpeeksi tiukasti laiminlyönteihin, kuten lintsaukseen ja koulutehtävien tekemättä jättämiseen, tässä oli suuria eroja opettajittain. Opettajien napakka puuttuminen asioihin olisi pakottanut oppilaat oppimaan vastuun ottamista. Vanhempien reaktiot lapsen ja kouluhankaluuksiin vaihtelivat haastatelluilla huomattavasti.

Suurin osa haastatelluista oli kantanut vastuuta omasta tulevaisuudestaan niin, että oli opiskellut itselleen ammatin peruskoulun jälkeen. Joillakin oli jopa kaksi ammattikoulutusta. Ammattitutkintoon tähtäävä opiskelu haluttiin hoitaa hyvin, koska ala ole sellainen, joka kiinnosti. Ammattitutkinto ei kuitenkaan aina taannut työpaikan saamista.

Kavereiden ja vapaa-ajan viettotapojen merkitystä vastuun kannalta ei nähty merkittävänä. Kavereiden kanssa vietettiin aikaa ulkona, kotona musiikkia kuunnellen ja harrastaen. Muutama haastateltava mainitsi, että kavereiden kanssa tuli tehtyä tyhmyyksiä. Useamman haastateltavan mielestä elämäkokemukset ja vastoinkäymiset ovat olleet parhaita vastuunkasvattajia.

8.2 Perhetaustan merkitys talousvaikeuksien syntyyn

Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret aikuiset kokivat eläneensä kohtalaisen turvallisen lapsuuden ja nuoruuden, vaikka monenlaisia hankaluuksia olikin tullut vastaan. Useimmissa perheissä vanhempien esimerkki opasti hoitamaan raha-asiat hyvin, mutta esimerkki ei aina kantanut käytännön tekoihin asti.

Kenelläkään tutkimukseen osallistuneella ei ollut selkeää kuvaa lapsuus- ja nuoruusperheensä sosioekonomisesta tilanteesta. Heillä ei ollut käsitystä siitä, oliko vanhemmilla taloudellisesti tiukkaa vai ei. Jotkut haastateltavat mainitsevat 1990-luvun laman ja siihen liittyvän niukkuuden perheessä. Kukaan tutkimukseen osallistunut nuori aikuinen ei osannut ajatella, että perhetaustalla olisi ollut suoranaista vaikutusta omaan rahankäyttöön.

8.3 Talousvaikeuksien syntyyn vaikuttaneet tekijät

Monella tutkimukseen osallistuneella nuorella aikuisella talousvaikeuksiin johtanut tekijä oli joko työttömyydestä, opiskelusta tai eläkkeellä olemisesta johtuvat pienet tulot. Pienillä tuloilla eläminen on haasteellista ja silloin esimerkiksi pikavipit tuntuvat houkuttelevalta vaihtoehdoilta arjen menojen kattamiseen.

Työssä olevien nuorten aikuisten työsuhteet olivat tyypillisesti määräaikaaisia ja pienipalkkaisia. Osa työsuhteista oli työllistämistoimin ylläpidettäviä ja niiden palkkaus oli minimiluokkaa. Vain kahdella kahdeksasta tutkimukseen osallistuneesta nuoresta aikuisesta oli koulutusta vastaava työpaikka. Tämä kertoo karua kieltä tämän päivän nuorten vaikeudesta löytää töitä.

Joillakin luoton saaneista talousvaikeudet johtuivat ainakin osittain itsestä riippumattomista tekijöistä, kuten läheisen ihmisen sairastumisesta tai vuokranantajan takuu-

vuokran takaisinmaksun laiminlyönnistä. Pienituloinen ihminen ei ole voinut varautua odottamattomaan tilanteeseen etukäteen, jolloin sen vaikutus taloudelliseen selviämiseen on suuri.

Yksi syy talousvaikeuksiin oli oma ajattelemattomuus talousasioiden hoitamisessa. Pikavippejä otettiin matkustamiseen, tavaroiden hankkimiseen, yleiseen elämiseen. Nyt lainan saatuaan moni haastatelluista kertoi, että on oppinut hoitamaan talouttaan tarkemmin.

8.4 Pienluoton saamisen ja taloustilanteen selkiytymisen merkitys nuoren elämässä

Suurin vaikutus pienluoton saamisesta tuli luottotietojen palautumisen tai pelastamisen kautta. Nykypäivänä eläminen on hankalaa jos luottotiedot eivät ole kunnossa. Luottotietojen menettäminen vaikeuttaa työnsaantia ja vuokra-asunnon hankkimista ja tekee vakuutusten hankkimisen ja puhelinliittymän avaamisen lähes mahdottomaksi.

Nykypäivänä talousasiat ovat suuri stressiä aiheuttava tekijä nuoren ihmisen elämässä. Pienluoton avulla tätä stressiä on voitu helpottaa usean ihmisen kohdalla ja sitä kautta on vapautunut voimia laittaa elämäänsä järjestykseen muillakin osa-alueilla. Joku on saanut vaihdetuksi asuntonsa halvempaan ja toinen saanut motivaatiota hoitaa talouttaan tarkemmin, ettei joutuisi uudestaan hankaluuksiin.

Luoton saaminen ja sen avulla menneiden asioiden maksaminen on merkityksellistä itsetunnon kehittymisen kannalta. Se, että saa hoidetuksi talousasiansa kuntoon ja saa maksetuksi kaiken takaisin, antaa tuntea selviämisestä ja kannustaa jatkossakin hoitamaan asiat kuntoon. Tällainen menettely opettaa vastuuntuntoa ja kasvattaa nuoren aikuisen itsetuntoa. Usea pikavipeillä itsensä talousvaikeuksiin saattanut nuori aikuinen kertoi, että on nyt oppinut, että pikavippejä ei kannata ottaa. He kertoivat, että melkein mikä tahansa muu vaihtoehto on parempi kuin pikavippi.

8.5 Nuoren aikuisen vastuuttaminen pienluototuksen yhteydessä

Pienluottoon liittyvää vastuuttamista on se, kun nuori lainan saatuaan lupaa maksaa sen takaisin. Luoton hakemisen yhteydessä hänen kanssaan keskustellaan luoton eh-

doista ja kuukausierän suuruudesta. Haastatteleman nuoret aikuiset kertoivat, että keskustelu pienluoton velkaneuvojan kanssa oli hyvä tapa selvittää omaa taloustilannettaan. Samalla sai purkaa mielestään muitakin elämään liittyviä hankaluuksia. Luoton hakeminen lähti liikkeelle monesti sosiaalitoimiston työntekijän tai diakonia-työntekijän kautta. Nämä henkilöt ovat mukana nuoren elämässä, ja heidän kauttaan voi saada apua vaikean tilanteen koittaessa.

Luoton saamiseen liittyy myös ajatus siitä, että nuori aikuinen ymmärtää, mistä asioista hän elämässään on vastuussa. Omat asiat pitää hoitaa, mutta kaverit kantavat vastuun omasta itsestään. Luoton avulla taloustilanteen hallintaan saatuaan nuori oppii, että vastuun ottaminen on ainoa tie elämässä eteenpäin. Usea haastatteleman nuori aikuinen sanoi, että ilman luottoa asiat olisivat paljon huonommin kuin nyt. Tällainen ajattelumalli kannustaa hoitamaan omat asiansa jatkossa entistä paremmin. Myös kokemus siitä, että apua saa tarvitessaan, auttaa jatkossa hakemaan apua ajoissa.

9 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa oli tarkoituksena selvittää nuorten aikuisten kykyä kantaa vastuuta omista talousasioistaan. Taloudelliseen vastuuseen liittyen selvitettiin myös Kotkan diakoniarahaston pienluoton merkitystä talouden tasapainottajana.

9.1 Tulosten tarkastelua

Nuorten aikuisten talousvaikeuksiin joutumiseen tuntuu vaikuttavan paljon nykyajan kulttuuri. Monet heistä ovat eläneet lapsuuttaan ja nuoruuttaan yltäkylläisyydessä, mistään ei ole ollut puutetta. Se on ruokkinut sellaista asennetta, että asioiden pitää tapahtua heti. Ajatuksena on, että minulla on oikeus saada se mitä tahdon. Kun rahaa ei sitten aikuisena ole, paikataan tilannetta pikavipillä. Aikaisemmat sukupolvet olivat tottuneet säästämään savuttaakseen tavoitteensa ja unelmansa, nykyisin säästämiseen ei ole aikaa, kun asioiden pitää toteutua saman tien. Pikavipit ruokkivat näitä käyttäytymismalleja, rahaa saa helposti. Takaisin maksua ei mietitä tarpeeksi, ja se johtaa vaikeuksiin. Vanhempien omilta vanhemmilta opitut talousopit eivät välttämättä päde enää nykypäivänä. Maailma on muuttunut parissakymmenessä vuodessa valtavasti, nuoria aikuisia koskevat vaatimukset ovat koventuneet huomattavasti.

Talousvaikeudet aiheuttavat nuorelle aikuiselle stressiä ja saavat tulevaisuuden tuntuun epätoivoiselta. Kun vaikeuksiinsa uskaltaa hakea apua ja sitä myös saa, elämä alkaa näyttää paremmalta ja usko tulevaisuuteen palautuu. Omien asioiden vastuullinen selvittäminen vaikuttaa positiivisesti itsetuntoon ja myös sitä kautta nuoren aikuisen elämään. Hyvä itsetunto auttaa selviämään tulevaisuuden hankaluuksista ja etsimään niihin ratkaisuja.

Pienluoton avulla monet kotkalaiset ovat saaneet apua taloustilanteeseensa, ja sillä on ollut suuri vaikutus heille. Pienluoton saaminen tarkoittaa taloustilanteen korjautumisen lisäksi sitä, että velkaneuvojan kanssa tilannetta selvitellessä pääsee puhumaan oman elämänsä vaikeuksista ammattilaisen kanssa. Keskustelun kautta purkautuu monenlaisia elämän solmukohtia ja taloustilanteen ohessa myös henkinen hyvinvointi kohenee. Näillä kahdella asialla yhdessä on valtava yhteisvaikutus.

Tuloksissa jäi mietityttämään se, että osallistujat kokivat, etteivät olleet oppineet paljonkaan vastuuta koulussa. Kuitenkin perusopetuksen opetussuunnitelmassa koulun työtavoista puhuttaessa mainitaan, että työtapojen tulee edistää sosiaalista joustavuutta, kykyä toimia rakentavassa yhteistyössä, kantaa vastuuta toisista sekä kehittää valmiuksia ottaa vastuuta omasta oppimisesta. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 19).

Tätä tutkimusta tehdessäni mietin usein, että onko kahden työssäkäyvän vanhemman perhe nuorelle aikuiselle tae siitä, että hän ei joudu taloudellisiin vaikeuksiin elämässään. Takaako hyvä perhetausta talousasioiden osaamisen? Tässä tutkimuksessa perhetaustasta ei löytynyt selkeitä tekijöitä talousvaikeuksien kannalta. Sen verran voidaan todeta, että suurimmassa osassa tutkimukseen osallistuneiden nuorten perheistä vanhemmat olivat eronneet jossain vaiheessa nuoren elämää. Useammassa perheessä ainakin jompikumpi vanhempi käytti runsaasti alkoholia. Kahdessa perheessä toinen vanhemmista kuoli haastateltavan nuoruusaikana.

Toinen tähän asiaan liittyvä mielenkiintoinen ajatus on se, että mikä on hyvä perhe. Minkälaisesta perheestä lapsi saa hyvät eväät elämään? Onko hyvä perhe sellainen, missä on molemmat vanhemmat ja molemmilla on töitä? Asuuko hyvä perhe onnellisesti omakotitalossa, omistaa farmariauton ja koiran? Vai onko hyvä perhe se, missä perheenjäsenillä on hyvä olla, vaikka rahaa ei olisikaan yllin kyllin? Tähän kysymyk-

seen ei löydy yksiselitteistä vastausta edes tutkimuksista. Hyvän perheen määrittelyminen on mahdotonta.

9.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Tutkimuksen pyrkimyksenä on tuottaa mahdollisimman luotettavaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Luotettavuuden arvioinnissa selvitetään, kuinka totuudenmukaista tietoa tutkimuksella on pystytty tuottamaan. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi on välttämättömyyttä sekä tieteellisen tiedon että sen hyödynnettävyyden kannalta. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden tarkastelun lähtökohta on tutkimusmenetelmien ja tutkittavan ilmiön perusrakenteen vastaavuus. Luotettavuuden pohdinnalla pyritään arvioimaan sitä, etteivät tutkimustulokset ole satunnaisten asioiden seurausta. Tutkimustuloksista pitää voida tehdä ne tulkinnat, joihin tutkimuksessa on päädytty. Laadullisen ja etnografisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida uskottavuuden, vahvistettavuuden, reflektiivisyyden ja siirrettävyyden perusteella. (Kylmä & Juvakka 2007, 127.)

Uskottavuudeksi kutsutaan sitä, kuinka totuudenmukaista tuotettu tieto on ja kuvaako analyysin avulla saadut tulokset todella aineistoa, eli saatu tieto on muotoutunut tutkijan ja tiedonantajan kesken. Tutkimuksen uskottavuutta vahvistaa myös se, että tutkija on riittävän pitkän ajan tekemisissä tutkittavan ilmiön kanssa. Olen peruskoulutukseltani diakonissa ja tehnyt vuosia töitä talousvaikeuksissa olevien ihmisten parissa. Olen tehnyt maaliskuusta 2010 asti töitä diakoniarahaston pienluottoa saaneiden nuorten aikuisten kanssa kevästä, joten tuntemukseni aihealueista lisää tämän tutkimuksen uskottavuutta. Tutkimuksen uskottavuuden vahvistamiseksi voidaan käyttää triangulaatiota eli hahmottaa tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä eri näkökulmista, koska laadullisessa tutkimuksen lähtökohtana on oletus todellisuuden moninaisuudesta. Tässä tutkimuksessa nuoria aikuisia ja heidän taloudellisia hankaluuksiaan on arvioitu sekä nuoren itsensä että työntekijän näkökulmasta. (Kylmä & Juvakka 2007, 127 - 129.)

Vahvistettavuus liittyy koko tutkimusprosessiin ja edellyttää tutkimusprosessin kirjaamista niin, että toinen tutkija pystyisi seuraamaan tutkimuksen kulkua, tarvittaessa toistamaan samankaltaisen tutkimuksen ja saamaan samansuuntaisia tuloksia. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata aineiston avulla, miten tutkija on päätenyt omiin tu-

loksiinsa ja johtopäätöksiinsä. Tässä tutkimuksessa vahvistettavuutta on lisätty käyttämällä suoria lainauksia haastatteluista. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.)

Siirrettävyydellä tarkoitetaan sitä, että tulokset voidaan siirtää toiseen samankaltaiseen kontekstiin niin, että tulokset pitävät edelleen paikkansa. Tämän vuoksi tutkijan on annettava lukijalle tarpeeksi tietoa tutkimuksen olosuhteista siirrettävyyden arvioimiseksi. Laadullisessa tutkimuksessa hankaluutena on se, että toisen, samanlaisen tilanteen luominen on mahdotonta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan persoonallinen näkemys näkyy tulkinnassa, joten on tärkeää, että tutkija on tietoinen omasta taustastaan ja lähtökohdistaan tutkimuksen tekijänä. Tutkijan on oltava tietoinen, miten hän itse vaikuttaa aineistoonsa ja tutkimusprosessiinsa. Tämä tarkoittaa tutkimuksen reflektiivisyyttä. (Kylmä & Juvakka 2007, 127–129.)

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on ollut halu saada tietoa nuorten aikuisten talousvaikeuksiin liittyvistä taustatekijöistä ja niihin löytyneistä ratkaisumalleista. Lisäksi on haluttu saada tietoa Kotkan diakoniarahaston pienluototuksen toimivuudesta ja vaikuttavuudesta. Tätä päämäärää kohti on pyritty etenemään huolellisesti ja johdonmukaisesti. Tutkimukseen liittyvät linjanvedot on tehty yhdessä pienluototuksen velkaneuvojan ja opinnäytetyötä ohjaavan opettajan kanssa. Ratkaisut on tehty harkiten ja niiden perusteluja on pyritty esittelemään avoimesti, aidosti ja rehellisesti. Koko tutkimusprosessin ajan tutkijan omat näkemykset ja työkokemuksen kautta saatu tieto ja näihin pohjautuva päättely on ollut merkittävä tekijä myös tulosten muotoutumisen kannalta.

9.3 Opinnäytetyön eettisyys

Etiikan peruskysymyksiä ovat käsitteet hyvä ja paha, oikea ja väärä. Tutkimuseettinen pohdinta on sitä, että tutkimus tehdään hyviä eettisiä periaatteita ja luotettavuutta noudattaen. Tutkimuseetikassa on kyse valintatilanteista ja päätösten tekemisestä, joita tapahtuu useita tutkimuksen aikana. Epäonnistuminen eettisissä kysymyksissä voi viedä pohjan koko tutkimukselta. Tutkijan vastuu eettisistä ratkaisuistaan kohdistuu sekä tutkijaan itseensä että omaan tieteen alaan ja ympäröivään yhteiskuntaan. Tutkimuksesta tulee olla hyötyä. (Kylmä & Juvakka 2007, 137.) Tämä opinnäytetyö kuuluu Voi hyvin nuori! -hankkeeseen, jonka perusteella siitä on yhteiskunnallista hyötyä. Tässä tutkimuksessa saaduista tuloksista on hyötyä myös Kotkan diakoniarahaston pien-

luototustoiminnalle ja sen kehittämiseksi sekä myös samankaltaista toimintamallia suunnitteleville tahoille.

Arkisessa elämässä ihmisillä on erilaisia mielipiteitä siitä, mikä on oikein ja mikä väärin, mitä saa tehdä ja mitä ei. Tutkimuskenttään liittyy monia eettisiä tekijöitä tutkijaa ajatellen. Eettisesti hyvä tutkimus noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimusta tehtäessä tulee myös kunnioittaa ihmisarvoa ja ihmisten itsemääräämisoikeutta. (Hirsijärvi ym. 2007, 23 - 25.) Tutkimuksen kohdistuessa ihmisiin, on mietittävä, mikä on paras tapa saada ihmiset osallistumaan tutkimukseen vapaaehtoisesti. Tämän tutkimuksen kohdalla osallistujien etsiminen alkoi siitä, että hain tutkimuksen tekemiseen tutkimusluvan Kotka-Kymin seurakunnan yhteiseltä kirkkoneuvostolta, koska tutkimukseni koskee Kotkan diakoniarahaston pienluototusta, jota hallinnoi Kotka-Kymin seurakuntayhtymä. Haastateltavilta ja sähköpostikyselyyn osallistuneelta pyysin kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta.

Etiikan toteutumisen kannalta on tärkeää, että opinnäytetyön avulla tuotettu tieto on peräisin sellaisilta ihmisiltä, jotka ovat olleet halukkaita jakamaan tietoa. Anonymiteetin suojaaminen on tiedonantajine kannalta tärkeää. Tutkimuksen valmistuttua haastattelut hävitetään nauhurilta ja puhtaaksikirjoitetut haastattelutekstit hävitetään. Myös kaikki sähköpostit, jotka liittyvät tutkimushaastatteluihin ja sähköpostikyselyyn, hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Tutkimustuloksista ei ilmene yksittäisten haastateltavien mielipiteitä. Suorissa lainauksissa on käytetty harkintaa siten, ettei niistä voida tunnistaa ketään.

9.4 Kokemus opinnäytetyöprosessista

Opinnäytetyöprosessi on ollut raskas ja stressaava, mutta mielenkiintoinen. On ollut mielenkiintoista tutkia aihetta, jonka parissa teen arkityötäni. Diakoniatyössä kohtaan viikoittain useita talousvaikeuksiensa kanssa painivia ihmisiä ja pyrin auttamaan heitä löytämään ratkaisuja hankaluuksiinsa. Nuorten osuus tästä joukosta tuntuu koko ajan lisääntyvän. Tyypillisesti nuorilla talousvaikeudet liittyvät työttömyyteen ja harmillisen usein myös päihteet ovat osa ongelmavyyhtiä. Nuorilla aikuisilla suuri merkitys elämässä pärjäämisen suhteen on sillä, minkälaiset valmiudet he ovat saaneet kotoa. Tähän tutkimukseen osallistujilla päihteidenkäyttö ei juurikaan näkynyt, koska vaka-

vasti päihdeongelmaiset oli tutkimuksellisista syistä rajattu pois sopivia haastateltavia valittaessa.

Haastattelujen tekeminen oli minulle helppoa, koska olen työssäni usein tekemisissä ennestään vieraiden ihmisten kanssa ja keskustelen heidän kanssaan arkaluontoisistakin asioista. Olen tottunut kartoittamaan ihmisten elämäntilanteita ja ongelmia kyselemällä ja tekemällä tulkintoja kuulemistani asioista. Tutkimuksellisen otteen löytäminen haastattelutilanteisiin oli vaikeaa, ja sen vuoksi haastattelutilanteista oli muodostua keskustelutilanteita.

Etnografiseen lähestymistapaan kuuluu, että teoritieto ja haastatteluista koottava tieto kulkevat limittäin. Aiheen tuttuus hankaloitti hieman tutkimuksen tekemistä, koska alussa tuntui siltä, että olisin voinut tehdä haastattelut pelkästään kokemuksellisen tiedon pohjalta. Nuorten ongelmat ovat tuttuja, ja teoritiedon etsiminen niiden taustalle tuntui alkuvaiheessa turhauttavalta. Huomasin kuitenkin heti ensimmäisiä haastatteluja tehdessäni, että olisin osannut kysyä enemmän, laajemmin ja syvemmin, jos minulla olisi siinä vaiheessa ollut työkokemuksen tuoman tiedon lisäksi enemmän teoritietoa käytössäni. Tutkimuksen edetessä ja teoritiedon karttuessa mielenkiinto sen etsimiseen lisääntyi. Ennen toisen vaiheen haastatteluja osasin hankkia teoritietoa, sen pohjalta oli helpompi edetä eteenpäin. Tutkimuksen tekemisen loppuvaiheilla tuntui siltä, että tutkimusta olisi mielenkiintoista syventää, mutta aika ei siihen enää riittänyt.

Teoritiedosta oli vaikeaa tietää, mikä oli olennaista tutkimuksen kannalta ja mikä vähemmän merkittävää. Varsinkin tutkimuksen loppuvaiheessa tuntui siltä, että paljon tutkimustietoa jäi lukematta ja siitä kirjoittamatta tähän työhön. Teoritiedon karttaminen vaikutti motivoivasti omaan arkityöhön. Tutusta työstä alkoi löytyä uusia, entistä mielenkiintoisempia piirteitä. Uusia ihmisiä kohdatessani aloin entistä enemmän pohtia heidän elämäänsä teoritiedon pohjalta

10 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä nuorison hyvin - ja pahoinvoinnista ollaan nykyisin hyvin kiinnostuneita. Tällaisena korkean nuorisotyöttömyyden aikana on tärkeää tietää, miten nuoret voivat ja miten heitä voisi motivoida näkemään enemmän

vaivaa oman tulevaisuutensa eteen. Nuorista ja heidän elämäntavoistaan olisi mielenkiintoista tietää aina vain enemmän.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin, mistä nuoren vastuuntunto syntyy. Eniten kiinnostaisi perhetaustan vaikutus lapsen ja nuoren kasvuun ja vastuuntunnon kehittymiseen. Toisaalta vastuu on niin abstrakti käsite, että sen syntymekanismeja on mahdotonta täysin todistaa.

Kiinnostukseni peruskoulun opetussuunnitelmaa kohtaan kasvoi oman tutkimustyön myötä. Koulussa opetetaan monella tavalla, miten omista tavaroista ja asioista kannetaan vastuuta. Opettajat korostavat myös sitä, että toista kohdellaan hyvin ja vastuullisesti. Tutkimukseen osallistuneet nuoret aikuiset kuitenkin kokivat, että koulu ei opettanut vastuuta. Ehkä vastuullisuus on niin itsestään selvä asia, että sen oppiminen tapahtuu koulussa ohimennen ja siihen ei sen vuoksi kiinnitetä huomiota. Olisi kuitenkin mielenkiintoista tutkia tätä asiaa lisää.

Kohtaan arkityössäni paljon ylisukupolvista sosiaalista pärjäämättömyyttä ja koen, että siihen vaikuttaminen on haasteellista. Tähän pärjäämättömyyteen ovat näkemykseni ja kokemukseni mukaan syynä mielenterveydelliset hankaluudet, päihteidenkäyttö, tyytyminen hyvin yksinkertaiseen elämään ts. tavoitteiden puuttuminen elämästä. Näen työssäni myös jonkin verran sitä, että palvelujen tarvitsija ja niiden tarjoaja eivät kohtaa. Monesti syynä tuntuu olevan se, että tavallisen ihmisen on vaikeaa ymmärtää virastokieltä ja ymmärtää, miten eri organisaatiot toimivat. Apua on vaikea saada, jos kukaan ei neuvo, miten ja mistä sitä voi hakea. Tällaisen kierteen katkaiseminen on varsinkin nuorelle, kokemattomalle aikuiselle hyvin haasteellista, mutta kuitenkin mahdollista. Tämän aiheen tutkiminen olisi tarpeellista, ja sillä voisi olla yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Tutkimuksen tekemisen myötä mielenkiinto yhteiskunnan toimintaa kohtaan lisääntyi. Jään miettimään, miten nuorille suunnatut työllistävät toimenpiteet kohtaavat kohderyhmän ja millaisia tuloksia niillä oikeasti saadaan. Kohdennetaanko yhteiskunnan rajalliset rahavarat oikein vai voisiko samalla rahalla saada parempia tuloksia aikaan? Mihin valtion ja kuntien rahoja käytetään, paljonko rahaa menee sellaiseen toimintaan, mistä pieni ihminen ei edes tiedä, saatikka hyödy millään tavalla? Taloustilanteen kooka ajan tiukentuessa pitäisi mielestäni aina vaan tarkemmin miettiä, millainen hyö-

tysuhdesuhde on erilaisilla verovaroin kustannettavilla palveluilla ja toiminnoilla. Tärkeää olisi hyödyntää jo olemassa olevia tutkimustuloksia ja tutkia edelleen ihmisten hädän syitä, avun saamisen mahdollisuuksia ja tukitoimenpiteiden kohdentumista.

Kaikenlainen lapsiin, nuoriin ja nuoriin aikuisiin kohdistuva tutkimus on mielestäni tarpeellista. Tutkimuksen avulla pystytään kartoittamaan kasvuun ja kehitykseen liittyviä ongelmakohtia ja kehittämään erilaisia keinoja tilanteiden parantamiseksi. Lasten, nuorten ja nuorten aikuisten käsissä on maamme tulevaisuus, joten ei ole yhden-
tekevää, miten he kasvavat ja kehittyvät.

LÄHTEET

Aalto-Setälä, T. 2010. Nuorten mielenterveyden häiriöt. Julkaisussa Nuorten hyvin - ja pahoinvointi, konsensuskokouslausuma. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, Suomen Akatemia. Saatavissa: <http://www.duodecim.fi/kotisivut/docs/f1595320904/konsensus2010artikkelikirja.pdf> [viitattu 10.12.2011].

Ahola, T. & Hirvihuhta, H. 2000. Vääryydestä vastuuseen. Opetushallitus. Helsinki.

Appelroth, U. & Korpela, P. 2009. Kodin ja koulun vastuu. Vanhempien ja opettajien näkemyksiä kasvatusvastuun jakautumisesta kodille ja koululle. Pro gradu- tutkielma, Hämeenlinna, opettajankoulutuslaitos. Saatavissa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03640.pdf> [viitattu 2.4.2012]

Arnett, J. 2005. A longer road to adulthood. Teoksessa: Arnett, J., Tanner, L. (toim.) *Emerging adults in America. Coming on Age in the 21st century*. American Psychological Association Press. Saatavissa: <http://www.jeffreyarnett.com/articles.htm> [viitattu 31.3.2012]

Arnett, J., 2005. The psychology of emerging adulthood: What is known, and what remains to be known. Teoksessa: Arnett, J. & Tanner, L. (toim.) *Emerging adults in America. Coming on Age in the 21st century*. American Psychological Association Press. Saatavissa: <http://www.jeffreyarnett.com/articles.htm>[viitattu 7.12.2011]

Autio, M. & Paju, P. 2005. Kuluttava nuoruus. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki. Saatavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/tietoa_nuorten_elinoloista/eliolot_-vuosikirjat/Kuluttava_nuoruus.pdf [viitattu 5.11.2011]

Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. 2009. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. 2. painos. Helsinki: WSOY.

Dunderfelt, T. 1992. Elämänkaaripsykologia. WSOY. Sairaanhoidajien koulutussäätiö. Helsinki.

Erikson, E. H. 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.

Havio, M., Inkinen, M., Partanen, A. 2009. Päihdehoitotyö. Helsinki: Tammi.

Helve, H. 2010. Nuorten asenteet, arvot ja maailmankuvat. Julkaisussa Nuorten hyvin- ja pahoinvointi, konsensuskokouslausuma. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, Suomen Akatemia. Saatavissa:

<http://www.duodecim.fi/kotisivut/docs/f1595320904/konsensus2010artikkelikirja.pdf>
[viitattu 10.12.2011]

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Yliopistopaino. Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Tammi.

Hyvinvointivaltion rajat. Oikeus ja kohtuus. Arvioita ja ehdotuksia julkisesta ja yksityisestä hyvinvointivastuusta. STAKES 2006. Saatavissa:

www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/M227-VERKKO.pdf [viitattu 18.10.2011]

Kaartinen, R. & Lähteenmaa, J. 2006. Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja? KTM Rahoitetut tutkimukset 10/2006. Helsinki. Saatavissa:

<http://www.tem.fi/files/17018/Pikavippi.pdf> [viitattu 2.4.2012]

Kallasjoki, A. Velkaneuvoja. Haastattelu 30.1.2012. Kotka. Diakoniarahasto.

Karhunen, V. 2007. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonia- ja yhteiskunta-työn käsitys ihmisestä. Pro gradu- tutkielma. Helsingin yliopisto. Saatavissa:

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/21708/suomenev.pdf?sequence=2>
[viitattu 12.10.2011]

Kirkkolaki. 26.11.1993/1054

Kotka- Kymin seurakuntayhtymän yhteisen kirkkoneuvoston pöytäkirjat kokouksesta 15.4.2009, 9.12.2009 ja 27..2010. Saatavissa www.kotkanseurakunnat.fi/hallinto [viitattu 10.11.2011].

Kotkan diakoniarahaston kehittämishankkeen 2011 loppuraportti.

Kotkan diakoniarahaston toimintakertomus 2010.

Kotkan diakoniarahaston toimintakertomus 2011.

Kotkan kaupunginhallituksen pöytäkirja 23.11.2009/456§. Saatavissa <http://ktweb.kotka.fi/> [viitattu 8.8.2011].

Kuronen, I. 2010. Peruskoulusta elämäkouluun. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37594/978-951-39-3890-1.pdf?sequence=1> [viitattu 18.10.2011].

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.

Käyhkö, E. 2002. Poliisin julkinen vastuu. Tutkimus poliisin vastuusta erityisesti legitimitetin näkökulmasta. Saatavissa: <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5326-3.pdf> [viitattu 30.3.2012].

Lehtinen, A., Varjonen, J., Raijas, A., Aalto, K., Pakoma, R. 2010. Mitä eläminen maksaa? Kohtuullisen minimin viitebudjetit. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 1/2010.

Luoma, I., Mäntymaa, M., Puura, K., Tamminen, T 2008. Geenit ja kulttuuri lapsen kasvun lähtökohtana. Teoksessa: Lahikainen, R., Punamäki, R., Tamminen, T. 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY.

Lämsä, A. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Saatavissa: <http://herkules oulu.fi/isbn9789514290213/isbn9789514290213.pdf> [viitattu 10.1.2012].

Lämsä, A. 2010. Toivon pedagogiikka haasteellisen nuoren kohtaamisessa 5.2.2010. Luentodiat. Saatavissa:

<http://www.avi.fi/fi/virastot/etelasuomenavi/Ajankohtaista/tapahtumat/Koulutusmateriaalit/Documents/Miten%20p%C3%A4rj%C3%A4%C3%A4n%20koulussa%20haasteellisten%20nuorten%20kanssa,%205.10.2010%20Lahti/L%C3%A4ms%C3%A4%20Anna-Liisa%20051010.pdf> [viitattu 12.3.2012].

Markkanen, M. 2010. Takuu-Säätiö. Takuu-Säätiön lakimies Minna Markkasen asiantuntijahaastattelu joulukuussa 2010.

Matinlompolo, U. 2007. Vanhemmuus ei ole ammatti. Kirjassa: Määttä, K. (toim.) *Helposti Särkyvää*, s.104 - 117.

Myllyniemi, S. 2009 *Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009*.

Niemelä, P. 2002. *Diakonia ja ihmiskäsitys*. Teoksessa: Helosvuori, R., Koskenvesa, E., Niemelä, P. & Veikkola, J. (toim.) *Diakonian käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja.

Nikkonen, M., Janhonen, S. & Juntunen, A. *Hoitokulttuurin tutkimuksesta: Etnografia hoitotieteellisessä tutkimuksessa*. Teoksessa Janhonen, S., Nikkonen, M. (toim.). 2001. *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. Helsinki. WSOY.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf [viitattu 7.6.2011 ja 2.4.2012].

Raamattu.

Rauhala, L. 1990. *Humanistinen psykologia*. Helsinki: Yliopistopaino.

Rimpelä, A. 2010. *Suomalaisnuorten terveys*. Julkaisussa *Nuorten hyvin - ja pahoinvointi, konsensuskokouslausuma*. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, Suomen Akatemia. Saatavissa:

<http://www.duodecim.fi/kotisivut/docs/f1595320904/konsensus2010artikkelikirja.pdf>
[viitattu 10.12.2011]

Ruokanen, Miikka. 1990. Ydinkohdat. 2. painos. WSOY.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.): Haastattelun analyysi. 2010. Vastapaino, Tampere.

Sadeniemi, M. (toim.) 1966. Nykysuomen sanakirja. Porvoo: WSOY.

Salo, P. 2004. Vastuuntunto kasvatustavoitteena. Pro gradu- tutkielma. Helsingin yliopisto.

Salonen, A. 2010. Kestävä kehitys globaalien ajan yhteiskunnan haasteena, Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteellinen tiedekunta, Väitöskirja. Saatavissa http://www.earthcharterinaction.org/invent/images/uploads/Salonen_kestavakehitys.pdf [viitattu 1.8.2011].

Savolainen, M. 2000. Päihdehoitotyö ja ihmisen elämäntapa. Teoksessa Inkinen, M., Partanen, A. & Sutinen, T. Päihdehoitotyö. Helsinki, Kirjayhtymä.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Saatavissa: <http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf> [viitattu 5.8.2011]

Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Helsinki: WSOY.

Sotkanet. Tilasto- ja indikaattoripankki. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu> [viitattu 7.5.2012].

Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731

Suomen Rikoslaki. Saatavissa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa> [viitattu 5.8.2011].

Sunblad, M. 2008. Nuorten henkilökohtainen rahatalous ja elämäntapa. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa:

https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/psykologia/tutkimus/finedu/gradu_sundblad [viitattu 10.8.2011].

Suurpää, L. (toim) Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 27.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf> [viitattu 30.3.2012].

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1-3. painos. Helsinki: Tammi.

Veikkola, J. 2002. Diakonian perustehtävä, visiot ja tavoitteet. Teoksessa: Helosvuori, R., Koskenvesa, E., Niemelä, P. & Veikkola, J. (toim.) Diakonian käsikirja.

AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET			
TEKIJÄ, VUOSI, PAIKKA	TUTKIMUSONGELMA, TAVOITE	KOHDERYHMÄ, OTANTA, TUTKIMUSMENETELMÄ	TUTKIMUSTULOKSET
<p>Appelroth, Ulla, Korpe-la, Petra 2009.</p> <p>Kodin ja koulun vastuu. Vanhempien ja opettajien näkemyksiä kasvatustavastuun jakautumisesta kodille ja koululle.</p> <p>Pro gradu, Hämeenlinna, opettajankoulutuslaitos</p>	<p>Tavoitteena selvittää vanhempien ja opettajien käsityksiä kasvatustavastuun jakautumisesta eri toimijoiden välillä.</p>	<p>Kohderyhmänä vanhemmat, joilla oli vähintään yksi alakouluikäinen lapsi. Eri uran vaiheessa olevat alakoulujen opettajat. Tutkimukseen haastateltiin 4 vanhempaa ja 4 opettajaa.</p> <p>Kvalitatiivinen tutkimus, teemahaastattelu, aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.</p>	<p>Opettajat ja vanhemmat olivat sitä mieltä, että pääasiallinen kasvatustavastuu kuuluu vanhemmille. Kasvatustavastuu pitää jakaa kodinkasvatustavastuuseen ja koulun kasvatustavastuuseen ja molemmilla tahoilla on omat tehtävänsä.</p>
<p>Kaartinen, Risto, Lähteenmaa, Jaana. 2006.</p> <p>Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja?</p> <p>KTM Rahoitetut tutkimukset 10/2006. Helsinki</p>	<p>Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa nuorten ja nuorten aikuisten (18–29-vuotiaat) ns. pikavippien ja muiden kulutusluottojen käytöstä. Tutkimuksella selvitettiin pikavippien ja muiden kulutusluottojen käytön syitä, kohteita, niiden yhteyttä muuhun lainanottoon ja vastaajan taloudelliseen tilanteeseen, vastaajien kulutusasetuksiin ja taustatekijöihin.</p>	<p>Lomakekysely verkkolomakeella. Kyselyyn vastasi 1951 henkilöä, aineiston kooksi muodostui 1610 vastaajaa. Lisäksi käytiin läpi ajankoh-taista media- ja viranomaiskeskustelua aiheesta.</p> <p>Kvantitaavinen kyselytutkimus,</p> <p>lisäksi avokysymyksiä, joihin vastauksia saatiin 179 kappaletta.</p>	<p>Kulutusluottoja käytetään kaikissa tulo- ja työmarkkina-asemaryhmissä. Työttömät, yksinhuoltajat, ja huonotuloiset enemmän kuin muut. Käyttökohteita nautintoaineet ja juhliminen. Huono-osaisemmillä toisiksi tyypillisimpänä</p> <p>on ruoka ja muiden velkojen takaisinmaksu. Pikavippejä käytetään</p> <p>elämäntilanteessa, jota luonnehtii niukkuus peruselintarpeista. Päihtyneenä niitä otetaan melko usein.</p>
<p>Kinnunen, Kaisa (toim.) 2009</p> <p>Sairas köyhyys. Tutkimus sairauteen liittyvästä huono-osaisuudesta diakoniatyössä.</p>	<p>Tutkimuksen tavoitteena on sairauteen liittyvän huono-osaisuuden ilmenemismuotojen tunnistaminen ja merkitysten ymmärtäminen.</p>	<p>21 diakoniatyöntekijän haastattelu, Kirkon diakoniarahaston avustushakemukset (896 kpl vuosilta 2004-2006). Menetelmänä on teemahaastattelu ja laadullinen sisällönanalyysi.</p>	<p>Diakoniasta terveysteensä apua hakevia ovat mm. moniongelmaiset, pitkään perusturvan varassa eläneet, mielenterveysongelmista kärsivät, pieneläkeläiset, pätkätyöläiset. Naiset miehiä useammin, yksineläjät useammin kuin perheet. Perusturvan taso on niin matala, että minimitoimeentulolla elävän sairastuminen johtaa helposti köyhyyteen.</p>

<p>Kuronen, Ilpo 2010</p> <p>Peruskoulusta elämäkouluun. – Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen</p> <p>Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto</p>	<p>Tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään, millaisena nuoret kokevat peruskoulun, millaisia muutoksia nuorten koulu-uralla on, miten koulu-ura vaikuttaa nuoren tulevaisuuteen.</p>	<p>22 haastateltavaa 3:sta eri vaihtoehtopedagogista opetussuunnitelmaa noudattavasta ammattiopistosta. Fenomenologinen, narratiivinen, laadullinen biografiatutkimus.</p>	<p>Tutkimusaineiston perusteella peruskoulun koulusuhteen kategorioiksi muodostettiin ala-asteella jännittäjiksi tai levottomiksi leimautuneet, kiusatut ja yläasteella kyllästyneet luovuttajat tai suorittajat. Koulunkäynnin nivelkohdat ja erityisesti yläasteelle siirtyminen olivat kriittisiä vaiheita. Peruskoulun jälkeiset elämäkulut tyypiteltiin edistyviksi tai epävaikaksi.</p>
<p>Lehtinen, Anna.Riitta; Varjonen, Johanna; Raijas, Anu; Pakoma, Riepu 2010.</p> <p>Mitä eläminen maksaa. Kohutuullisen minimin viitebudjetit.</p> <p>Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 4/2010. Helsinki</p>	<p>Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millainen on kohtuullisen minimin mukainen kulutustaso, jolla ihminen tulee toimeen ja kokee voivansa osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan tämän päivän Suomessa.</p>	<p>49 kuluttajaa eri tyyppistä talouksista, elämäntilanteista ja eri puolilta maata.</p> <p>Ryhmäkeskustelut ja koti tehtävät. Viitebudjetit laadittiin käyttäen konsensuaalista menetelmää.</p>	<p>Tutkimuksen avulla laadittiin kuukausibudjetit neljälle kotitaloustyypille: nuorelle ja iäkkäälle yksin asuvalle, keski-ikäiselle pariskunnalle ja kahden huoltajan lapsiperheelle. Tutkimuksella haluttiin osoittaa, paljonko rahaa tarvitaan arjen sujumiselle välttämättömien tavaroiden ja palveluiden kulutukseen tietyllä aikavälillä. Viitebudjetit tuottivat jonkin verran korkeammat kulutusmenot kuin toimeentulotuki ja velkajärjestelynormi ovat.</p>
<p>Lämsä, Anna-Liisa2009.</p> <p>Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä</p> <p>Väitöskirja, Oulun yliopisto</p>	<p>Tavoitteena on kuvata ja selvittää lasten ja nuorten syrjäytymisongelman luonnetta ja dynamiikkaa sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Huomion kohteina olivat erityisesti lasten ja nuorten erilaiset hyvinvoinnin ongelmat sosiaalihuollon asiakkuuden perusteina ja lasten ja nuorten syrjäytymisen kuvaajina.</p>	<p>Tutkimusaineistona olivat 990 alle 25-vuotiaan sosiaalihuollon lastensuojelun tai toimeentulotuen asiakkaan asiakirjat vuosilta 1992–1997 kuvauksina lasten ja nuorten elämäntilanteista ja elämäkulusta 1990-luvun alun laman jälkeisessä Suomessa.</p> <p>Laadullinen tutkimus.</p>	<p>Sosiaalihuollon asiakkaina olevat lapset eivät välttämättä saaneet olla lapsia ja nuoret eivät välttämättä kasvaneet aikuisiksi. Syrjäytymisen uhat ja selviytymisen mahdollisuudet vaikuttivat lasten ja nuorten elämään tilanteittain ja myös samanaikaisesti riippuen siitä, mistä ja kenen näkökulmasta tilannetta tarkasteltiin</p>

<p>Salo, Pauliia. 2004.</p> <p>Vastuuntunto kasvatus-tavoitteena. Etnografinen tapaustutkimus vastuuympyrän käytöstä itseohjautuvuuden tukemisessa.</p> <p>Pro gradu, Helsingin yliopisto</p>	<p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten vastuuympyrä tukee oppilaan itseohjautuvuuden kehitystä. Lisäksi pyrittiin saamaan tietoa oppilaiden kokemuksista vastuuympyrän käytöstä luokkatilanteessa.</p>	<p>Vastuuympyrää käytettiin yhdeksän viikon ajan kolmannella luokalla eräässä keskisuomalaisessa koulussa. Luokassa oli tuolloin 18 oppilasta.</p> <p>Etnografinen tapaustutkimus, pääasiallisena aineistonkeruumenetelmänä havainnointi. Oppilaiden kokemuksista hankittiin havainnoinnin lisäksi tietoa haastatteleamalla. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla.</p>	<p>Tutkimustulosten mukaan vastuuympyrä motivoi oppilaita ottamaan vastuuta. Oppilaat hoitivat viikoittaisia vastuutehtäviään innostuneesti koko projektin ajan. Tutkimustulokset osoittivat myös, että vastuuympyrän käyttö tuki oppilaiden itseohjautuvuuden kehitystä ohjattaessaan heitä suorittamaan vastuutehtäviä luokassa itsenäisesti.</p>
<p>Sundblad, Mette. 2008</p> <p>Nuorten henkilökohtainen rahatalous ja elämänhallinta,</p> <p>Pro gradu, Jyväskylän yliopisto</p>	<p>Tutkimuksen tarkoitus oli tarkastella henkilökohtaista rahataloutta nuoruuden siirtymä- eli transiiovaiheessa osana elämänhallinnan kokonaisuutta.</p>	<p>Kohderyhmänä lukiosta eteenpäin siirtyneet nuoret keväällä 2006. Otanta: lomakekysely, 453 vastausta, vastausprosentti 61,4.</p> <p>Menetelmä: Monitieteinen, pääpaino sosiologisessa nuorisotutkimuksessa</p>	<p>Nuorten rahatalouteen, mm. kulutustottumuksiin, tulojen suuruuteen, työsuhteisiin, lainoihin jne. liittyvää tietoa.</p>
<p>Suomalainen, Sini, 2005.</p> <p>Mitä itsetunto on? lukiolaisten näkökulmia.</p> <p>Pro gradu, Jyväskylän yliopisto</p>	<p>Tutkimusongelma: hahmottaa lukiolaisten omaa käsitystä itsetunnosta.</p>	<p>Lukiolaisten kirjoitelmat, aiheena ”Minä ja itsetunto”. Otanta: 48 ainekirjoitusta.</p> <p>Menetelmä: Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.</p>	<p>Monipuolista tietoa nuoren itsetuntoon vaikuttavista tekijöistä, nuorten kokemasta omasta itsetunnostaan ja itsetuntoon liittyvistä tavoitteista.</p>

Ensimmäisen vaiheen haastatteluteemat

Miltä elämä tällä hetkellä tuntuu?

Nuoren lapsuudenaikaiset ihmissuhteet ja niiden merkitys

- vanhempien keskinäiset suhteet
- sisarusten väliset suhteet
- ystävät, kaverit ja muut läheiset ihmiset

Lapsuuskoti

- ulkoiset olosuhteet
- ilmapiiri
- vanhempien sosioekonominen asema, perheen taloustilanne
- päihteet ja mielenterveysongelmat perheessä
- kodin säännöt

Koulunkäynti

- alakoulu-aika – opettaja – kaverit – koulumenestys
- yläkoulu – opettaja – kaverit – koulumenestys
- peruskoulun jälkeinen aika

Murrosikä – itsenäistyminen

- millainen murrosikä oli
- miten perheen ihmissuhteet muuttuivat, keitä perheeseen kuului
- minkä ikäisenä itsenäistyminen tapahtui

- vanhempien reaktiot

Nykytilanne

- sosiaaliset suhteet – perhe – suku - ystävät -muut
- taloustilanne, työtilanne
- oma arvio talousvaikeuksien synnystä
- yhteiskunnalta saatavat tukimuodot – ovatko riittäviä
- miten pienluotto vaikuttaa taloustilanteeseen ja elämään

Tulevaisuudensuunnitelmia

Toisen vaiheen tutkimushaastattelun ja sähköpostikyselyn teemat ja kysymykset

Mitä elämääsi kuuluu tällä hetkellä?

Koti:

Millaisessa perheessä vietit lapsuutesi/nuoruutesi? Keitä siihen kuului? Millaiset olivat perheen ihmissuhteet?

Millainen oli sinun roolisi perheessä? (esim. vastuunkantaja, viihdyttäjä, pelle, vetäytyjä, lellikki)

Olivatko vanhempasi töissä/Mitä vanhempasi tekivät työkseen?

Millainen oli mielestäsi perheesi taloudellinen tilanne/elintaso? Saiko perheesi toimeentulotukea tms. taloudellista apua?

Miten vanhempasi suhtautuivat työntekoon/koulutukseen? Kantoivatko he vastuun kaikista teemisistään? Kumpi vanhemmistasi hoiti perheen talousasioita?

Millaisista asioista sinä olit vastuussa lapsuus/nuoruusperheessäsi? Kannustivatko vanhempasi sinua osallistumaan yhteisten asioiden tekemiseen (esim. tiskaus, siivous tms.)

Saitko viikkorahaa vanhemmiltasi? Säästitkö rahat vai ostitko niillä jotain?

Käytettiinkö kotonasi päihteitä? Miten se vaikutti sinuun? Miten se vaikutti perheen arkeen?

Oliko jollakin perheesi jäsenistä ongelmia mielenterveyden kanssa? Miten se vaikutti perheesi elämään ja sinuun?

Saitko itse elää lapsuus/nuoruusaikasi terveenä vai oliko sinulla terveydellisiä hankaluuksia?

Keitä kaikkia ihmisiä pidit läheisinäsi lapsuus ja nuoruusaikanasi? Entä nykyisin?

Millainen murrosikä sinulla oli/millaisena koit elämän murrosikäisenä ollessasi? Minkä ikäisenä itsenäistyt ja muutit pois kotoa? Mistä syystä, kuinka kauas vanhempiesi luota? Miten vanhempasi suhtautuivat siihen?

Mitä lapsuusperheesi jäsenet tekevät nykyisin? Pidätkö heihin yhteyttä? Millaiset suhteet teillä on nykyisin?

Millaisia muistoja sinulla on lapsuusajastasi omaan perheesi liittyen? Kerro jokin esimerkki.

Millaisia muistoja sinulla on nuoruusaikaasi liittyen perheeseesi liittyen? Kerro jokin esimerkki.

Koulu:

Viihdyitkö koulussa? Mitkä asiat edistivät ja mitkä haittasivat viihtymistäsi?

Millainen oppilas olit? Millainen oli sinun roolisi koulussa?

Miten koulu opetti vastuuta? Joutuiko omista teoistaan vastuuseen vai katsottiinko niitä läpi sormien?

Miten koulutehtävien laiminlyönteihin suhtauduttiin kotona?

Miten koulussa suhtauduttiin heihin, jotka eivät menestyneet? Saivatko he tukiopetusta tms? Millaista palautetta sait opettajiltasi hyvästä/huonosta koulumenestyksestä? Entä kotoa?

Miten kotona kannustettiin koulun käymiseen? Kannoitko yksin vastuun koulutehtävistäsi vai auttoivatko vanhemmat? Välittivätkö vanhemmat koulunkäynnistäsi?

Auttoivatko vanhempasi sinua opiskelupaikan hankkimisessa/löytämisessä?

Katu:

Miten vietit nuoruudessa vapaa-aikaasi? Kannustivatko vanhemmat harrastamaan? Harrastivatko muut perheessä jotain?

Oliko sinulla ystäviä ja kavereita? Mitä teitte yhdessä?

Oliko sinulla tarkat kotiintuloajat? Pidettiinkö niistä kiinni?

Mistä sait rahaa vapaa-ajan harrastuksiin?

Käytitkö päihteitä nuoruudessasi? Jäitkö kiinni päihteidenkäytöstä, miten vanhempasi reagoivat?

Miten päihteet ovat vaikuttaneet elämääsi? Käytätkö päihteitä nykyisin?

Millaisia unelmia sinulla on ollut elämäsi aikana? Ovatko ne toteutuneet?

Millaisia tavoitteita olet itsellesi elämässäsi asettanut? Mitä olet tehnyt niiden toteutumisen eteen?

Oletko saavuttanut ne?

Millaisia haasteita tai vastoinkäymisiä olet joutunut kohtaamaan? Miten olet niistä selvinnyt? Oletko saanut niihin tukea tai apua? Mitä olet niistä oppinut?

Pienluotto:

Millainen elämäntilanteesi oli ennen pienluoton saamista? Miten talousvaikeutesi syntyivät? Mitä olit tehnyt ratkaistaksesi ne?

Miten pienluoton saaminen on vaikuttanut talouteesi? Elämääsi?

Mitä olisi tapahtunut, jos et olisi saanut pienluottoa? Olisitko saanut ratkaistuksi talousvaikeuksia muulla tavalla?

Oletko saanut hoidetuksi pienluoton lyhennykset?

Mitä olet oppinut tästä taloushankaluuksiisi liittyvästä prosessista?

Minkälaisia tulevaisuudensuunnitelmia sinulla on esim. työn, opiskelun, perheen, talouden suhteen?

Kotkan diakoniarahaston raportti 1.3.2010 – 31.12.2010

1. Yleistä

Kotkan diakoniarahasto on aloittanut toimintansa 1.3.2010. Rahaston toiminnan aloittamista on edeltänyt huolellinen valmistelu, jossa on ollut mukana rahaston ohjausryhmä ja asiantuntija-apua mm. Takuu -säätiöltä. Johtokunnan toimintaa säätelee rahaston säännöt. Johtokunta on sääntöjen-sä mukaan velkaneuvoja Anna-Maija Kallasjoen esittelystä hyväksynyt pienluottoja ja takauksia Kotkassa asuville pienituloisille ja vähävaraisille, joiden taloudellista omavaraisesti selviytymistä voidaan tukea luotoilla ja takauksilla.

Rahaston johtokunta on kokoontunut joka kuukausi lukuun ottamatta heinäkuuta. Luotonmyöntämisen lisäksi kokouksissa on keskusteltu luotonmyöntämisen toimintalinjoista, vapaaehtoistukihenkilötoiminnasta, johtokunnan kouluttautumisesta ja muista johtokuntatyöskentelyyn ja luotonmyöntämisprosessiin liittyvistä asioista. Luotonmyöntöpäätökset on kirjattu pöytäkirjaan ja muut käydyt keskustelut on kirjattu erilliseen muistioon.

2. Asiakastilasto

Luottoja on myönnetty kaikkiaan 104, joista kahden nostaminen on peruuntunut asiakkaan taloustilanteen nopean korjaantumisen takia. Johtokunta on evännyt kolme sen käsittelyyn tullutta hakemusta. Luotonsaajista miehiä on ollut 44 ja naisia 60. Luotonsaajista 50-70 -vuotiaita on ollut 40, 30-49 -vuotiaita 45, ja 18-29 -vuotiaita 19.

Diakoniarahaston velkaneuvojan asiakkaaksi hakeutuneista on lisäksi ohjattu sosiaalipalvelujen pariin noin 200 asiakasta, pankkien luottoasiakkaiksi kolmisenkymmentä, velkaneuvontaan 25 ja seurakuntien diakonia-avun piiriin noin 250 asiakasta.

3. Myönnettyt lainat

Luottoja on nostettu yhteensä 146.334 €:n arvosta. Keskimääräinen luoton suuruus on ollut 1.435 €. Keskimääräinen luoton takaisinmaksuaika on ollut 2 v 1 kk ja keskimääräinen lyhennyserä 69 €/kk.

Myönnettyistä lainoista perintään oli mennyt 22 luottoa.

4. Viranhaltijat

Diakoniarahaston luottoasioiden osa-aikaisena valmistelijana on toiminut diakonissa, velkaneuvoja Anna-Maija Kallasjoki. Kirjanpitäjä Kirsi Saarinen on hoitanut rahaston maksu- ja kirjanpitoasioita omana virkatehtävänä.

5. Hallinto

Diakoniarahastoa hallinnoi johtokunta, johon kuuluu puheenjohtajana seurakuntayhtymän yhteisten työalojen ja keskusrekisterin johtaja Matti Kontkanen, diakonissa Elina Virmakoski-Kivistö sekä kaupungin edustajina sosiaalityön johtaja Anna Liakka ja kaupungin controller Maija Spännäri.

6. Rahaston pääoman riittävyys

Rahaston pääomaa oli jäljellä vuoden kertomusloppuun mennessä 43.366 €. Laskennallinen korkotuotto kertomusvuonna oli 734 €. Rahaston aloittaessa toimintansa 12 kk:n Euribor/360 oli 1,216%. Kertomusvuoden lopussa se oli 1,427%. Laskennallinen palautuminen rahastoon

lyhennysten muodossa vuoden 2010 lopussa oli noin 6.800 € kuukaudessa. Rahastolle on kertomusvuoden aikana saatu lisäpääomaa hiippakunnan diakoniarahastosta 4.610 € ja kirkon keskusrahastosta syrjäytymisen ehkäisyvaroista 10.000 €. Kaupungin ja seurakuntayhtymän talousarvioihin 2011 on kumpaankin varattu 10.000 €:n rahaston kartuttamismääräraha.

7. Haasteita

Diakoniarahaston toiminta on haastanut kaupungin ja seurakunnan sosiaali- ja diakoniatyössä mukana olevat yhteistyöhön. Yhteistyön tuloksena molempien osapuolten yhteisiä asiakkaita on voitu palvella tehokkaammin harjoittamalla palveluohjausta. Yhteistyötä on syytä edelleen kehittää.

Matalan koron ja eittämättä eteen tulevien luottotappioiden takia rahaston pääoma tulee ennen pitkää pienenemään. Kertomusvuoden aikana rahastoa on kartutettu kirkon diakoniatyön rahastoista. Tulevana haasteena on uusien sponsoreiden saaminen rahaston toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi. Toinen rahaston pääoman jatkuvuuteen liittyvä haaste on sellaisten luotonmyöntämiskriteerien löytäminen, jotka samalla palvelevat rahaston tarkoitusta että minimoivat luottotappiot. Syksyn toiminnan arvioinnin yhteydessä luotonmyöntämisperusteisiin tehtiin tarkennus niin, ettei luottoja myönnetä tapauksessa joissa asiakkaalle jää luoton myöntämisen jälkeen ulosottovelkoja. Perintään menon syytä on syytä selvittää asiakkaiden kanssa. Johtokunnan jäsen Elina Virmakoski-Kivistö on esitellyt johtokunnalle tutkimussuunnitelmansa opinnäytetyöstä ”Nuorten vastuun ottaminen omista talousasioistaan pienluototuksen yhteydessä.”

Rahaston ilmeinen hyöty on nähty nimenomaan hyvin vähävaraisten ja pienituloisten ryhmässä, jossa pienin luotoin on kyetty olennaisesti parantamaan asiakkaan omaehtoista taloudellista selviämistä. Toiseksi rahaston toiminta on ilmeisesti parantanut palveluohjausta. Parhaiten se onnistuu paikallisella viranomaisyhteistyöllä. Rahasto nauttii toistaiseksi hyvää mainetta Kotkalaisten keskuudessa. Yksi tulevaisuuden haasteista on pitää yllä mielikuvaa oikeudenmukaisesta rahastosta.

8. Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoisia tukihenkilöitä on koulutettu neljä. Tulevaisuuden näkymissä vapaaehtoisten tukihenkilöiden kouluttamisessa on kouluttaa niitä, jotka jo luonnostaan ovat luotonsaajien lähipiirissä tukihenkilöinä.

9. Koulutus

Diakoniatyöntekijöitä ja sosiaalityöntekijöitä koulutettiin diakoniarahaston asiakasohjauksessa ja –palvelussa keväällä 2010 ja syksyllä 2010.

Johtokunta kouluttautui kutsumalla Takuu-säätiön lakimiehen Minna Markkasen kokoukseensa 29.11.2010.

Kotkan diakoniarahaston toimintakertomus 1.1.2011 – 31.12.2011

10. Yleistä

Kotkan diakoniarahasto on aloittanut toimintansa 1.3.2010. Rahaston toiminnan aloittamista on edeltänyt huolellinen valmistelu, jossa on ollut mukana rahaston ohjausryhmä ja asiantuntija-apua mm. Takuu -säätiöltä. Johtokunnan toimintaa säätelee rahaston säännöt. Johtokunta on sääntöjensä mukaan velkaneuvoja Anna-Maija Kallasjoen esittelystä hyväksynyt pienluottoja ja takauksia Kotkassa asuville pienituloisille ja vähävaraisille, joiden taloudellista omavaraisesti selviytymistä voidaan tukea luotoilla ja takauksilla.

Rahaston johtokunta on kokoontunut vuoden 2011 aikana joka kuukausi lukuun ottamatta heinäkuuta. Luotonmyöntämisten lisäksi kokouksissa on keskusteltu luotonmyöntämisen toimintalinjoista, vapaaehtoistukihenkilötoiminnasta, johtokunnan kouluttautumisesta ja muista johtokuntatyöskentelyyn ja luotonmyöntämisprosessiin liittyvistä asioista. Luotonmyöntöpäätökset on kirjattu pöytäkirjaan ja muut käydyt keskustelut on kirjattu erilliseen muistioon.

Vuoden 2011 aikana rahasto on paneutunut Kirkkohallituksen syrjäytymisen ehkäisyvaroista saamansa avustuksen turvin (10 000 €) perintään menevien luottoasiakkaiden määrän vähentämiseksi. Kun vuonna 2010 perintätoimistolle perintään menneiden asiakkaiden määrä oli 102 luotosta 14 eli 13,7 %, saatiin se vuonna 2011 laskemaan 158 luotosta 17:ään eli 10,7 %:iin. Suurin vaikuttava toimenpide oli maksuaikataulujen jousto. Anomuksesta asiakkaille myönnettiin harkinnan mukaan maksuvapautuksia tietyksi ajaksi, kuukausimaksujen pienennyksiä ja laina-aikojen jatkamisia. Akordimenettelyä on kokeiltu ja joissakin harvoissa tapauksissa sillä on saatu tuloksia. Toinen merkityksellinen toimenpide on ollut yhtymän diakoniatyöntekijöiden yhteydenpito oman vastuualueensa asiakkaisiin. Loppuvuodesta teetimme perintään menneistä asiakkaista tutkimuksen jossa pyrittiin selvittämään tekijöitä jotka vaikuttavat diakoniarahaston maksujen maksamatta jättämiseen. Tutkimuksessa ei havaittu mitään erityistä piirrettä jolla voitaisiin ennustaa asiakkaan luotonmaksukäyttäytymistä.

Tutkimus jatkuu vertailemalla aineistoa rahaston niihin asiakkaisiin jotka ovat maksaneet.

11. Asiakastilasto

Luottoja on myönnetty kaikkiaan 158 (103 v 2010). Johtokunta on evännyt kolme sen käsitelyyn tullutta hakemusta.

Diakoniarahaston velkaneuvojan asiakkaaksi hakeutuneista on lisäksi ohjattu sosiaalipalvelujen pariin noin 200 asiakasta, pankkien luottoasiakkaiksi kolmisenkymmentä, velkaneuvontaan 25 ja seurakuntien diakonia-avun piiriin noin 250 asiakasta.

12. Myönnetyt lainat

Luottoja on nostettu yhteensä vuoden 2011 loppuun mennessä 240.672 € (146.334 € v 2010). Keskimääräinen luoton suuruus on ollut 1.520 € (1.435 € v 2010). Keskimääräinen luoton takaisinmaksuaika on ollut 2 v 1 kk ja keskimääräinen lyhennyserä 69 €/kk.

Vuoden 2011 loppuun mennessä myönnettyistä lainoista perintään on mennyt kaikkiaan 31 luottoa.

Luottotappiota on kirjattu 30.353,87 €.

13. Viranhaltijat

Diakoniarahaston luottoasioiden osa-aikaisena valmistelijana on toiminut diakonissa, velkaneuvoja Anna-Maija Kallasjoki. Kirjanpitäjä Kirsi Saarinen on hoitanut rahaston maksu- ja kirjanpitoasioita omana virkatehtävänä.

14. Hallinto

Diakoniarahastoa hallinnoi johtokunta, johon kuuluu puheenjohtajana seurakuntayhtymän yhteisten työalojen ja keskusrekisterin johtaja Matti Kontkanen, diakonissa Elina Virmakoski-Kivistö sekä kaupungin edustajina sosiaalityön johtaja Anna Liakka ja kaupungin controller Maija Spännäri.

15. Rahaston pääoman riittävyys

Rahaston pankkitilin saldo 31.12.2011 oli 31.911,21 € (43. 366 € v 2010) . Korkotuottoa kirjattu 1397 € (laskennallinen korkotuotto 734 € v 2010). Rahaston aloittaessa toimintansa 12 kk:n Euribor/360 oli 1,216 %. Kertomusvuoden lopussa se oli 1,947 % (1,427% v 2010). Laskennallinen palautuminen rahastoon lyhennysten muodossa vuoden 2011 lopussa oli noin 5400 € kuukaudessa (6.800 € kuukaudessa v 2010). Rahastolle on kertomusvuoden aikana saatu lisöpääomaa kirkon keskusrahastosta syrjäytymisen ehkäisyvaroista 10.000 €. Kaupungin ja seurakuntayhtymän talousarvioista pääomaa on vuonna 2011 kartutettu yhteensä 20.000 €.

16. Haasteita

Pienluottoa tarvitsevia kaupunkilaisia on edelleen runsaasti. Diakoniarahastosta lainattavissa oleva pääoma pienenee tulevaisuudessa niin että luottoja voidaan myöntää vain noin puolet siitä määrästä joka niitä on tähän asti myönnetty.

Perintään ja luottotappioksi kirjattavien luottojen määrää on pyritty kertomusvuonna vähentämään ottamalla käyttöön kehittämissuunnitelman mukaisia toimia. Kaikkein tehokkaimpia niistä ovat olleet ajoittaisten maksuvapautusten myöntäminen ja kuukausimaksuerien pienentäminen. Myös diakoniatyöntekijöiden ja velkaneuvojan aktiivinen yhteydenpito asiakkaisiin on auttanut. Tukihenkilötoiminnasta on käytännössä luovuttu. Akordimenettely on osoittautunut lähes mahdottomaksi, koska velkojat hyvin harvoin siihen suostuvat.

KOTKAN DIAKONIA RAHASTON KEHITTÄMISHANKE 2011

LOPPURAPORTTI

1. Johdanto

Kotkan diakonirahasto aloitti pienluottotoiminnan 1.3.2010 Kotkan kaupungin ja Kotka-Kymin seurakuntayhtymän yhteistyönä. Alkupääomaa rahasto sai Kotkan kaupungilta (100.000 €) ja seurakuntayhtymältä (50.000 €). Vuoden 2010 aikana rahasto sai lisäpääomaa Mikkelin hiippakunnalta ja kirkkohallitukselta yhteensä n. 14.600 €. Vuoden 2010 aikana rahasto myönsi 102 pienluottoa. Vuoden 2010 myönnetystä 102 luotoista perintään meni 14 luottoa eli 13,7 %.

Yhtenä rahaston haasteena nähtiin 2010 lopulla perintään menneiden ja luottotappioksi kirjattavien luottojen määrä. Niiden vähentämiseksi tehtiin kehittämissuunnitelma jolle anottiin kirkkohallituksen syrjäytymisenehkäisymäärärahoista rahoitusta. Saadulla 10.000 €:n avustuksella on keskitytty kehittämään rahaston takaisinmaksua seuraavilla osa-alueilla:

- akordimenettelyn kehittäminen
- yhteyden pitämisen keittäminen asiakkaisiin
- maksujärjestelyjen joustavuuden lisääminen
- tukihenkilötoiminnan kehittäminen

Akordimenettely on ollut alusta lukien toimintaperiaatteena, mutta sen mahdollisuuksia ei ollut tutkittu tarkemmin eikä sen onnistumista seurattu.

Asiakkaisiin on pidetty yhteyttä satunnaisesti, lähinnä diakoniatyöntekijöiden asiakkaisiin. Systemaattista maksamattomien asiakkaiden seurantaa ei ole ollut. Kolmannen maksukehotuksen jälkeen luotto on mennyt automaattisesti perintään.

Maksujärjestelyjä on hyväksytty jonkin verran, mutta niitä on pidetty poikkeustapauksina.

Tukihenkilötoimintaan koulutettiin muutamia vapaaehtoisia, mutta heitä ei ole käytetty siitä syystä että asiakkaat eivät ole halunneet vieraita tukihenkilöitä. Vuoden 2010

aikana johtokunta on pitänyt toivottavana että tukihenkilöiksi koulutettaisiin jo valmiiksi asiakkaille läheisiä ihmisiä.

2. Hankkeessa toteutetut toimenpiteet

Velkaneuvoja on seurannut akordimenettelyehdotusten vastaanottoa ja menestymistä vuoden 2011 aikana.

Vuoden 2011 aikana seurakuntien diakoniatyöntekijät ovat pitäneet yhteyttä niihin diakoniarahaston asiakkaisiin jotka ovat olleet heidän diakonia-asiakkaitaan. Menettelystä on sovittu yhtymän diakoniatyöntekijöiden yhteisessä kokouksessa. Kirkkohallituksen avustuksen turvin velkaneuvojan työaika diakoniarahaston tehtävissä on laajennettu niin että hänellä on ollut aikaa olla yhteyksissä maksuvaikeuksissa olleisiin asiakkaisiin.

Vuoden 2011 aikana on kaikille maksuvaikeuksissa olleille ehdotettu maksujärjestelyjä. Kuukausieriä on pienennetty ja vapaakuukausia on annettu tarpeen ja tilanteen mukaan.

Tukihenkilötoiminnassa on tukeuduttu entistä enemmän diakoniatyöntekijöihin ja velkaneuvojan omaan aktiivisuuteen.

Rahaston maksuvaikeuksissa olleista on teetetty tilastollinen tutkimus. Sosionomiopiskelija Martta Tiaisen tekemästä tutkimuksesta on julkaistu osuus, joka käsittelee maksuvaikeuksissa olevien analyysiä. Hän jatkaa tutkimusta maksamaan kykenevistä ja näiden kahden asiakasryhmän vertailusta.

Rahaston puheenjohtaja ja velkaneuvoja tutkivat joulukuussa 2011 maksuhäiriöisten 19 asiakkaan tilanteet ja huolehtivat että heihin ollaan yhteydessä.

3. Saavutetut tulokset ja niiden arviointi

Vuoden 2011 aikana on saatu myönteisiä tuloksia vain kahdesta akordimenettelyehdotuksesta. Akordimenettelyä vaikeuttaa velkojen vaatimus valtakirjasta hoitaa asiakkaiden asiaa, vastaukset tulevat pitkällä viiveellä, eikä esimerkiksi pikavippiyhtiöihin saa aina ollenkaan yhteyttä. Näihin talkoisiin toivoisi osallistuvan myös velkojen.

Yhteydenpitoa maksuvaikeuksissa olleisiin asiakkaisiin on tehostettu vuoden 2011 aikana. Velkaneuvoja on tiedottanut yhtymän diakoniatyöntekijöille aina silloin kun heidän asiakkaansa on maksuvaikeuksissa. Diakoniatyöntekijät ovat yhteydenpitonsa yhteydessä ottaneet puheeksi myös diakoniarahaston velan maksuvaikeudet. Myös velkaneuvoja on ollut aiempaa aktiivisemmin yhteydessä maksuvaikeuksissa olleisiin asiakkaisiin. Maahanmuuttaja-asiakkaisiin yhteyttä on pitänyt yhtymän ja kaupungin yhteinen maahanmuuttajatyön koordinaattori.

Järjestely ei ole ollut ongelmaton, sillä diakoniatyöntekijät eivät mielellään toiminnallaan halua samaistua perintätoimistoon. Toisaalta tällä järjestelyllä on nähdäkseni saavutettu huomattavia etuja takaisinmaksuissa. Velkaneuvojan aktiivisempi toiminta yhteydenpitäjänä on vaatinut enemmän työaika ja sitä on rahoitettu saadulla avustuksella.

Diakoniarahaston puheenjohtaja ja velkaneuvoja ovat diakoniarahaston johtokunnan antamalla valtuutuksella myöntäneet maksuvapautuksia ja maksuaikataulumuutoksia maksuvaikeuksissa olleille asiakkaille.

Maksuehtojen muutokset aiheuttavat jonkin verran lisätyötä velkaneuvojalle ja puheenjohtajalle, ja merkittävästi lisätyötä kirjanpitoon. Kirjanpidon kustannuksia jouduttaneen tästä syystä arvioimaan uudelleen.

Puheenjohtajan ja velkaneuvojan projektissa joulutammikuun aikana 2011-2012 käytiin läpi kaikki sillä hetkellä maksuvaikeuksissa olleet 19 asiakasta. Asiakkaiden tiedot käytiin läpi velka-anomuslomakkeista. Velkaneuvojan asiakaskirjanpidosta käytiin läpi velan saannin jälkeinen yhteydenpito ja nykyinen tilanne. Asiakkaisiin otettiin uudelleen yhteyttä joko puhelimitse, sähköpostilla tai postikortilla, joidenkin luona velkaneuvoja kävi henkilökohtaisesti. Kaikkiin asiakkaisiin ei saatu yhteyttä lainkaan. Maksuvaikeuksissa sillä kertaa olleista 19 asiakkaasta 12 kanssa saatiin neuvoteltua ehdot joilla he jatkavat maksamista tai maksoivat koko jäämävelkansa takaisin. Neljä maksuvaikeuksissa olleista laitettiin perintään. Kolme asiakkaista meni velkajärjestelyyn.

Edellisenä vuoden käytännön mukaisesti todennäköisesti kaikki 19 olisi laitettu perintään, josta todennäköisesti ei olisi saatu mitään perityksi.

Sosionomiopiskelija Martta Tiainen analysoi kaikkien maksuvaikeuksissa olleiden taustatiedot velka-asiakirjoista. Tutkimusraportissa toetaan ettei sen perusteella voida osoittaa mitään yhteistä tekijää, joka voisi ennustaa maksuvaikeudet.

Tulos vahvistaa sitä käsitystä, joka mm. velkaneuvojalla on ollut aiemmin siitä tuntu-
masta joka hänelle on syntynyt asiakkaiden kanssa työskennellessään. Martta Tiainen jatkaa tutkimusta vielä vertaamalla tutkimusaineistoa jatkuvasti maksavien asiakkaiden tietoihin.

Johtokunta havaitsi edellisenä vuonna että asiakkailla joille oli luoton myöntämisen jälkeen jäänyt perintään perittävää tuntuivat herkemmin jättävän luoton maksamatta kuin sellaiset asiakkaat joille ei jäänyt perintään maksettavia. Johtokunta on vuoden 2011 aikana johdonmukaisesti varmistunut, ettei luottoasiakkaille jää perintään perittäviä maksuja.

Kaikkien edellä mainittujen toimenpiteiden ansiosta diakoniarahaston perintään menevien luottojen määrä vuodelta 2011, 168 luotosta 17, laski 10,9 %:iin. Edellä mainittuja toimenpiteitä johdonmukaisesti jatkamalla uskomme perintään menevien luottojen määrän osuuden laskevan vielä tästäkin vuoden 2012 aikana.